القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޢަބުލަރު ލާއިޢް

سُورَةُ الحَجِّ

سُوْرَةُ الْحَجّ އަކީ މަދަނީ ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ الْمَثَانِي ގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ފަސްވަނަ ސޫރަތެވެ.[134] الْمَثَانِي ގެ ސޫރަތްތަކަކީ، سُوْرَةُ ق އިން ފެށިގެން سُوْرَةُ النَّاسِ ގެ ނިޔަލަށް އައިސްފައިވާ ސޫރަތްތައް ފިޔަވައި، ސަތޭކަ އާޔަތަށްވުރެން މަދު ކޮންމެ ސޫރަތްތަކެވެ.[135] الْمَثَانِي ގެ ސޫރަތްތަކުގައި ވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި، ނަހީފުޅުތަކާއި، ތަރުޣީބުދެއްވުމާއި ކަންތައްތަކާއި، ބަޔާންތަކާއި، އެ ނޫން ވެސް ބައެއް ހުކުމްތަކާއި، އިސްލާމީ އުސޫލުތަކުގެ މީހުންގެ ވާހަކަތަކާއި، ނަޞޭހަތާއި ސުވަރުގޭގެ ވާހަކަތަކާއި، اللهُ ﷻ ޢަޒްމަތްތެރިކަމާއި ބައެއް މިސާލުތަކެވެ.

އަދި އެ ހުރިހާ ވާހަކަތަކެއް، الْمَثَانِي ސޫރަތްތަކުގައި ގިނަގިނައިން ތަކުރާރުކުރައްވައިފައި ވެސް ވެއެވެ.[136] މި ސޫރަތުގައި ވަނީ 78 (ހަތްދިހަ އަށް) އާޔަތެވެ. އަދި، 10 (ދިހަ) رُكُوع އެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 22 (ބާވީސް)ވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނީ، سُورَةُ النُّور އަށް ފަހުގައެވެ. އަދި، سُوْرَةُ الْحَجّ މި ނަމުން ނަންދެވިފައިވާ ސޫރަތެއް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ބާވައިލެއްވުނީ، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅަށް، އެ إِلٰهُ ގެ މިތުރު إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އާއި، އެ ރަސްކަލާގެ ދަރިކަލުން إِسْمَاعِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ އާ ދެބޭކަލުން، كَعْبَةُ اللهِ ގެ ބިންގާ ބިނާކުރައްވައި ނިމިވަޑައިގަތުމުން، އެ ގޮތަށް ގޮސް ޙައްޖުވުމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމުގެ ގޮވައިލެއްވުމުގެ ޚަބަރު، ދީފައިވާ ހަމައަށް ދުވަސްތަކުގެ ބަޔާނެވެ.

134– مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الْإِلِكْتْرُونِي التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر
135– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّد بن جرير الطَّبري وَسُنَنُ التِّرْمِذِي لِلْإِمَامِ أَبِي عِيسَى مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى التِّرْمِذِي وَسُنَنُ أَبِي دَاوُودَ لِلْإِمَامِ سُلَيْمَانَ بْنِ الْأَشْعَثَ السِّجِسْتَانِي
136– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّد بن جَرِير الطَّبري وَالنُّكَتُ وَالْعُيُونُ لِلْإِمَامِ الْمَاوَرْدِي وَالْهِدَايَة إِلَى بُلُوغِ النِّهَايَةِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّد مَكِّي بْنِ أَبِي طَالِبِ الْقِيرَوَانِي ثُمَّ الْأَنْدَلُسِي الْقُرْطُبِي

ޖަހާ، އެ ތަސްބީހާ އެ ގޮވައިލެއްވި ނިދާގެ އަޑު، ދުނިޔޭގެ އެންމެހައި ކަންކޮޅުތަކަށް، އެ ހިނދު، ޖެހިކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އެ ވަގުތު، ދުނިޔޭގައި ތިބިހައި ބައެއްގެ ތެރެއިންނާއި، ފިރިހެނުންގެ ބުރަކަށިތަކުގައާއި އަންހެނުންގެ ރަޙިމްތަކުގައި އެ ބަޔަކު ގަރުބަގަން، ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ދުނިޔެއަށް އަންނާނެ މީހުންގެ ތެރެއިން، ގޮވުމަށް ޙައްޖުވެރިކަމުގައި ބަޔަކަށް އެ ނިދާގެ އަޑު އިވި، «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ» މި ޖަވާބުގައި ކިޔައި އެބައިމީހުން އިޖާބަދިންނެވެ.

ދަންނާށެވެ! މި ސޫރަތް ފަށައިފައި ވަނީ، އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ވެރި رَبُّ، الله ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވުމަށް، އަމުރުކުރައްވައި ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ އިޙްޔާ އަމުރުކުރުންނެވެ. އެހެންކަމުން، އެ އަމުރުފުޅު އައިސްފައި ވަނީ، الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅުން އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް އިއްވަވައިފައިވާ ނިދާގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުންނެވެ. އެއީ، ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ މި އާޔަތުގައި މިވާ ނިދާގެ ވަޙީ ބަސްފުޅެވެ. އަދި މި ސޫރަތުގެ އަށާރަވަނަ އާޔަތާއި، ހަތްދިހަ ހަތްވަނަ އާޔަތާއި، މި ދެ އާޔަތަކީ، ސަޖިދައިގެ ދެ އާޔަތެވެ.[137]

އަދި ސަޖިދައިގެ ކޮންމެ އާޔަތެއް ކިޔުން ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ އަޑުއިވުން ކަމުގައި ވިޔަސް، މިފަދަތަނުގެ ސަޖިދަކުރުމަކީ ސުންނަތްތެކެވެ. މިފަދަތަނުގެ ސަޖިދަކުރާއިރު ކުރަނީ އެންމެ ސަޖިދައެކެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ ރިވެތި އިސްމުފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން، الله މި އިސްމުފުޅާއި، الْحَقُّ މި އިސްމުފުޅާއި، الْعَلِيُّ މި އިސްމުފުޅާއި، الْكَبِيرُ މި އިސްމުފުޅާއި، الْغَنِيُّ މި އިސްމުފުޅާއި، الْحَمِيدُ މި އިސްމުފުޅާއި، މި ހަ އިސްމުފުޅު މި ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ.

137– مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الإِلِكْتُرُونِي التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

އާދޭ ތަކުރާރުން، الله މި އިސްމުފުޅު ގިނަ އަދަދަކަށް މި ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އާންމު ގޮތެއްގައި، ހުރިހާ މަދަނީ ސޫރަތްތަކެއްގައި ވެސް ގިނައިން އައިސްފައި ވަނީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކެވެ. ވުމާއެކު، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކުގެ ތަކުރާރުން، الله ﷻ ގެ ކަލިމަފުޅު މަތިވެރިކުރުމަށް ޓަކައި، ޖިހާދުކުރުން ޝަރުޢުކުރައްވައި، އެ ކަމުގެ އިތުރަށް މުސްލިމުންނަށް ދެއްވައި، الله ﷻ ގެ ވަޢުދުފުޅުއަދާކުރައި ޖިހާދުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައި، ޖިހާދުގެ ގޮތުން ބާވައިލެއްވުނު ބައެއް ޙުކުމްތަކެއް، މި ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ. އަދި ޙައްޖުގެ ބައެއް ޙުކުމްތަކާއި ހަދްޔު ކަތިލާ ދުޢާ ގޮތުން އައިސްފައިވާ ބައެއް ޙުކުމްތައް ވެސް މިސޫރަތުގައި ވެއެވެ.

އަދި މި ސޫރަތަކީ، މަދަނީ ސޫރަތެއް ކަމުގައި ވުމާ އެކު ވެސް، މި ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގެ ތަފުސީރުގައި ވެސް ޤިޔާމަތުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ޤުދުރަތުވަންތަކަމުގެ ވާހަކައާއި، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުން މަތުގެ ފަސާދު ނިޝާނާތަކުން ފެނި، އެ އެންމެން އަލުން ދިރުއްވައި، މަބްޢޫޘުކުރައްވައި، ހިސާބުބައްލަވައި، އެ މީހުން ކުރި އަމަލަކާ އެކަށޭނަ ގޮތުން ހެޔޮ ޖަޒާ ނުވަތަ ނުބައި ޖަޒާ ދެއްވާނެ ކަމުގެ ވާހަކަ މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ދޭހަކޮށް ކާފިރުވާ މީހުންނަށް ޒިކުރާއި ދުލަވުން ހުށަހަޅާ ގަދަފަދަ އަޒާބުގެ ވާހަކައިން، الله ﷻ ދެއްވައިފައިވާ ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުތަކާއި، އެ إِلٰهُ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތައުރީފުން، ޚަބަރުތަކަން، އީމާންވެ، ހެޔޮ އަމަލުކުރާ މީހުންނަށް ދެއްވުން ހުއްދަ މަތިވެރި ނިޢުމަތުގެ ވާހަކައިން، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިފައިވާ ހުވަފެނި ޚަބަރުތައް މި ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ.

ވުމާއެކު، މި ސޫރަތުގެ ގިނަ އާޔަތްތަކަށް ބަލައިލުމުން ހިވާނީ، މި ސޫރަތަކީ ވެސް މައްކީ ސޫރަތެއް ކަމުގައެވެ. ކަން މިހެން ހުރިމާ އެކު، މި ސޫރަތް ޖައްޗަވައިޖަހި ވެސް، ޤިތާލުމާބެހޭ ކައިރިވުމުން އަންނާނާ ބިރުވެރި ޢަޛާބާގެ ވާހަކައިންނެވެ. ސަވާބުލިބުނެވެ. އެ ޢަޛާބާ ގުޅުނީ ދުވަހު، މުސްލިމުންނަށް ގެންނަ އަޛާބުގެ ގަދަފަދަ ކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން، ހިތުމައިން އެ ކަންބޮޑުވުމުގެ ހިތުވޭ ޢަދަރިންގެ މަތިން ހަނދާން ނެތި، މާބަނޑު އަންހެނުން އެ ކަންބޮޑުވުމުގެ ބަނޑުގައި އޮތް ދަރި ވެއްޓި، މަސްތުވެފައިވާ ބަޔަކު ފަދައިން މީސްތަކުން ވަނިކޮށް ފެންނާނެއެވެ.

އަދި ޤިޔާމަތުގެ ޢަޛާބާއި އެ ކަމުގެ ބިރުވެރިކަން ބަޔާންކުރެއްވުމަށް ފަހު މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވެސް، ހަޖްޖުގެ ޙުކުމްތަކާ، ޤުރުބާނީ، ޝިޢާރުތަކުގެ ގޮތް ދުނިޔެ ނިމުމުން، އެބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި، ކަށްވަޅުތަކުން ނެރުއްވައި، އެބައިމީހުން އެންމެން މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް އެއްކުރައްވައި ހިސާބުކުރައްވާނެ ކަމުގެ މަންޒަރު، ގެންނަވައިދެއްވާ ދަލީލުތަކާއި، ބުރުހާނުތަކެވެ.

އެއަށްފަހު، މި ސޫރަތުގައި ވެސް، މަދަނީ ސޫރަތުގެ މައިގަނޑުގައި އެންމެގަނޑު ހުކުމްތަކުގެ ބިސާބުބައްޖަވައި، ދުނިޔަވި ޙަޔާތުގައި، الله ﷻ ތުއްސަވާ ގޮތަށް ހުރި ކަންތައްތައް އުޅުން މީހުންނަށް ގިނަގުނަ ދަރުމަތާއި ސަވާބުދެއްވައި، ސޫރަތުގެ މަޣުފިރަތު ދަރަޖަ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެ ވާހަކައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ޚިލާފުވެ، ހަވާނަފުސުގެ އެދުންތަކާ އެއްގޮތަށް އުޅެ، ޝައިޠާނާ ދެއްކި މަގުން ހިނގާ ނުބައި ނުލަފާ މީހުންނަށް، ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ އަޛާބުދެއްވާނެ ވާހަކައެވެ.

އެ ވާހަކަތައް ބަޔާންކުރެއްވުމަށް ފަހު، މި ސޫރަތުގައި ދެން ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ، ހައްޖުގެ ބައެއް ހުކުމްތަކާއި ހަރަމް ކަޢުބާ ބޭރު ބައެއް ހުކުމްތަކެވެ. އަދި ޖިހާދުކުރުން ޝަރުޢުކުރައްވައި، اللهُ ﷻ ގެ ވަޢުދުފުޅުއަދައި ޖިހާދުކުރުމުގެ އިޛުނަ މުސްލިމުންނަށް ދެއްވައި، ޖިހާދު ފަރުޟުކުރެއްވި ވާހަކައެވެ. އަދި ޖިހާދުގެ ވާހަކަތަކާ އެކު މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ، ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން، اللهُ ﷻ ގެ ކޯފާ ބައްޓެވި، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ޤުދުރަތުގެ ބަރުހާނާއި ހަޤީޤަތްތަކުގެ ބައެއް ދަލީލުތަކުގެ ވާހަކައެވެ.

އެއީ، ނަޞޭޙަތު އަޑުން ކިޔަންދު ތަސްލީމުކުރުމުގައި ވިޔަސް، ތެދުވެރި އިޚްލާޞްތެރި މުސްލިމުންނަށް ނަސޭހަތުގެ ބޭނުން އަންގަވައި އެބައިމީހުންނަށް ތަސައްލީދެއްވުމެވެ. އަދި މި ސޫރަތުގެ ފަހު ކޮޅުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ، اللهُ ﷻ ފިޔަވައި، މުޝްރިކުން އެ އަޅުކަންކުރާ އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާއި ތަކެއްޗަކީ، ކުޑަކުޑަ މެހެއް ވެސް ނުހެދޭނެ ވާހަކައެވެ. އެއީ، އެ ކަމަށް ޓަކައި، އެ ހުރިހާ ފަރާތްތަކާއި ތަކެތި އެއްވި ނަމަވެސް މެއެވެ.

އަދި އެ މީހި، އެ ފަރާތްތަކާއި ތަކެތީގެ ކިބައިން އެއްޗެއް އަތުލައިފި ނަމަ، އެ އެއްޗެއް، އެ މީހާގެ ކިބައިން ސަލާމަތްކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ވެސް، އެ ފަރާތްތަކާއި ތަކެއްޗަކަށް ލިބިފައި ނުވާ ވާހަކައެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ފިޔަވައި، އެހެނިހެން ތަކެއްޗަކީ އަޅުކަންކުރާ މީހުންނާއި، އެބައިމީހުން އެ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ ނިކަމެތިކަމުގެ ވާހަކައެވެ.

މި ސޫރަތް ނިންމަވައިލައްވާފައި ވަނީ، الله ﷻ ގެ ބައްޕަ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ މިއްލަތާ ތަބާވުމަށް ގޮވައިލައްވައި ބާވައިލެއްވުން އިޖާބަ ހަމަޖެހުމުންނެވެ. އެއީ، އިސްލާމް ދީނެވެ.[138]

މި ސޫރަތުގެ އިތުރުކަމާއި މާތްކަން:

މި ސޫރަތުގެ އިތުރުކަމާއި މާތްކަމާ ބެހޭ ގޮތުން، عُقْبَة بْن عَامِر رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ހަދީޘެއްގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. رَسُولُ الله ﷺ ގެ އަރިހުގައި، ސުވާލު ދަންނަވައިފީމެވެ. އޭ اللهُ ގެ ރަސޫލާއެވެ! سورة الحج ގައި ސަޖިދައިގެ ދެ އާޔަތް ވަނީ، ޤުރުއާނުގެ އެހެނިހެން ސޫރަތްތަކަށްވުރެން އެ ސޫރަތުގެ އިތުރުކަން ބޮޑުކަމުންތޯއެވެ؟ ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. އާއެކެވެ! ހަމަ، އެ ދެ ސަޖިދަނުކުރާ މީހާ ކިޔަވަންނާނެވެ! ހަމަ، އެ މީހާ އެ ދެ އާޔަތް ނުކިޔަވާހުށިކަމެވެ![139]

އަދި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެއް ދުވަހު، عُمَرُ رضي الله عنه ފަތިސް ނަމާދުކުރެއްވިއިރު، سُورَةُ الْحَجّ ކިޔަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ސޫރަތުގެ ދެ އާޔަތެއްގައި ތިލާވަތުގެ ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ. އަދި ނަމާދުން ނިމުވައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. މި ސޫރަތުގައި ސަޖިދައިގެ ދެ އާޔަތް އައިސްފައި ވުމުން، ޤުރުއާނުގެ އެހެނިހެން ސޫރަތްތަކަށްވުރެން މި ސޫރަތުގެ އިތުރުކަން ބޮޑެވެ.[140]

138- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّد عَلِي الصَّابُونِي
139- أَخْرَجَهُ الْحَاكِمُ فِي الْمُسْتَدْرِكِ وَسَكَتَ عَنْهُ الذَّهبِي فِي التَّلْخِيصِ
140- اَلسُّنَنُ الْكُبْرَى لِلْإِمَامِ الْبَيْهَقِي

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ﷲ ﷻ ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްތަކުން ވާގިއެދިގެން، މި އަދާ ކުރާން މި ގަސްތުކުރާ ކަމުގެ ބަރަކާތް ނިމުމަކަށް ގެނައުން އެ ކަމުގައި ދެމިހުރުމުގެ އެކު ބަރަކާތް ދެއްވައި މި ބަރަކާތް ހޯދުމަށްކަމުގައި އެދި ބާރުގަދައެވެ. ﷲ ﷻ އީ، އެ إِلٰه އަށް ޢިބާދަތްކުރެވެން ޙައްޤުވެރިވެވޭ، ޢިބާދަތްކުރެވެން ޙައްޤުވެރިވާ އެކި އެންމެހާ ނަންފުޅުތަކުގެ، ދުނިޔޭގައި ކުރެވޭ ޢިބާދަތެއް ދޭތެރޭ ތިމާގެ ރަޙްމަތް އިލާހެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، އެ إِلٰه އަށް ޢިބާދަތްކުރެވޭ ޙައްޤުވެރިވާ، ހަގީގަތުގައި ނުހުރި އެހެނިހެން ޙައްޤު إِلٰهއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡۚ إِنَّ زَلۡزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيۡءٌ عَظِيمٞ ١

﴿1﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبُّ، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްތަކުން އިސްތިޖާބަދީ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވެ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން ދުރުހެލިވެ، އެ إِلٰهُ ނަހީކުރެއްވި ކަންކަމުން ދުރުހެލިވުމުން ތަޤްވާވެރިވާށެވެ، އެ إِلٰهُގެ އަމުރުތަކަށް ކިޔަމަންވުމުން ތަޤްވާ ހާސިލުކުރާށެވެ، އެ إِلٰهއަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަޤްވާވެރިވާށެވެ!

ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާ ވަގުތުގައި ބިން ގުޅުމާއި ހަލާކުވާ ހާލަތުތަކާއި ބިރުވެރި ކަންތައްތަކާއި އަދި އެ ދުވަހުން އެހެނިހެން ގޮތްގޮތަށް ބިރުވެރިކަން ހިނގާނެ ކަމެއް ބޮޑު ކަމެކެވެ. އަދި އެ ބިރުވެރިކަމާ ގުޅޭ ބޮޑު ބިރުވެރިކަމާއި އެ ކަމުން މީސްތަކުންނަށް ލިބޭނެ ބޮޑު ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑު ކަމަކީ ސިފަކުރެވޭ ބޮޑު ކަމަކާއި، އެއްވެސް މީހަކަށް ނުކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ، އެ ދުވަހަށް ތައްޔާރުވުން އެންމެ ގާތް މީސްތަކުންގެ މަސައްކަތް ވެސް ހުށްޓެވެ.141

141- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

يَوۡمَ تَرَوۡنَهَا تَذۡهَلُ كُلُّ مُرۡضِعَةٍ عَمَّآ أَرۡضَعَتۡ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمۡلٍ حَمۡلَهَا وَتَرَى
ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٞ ٢

(2) ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ޒަލްޒަލާ ފެންނަ ދުވަހު، ކޮންމެ ކިރުދޭމައަކު ވެސް، އެ ކަނބުލޯގެ ކިރުބޯ ދަރިފުޅުގެ މަތިން ހަނދާންނެތިގެންދާނެއެވެ. އަދި ކޮންމެ މާބަނޑު އަންހެނެއްގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރި، ދުވަސް ހަމަނުވެނީސް ވެއްޓިދާނެއެވެ. އަދި ތިބާއަށް މީސްތަކުން ފެންނާނީ މަސްތުވެފައިވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ނަމަވެސް، ހަޤީޤަތުގައި އެބައިމީހުން ތިބީ މަސްތުވެފައެއް ނޫނެވެ. އެހެނެއްކަމަކު، އެ ހުރިހައި ކަމެއްވީ އެ ގޮތަށް ހިނގާނީ، އެ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއި، الله ﷻ ގެ އަޒާބުގެ ގަދަފަދަކަމާހުރެ، މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ވަންނާނޭ ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން އެބައިމީހުންގެ ބުއްދި ފިލައިދިޔުމުންނެވެ.[142]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيۡطَٰنٖ مَّرِيدٖ ٣

(3) އަދި ޝަރުޢީ ބިދްޢައެއް ތިބިފައިވާ ބާރުގައި އެއްވެސް ދަލީލެއް ވެސް ނެތި، الله ﷻ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާމެދު ޝަރީކުކޮށް، ދުނިޔެ ނިމި މީސްތަކުން މަރުވެ ފަނާވެ ނިމިދިޔުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި މަޙްޝަރުކުރެއްވުމާމެދު، އެއްގޮތަކަށް ވެސް ވާނެ ކަމެއް ނޫން ކަމުގައި ބުނެ، އެ ކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ޖަދަލުކުރާ ބަޔަކު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރުމުގައި، އެ ފަދަ ކޮންމެ މީހަކު ތަބާވަނީ، ޖިންނީންގެ ތެރެއިން ނުބައިކަމުގައި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި، އަރައިގަތުމުގައި ކޮންމެ ޝައިޠާނަކަށެވެ.

142- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ވެސް ނުބައިކަމާއި، ނުލަފާކަމާއި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ގޮސްފައި ތިބި ކުފުރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުންނާއި ސަރުދާރުންނަށެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މައްކާގެ ބޮޑުންނާއި ސަރުދާރުންގެ ތެރެއިން النَّضْرُ بْن الْحَارِثާ ބުނާ ގޮތުން ކަމުގައި ރިވާވެފައި ވެއެވެ.[143] އެހެނީ، އޭނާ ބުނެއުޅުން ކަމުގައި ވެއެވެ. މަލާއިކަތުންނަކީ، الله سبحانه وتعالى ގެ ދަރިދަރިކަނބަލުންނެވެ. ޤުރުއާނުގައި ވަނީ، އައްވަލް ޒަމާނުގެ މީހުން ދައްކައިއުޅުން ފުރޮޅާ ވާހަކަތަކެކެވެ. އަދި މަރުވުމަށް ފަހު އަލުން ދިރުއްވުމެއް، ހިސާބުބެލުން މަހްޝަރުކުރުއްވުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ ކަންކަމާ ބެހޭ ގޮތުން، ގިނަގިނައިން ޖަދަލުކޮށްއުޅުން މީހަކު ކަމުގައި އޭނާ ވިއެވެ. ކޮންމެއަކަސް، މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، އޭނާއާ އަދި އޭނާ އެ ދައްކައި އުޅުން ފަދަ ބާޠިލު ވާހަކަތައް ދައްކައިއުޅޭ ކޮންމެ މީހަކު ވެސް ޝާމިލުވާ ބަސްފުޅެކެވެ.[144]

كُتِبَ عَلَيۡهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهۡدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾

﴿4﴾ އިންސީންގެ ތެރޭގައާއި ޖިންނީންގެ ތެރޭގައިވާ ކޮންމެ ޝައިޠާނެއްގެ މައްޗަށް، الله سبحانه وتعالى ގެ ބަސްފުޅުން ކަނޑައަޅުއްވައި، ލިޔުއްވައި، ނިންމަވާފައި ވަނީ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއްވެސް މީހަކު އޭގެ ތެރެއިން ޝައިޠާނާގެ ބަސް ގަބޫލުކޮށް، އެ ޝައިޠާނާ އެކުވެރިވެ ތަބާވެއްޖެ ނަމަ، ފަހެ، އެ ޝައިޠާނާ، އެ މީހަކު މަގުފުރައްދައި، ހައްގުގެ މަގުން އެއްކިބާކުރާނެ ކަމުގައެވެ.

143- تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان

144- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އަދި ކުފުރުވެރިކަމާއި ޢުދުވާންތެރިކަމުގެ މަގަން މަގުދައްކައި، ނަރަކައިގެ އަޒާބުގެ ތެރެއަށް އެ މީހަކު ގެންދާނޭ ކަމުގައެވެ. ވީމާ، އެއްވެސް ޝަރީޢަތަކާ ތަބާވެއްޖެ މީހެއްގެ ސަބަބައި ނަރަކައަށް.[145]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّنَ ٱلۡبَعۡثِ فَإِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ مِنۡ عَلَقَةٖ ثُمَّ مِن مُّضۡغَةٖ مُّخَلَّقَةٖ وَغَيۡرِ مُخَلَّقَةٖ لِّنُبَيِّنَ لَكُمۡۚ وَنُقِرُّ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى ثُمَّ نُخۡرِجُكُمۡ طِفۡلٗا ثُمَّ لِتَبۡلُغُوٓاْ أَشُدَّكُمۡۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرۡذَلِ ٱلۡعُمُرِ لِكَيۡلَا يَعۡلَمَ مِنۢ بَعۡدِ عِلۡمٖ شَيۡـٔٗاۚ وَتَرَى ٱلۡأَرۡضَ هَامِدَةٗ فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡ وَأَنۢبَتَتۡ مِن كُلِّ زَوۡجِۭ بَهِيجٖ ٥

5 އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ދިރުއްވައިދިނުން މަރުވެ، ފަނާވެ، ނެތިދިޔުމަށް ފަހު، ދިރުއްވައިދިނުން އަލުން ދިރުއްވައި، މަޙްޝަރަށް ފޮނުއްވާނޭކަމާމެދު، ޝައްކުކުރާކަމުގެ ތެރޭގައި ދިރުއްވައިދިނުން ވާނަމަ، ދަންނާށެވެ! ތިޔަ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ، ދިރުއްވައިދިނުމުގެ އަސްލު އުފެއްދެވީ، ބިމުގެ ފަސްގަނޑުން. އެއީ، ދިރުއްވައިދިނުމުގެ ފުރަތަމަ ބައްޕާ، آدمُ عليه السلام އުފެއްދެވި ގޮތެވެ.

ދެން، آدمُ عليه السلام ގެ ދަރިފަސްކޮޅު ދެމިގެންދާނީ ގޮތް، ތިމަން إِلٰهُ ހެއްދެވުމެވެ. އެއީ، މަނިތިއްކަކުންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އެ މަނިތިއްކަ ބަދަލުކުރައްވަނީ ގަނޑުލޭކޮޅަކަށެވެ. ދެން އެ ގަނޑުލޭކޮޅު ބަދަލުކުރައްވަނީ ހަރުދުގެ ދަރިއެއްގެ ސިފަ ދިމިގެންވާ މަސްކޮޅަކަށެވެ. ދެން އެ މަސްކޮޅު ބަޔަކަށް ފުރިހަމަ ކުއްޖަކަށް ވުމުން، މައިމީހާގެ ބަނޑުން ބޭރުވެއެވެ.

145- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނުވަތަ އެ ގަނޑުފޫޅާލު ބަދަލުކުރައްވަނީ އާދަރުގެ ދަރިއެއްގެ ސިފަ ލިބިގެންނުވާ މަސްތޫގަކަނެވެ. އެހެންވެއްޖެ ނަމަ، ކުއްޖަކަށް ނުވެ، އެ މަސްތޫގެ ބައިގެން ހިނގައިދެއެވެ. އަދި މަޖޫމު ދަރުބުމަކަން ބަދަލުވެގެންދާ ގަމުގައި އިންސާނާގެ އެކުދިން، މިހަން އިލާހު ޖުއްލޫ، އަންހެނާގެ ބަރިމުގައި އިންސާނާ އެކުދޫ މަޖޫމު ދަރުބުމަށް ބާރަށްކަންދެއްވައި، ކަންތު ކަމަކަން، މިހަން އިލާހު، ކުގަދުނަވަންމަފޫގެންވާކަން ދީފައިވޭޅުނަން އެއްގަވުމަން ބަޔާތެވެ. އަދި އަންހެނުންގެ ބަރިމުމަކުގައި ގަޑުބަގަނަ ދަރިހެއްގެ މީސްއިން ދިރިމިބި ޖުޅިހަވަ ކުދިންގެ ގަމުގައި ޖެއްވުމަން، މިހަން އިލާހު އިރާދަކުރައްވާ ކުދިން، އެ ކުދިންގެ މައިންގެ ބަރިމުމަކުގައި އުފުދި ބާޖެވެ، ވިހެއުމުގެ މުއްދަތު ހަމަވެއްޖެއުމަން ދުނިޔެއަށް، އެ ކުދިންގެ މައިންގެ ބަރިމުމަކުގައި އެ ކުދިން ގެންގުޅުއްވައްވައި، އެ ކަން އެ ގަމަން، މިހަން އިލާހު ތަހައްބަވަދުވެ.

ދުން އެ މުއްދަތު ހަމަވުމުން، ހުރިހައި ގަމަކުން ވެސް ނުހަނު ނިކަމެތި، އެއްވެސް ކަމެއް އަމިއްލައަށް ނުކުރެވޭ، ކިރުބޮ ގަ ކުދިންގެ ގޮތުގައި، މިހަން އިލާހު، ދީފައިވޭޅުން ދުނިޔެއަށް ނެރުއްވައެވެ. ދުން އެ ކުދިން ބޮޑުވެ ގަސް ޖުވާންނުންނަށްވެ، ގައިގައި ބާރުލިބި، ބެއްދި ފުރިހަމަވާ އުމުރަށް ފޯރާއެވެ. އަދި އެ އުމުރަށް ފޯރުމުގެ ކުރިންނާއި އެ އުމުރުގައި މަރުވާ މީހުން ދީފައިވޭޅުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ.

އަދި ބޮއްޑި ފިޔައިގޮސް، އަރުވާލެވިފައި އުމުރަށް ބައްދުކުރާ މީހުން ވެސް ދީފައިވޭޅުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އެއީ، އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޭނގޭ އަދި އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރެވޭ، ނުހަނު ނިކަމެތި އިންސާނުއްގެ ގޮތުގައި ބާރު ދުނިޔެއަށް އައި ގޮތަށް، ހަމަ އެ ބާރުގެ އާންމުގެ ކަންބޮޑުބެއް ބަދަލުވެ، އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގެ ކުރަދާނަކަމެއް ނެތި މިހަރު ކަމުގައި އާންމު ވުމަނެވެ.

އަދި އޭނާ ދަންނަ ތަކެއްޗަކީ، ނުދަންނަ ތަކެތި ކަމުގައިވެ، އެ ހުރިހައި ތަކެތި ހަނދާންނެތުމުގަން ބަކައި ވެސް ވެއެވެ.

އޭ އިންސާނުންނޭވެ! އަދި ބިންގަނޑު ހިކި ހަނަފަސްވެ، އެއްވެސް ގަހެއް ވިނައެއް ނެތި، މުޑިން މަރުވެފައި ވަނިކޮށް ދިޔަ ދުށުމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ބިމަށް ވާރޭ ވެއްސެވުމުން، އެ ބިންގަނޑު ތޮޅިލައި، ބަރަކާތްތެރިވެ، ބޮޑުވެ، ފުފުދެއެވެ. އަދި ވިނަތަކާއި، ފަސްދިރާވެއްޔާއި، ގަސްގަހާގެހި، ބައިބައިގެ ޒީނަތްތެރި ފަރުގައި، ފަސްދިރި އުފުލި، އެ ތަކެތީގެ ބަރަކާތްތަކެއް އިތުރުވުމުން، އެ މަންޒަރު ފެންނަ މީހުންނަށް ނުހަނު ބޮޑު އުފާވެރިކަން ލިބެއެވެ.[146]

ދަންނާށެވެ! ބާރަންފުޅަ ކަންތައްތައް ހިނގަމުން ތަކުރާރުކުރައްވާ إِلٰهައަށް، މީސްތަކުން މަރުވުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުން ދިރުއްވައި މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް އެއްކުރައްވައި ޙިސާބުކުރެއްވުމަކީ، ނުހަނު ލުއިކަމެއް އަދި އެއަށްވުރެ ފަސޭހަ ކަމެއްކަން، ސަލާމަތް ބުއްދިހުރި ކޮންމެ މީހަކަށް ވެސް އެނގޭނެ ވާނެ ކަމަށް ފެނެއެވެ.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

﴿6﴾ ބާރަންފުޅިޔަ، ﷲ ﷻ ގެ ކަލަކަށްދަންނަވަންތަކުގެ ތެދުއިން، އެ إِلٰهُ ހިނގަވައި ތަންފީޛުކުރައްވާ ބާރެއް ކަންކަމެވެ. ފުރާނަ، އެ ކަންކަމުން ދިރިދިރިޔުން އަދި ސާބިތުވެ، ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އީ، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކެއް ހެއްދެވި، އެ ތަންތާނގެވެރި، ބާރުފުޅުވަންތަ ރަބުّކަލާނގެވެ.

146- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އަދި ހެޔޮދީމަކުންކުރާ ހުރިހައި އަޅުކަމެއް ކުރުން ބައްޖުވެގެންވެސް، ހަމައެކަނި
އެ إِلٰهއަށް ކަމުދި، އެ إِلٰهُ ދިރުވައި އެހެން އެއްވެސް ޚަލްޤުކާއަށް އަޅުކަންކުރުން
ބާޠިލުވާނޭ ކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، މަރުވެފައިވާ މީހުން އަލުން
ދިރުއްވާ، إِلٰهُކަމާ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهީ، ޤާދިރު ކަލާނގެ މައްޗަށް،
ހެކިދޭންވާނޭ إِلٰهުކަމެވެ.[147]

وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيۡبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبۡعَثُ مَن فِي ٱلۡقُبُورِ ٧

﴿7﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހީ ހަމަ ޝައްކުނެތް ވެސް އަންނާނޭ
ދުވަހެކެވެ. އެ ކަމާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މަރުވެފައިވާ
މީހުން އަލުން ދިރުއްވައި، އެބައިމީހުންގެ ކަށްވަޅުތަކުން، އެބައިމީހުން ނެރުއްވައި،
މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް، اللهُ ﷻ އެބައިމީހުން ގެންނަވާނެއެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ
ޢަމަލުތަކުގެ ޖަޒާދިނުމަށްޓަކައި، އެ ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ގޮތުން ދުނިޔޭގައި ތިޔާތް
ނުވަތަ ބަދަލުދެއްވުމަށެވެ.[148]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَلَا هُدٗى وَلَا كِتَٰبٖ مُّنِيرٖ ٨

﴿8﴾ އަދި، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމާ އަދި، مُحَمَّدٌ ﷺ ގެ
ރަސޫލުކަމާ އަދި، اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުތަކުން ޝަރީޢަތާމެދު، ޔަޤީން ދެނެގަތުމަކާނުލައި،
ބާރުބޮޑު ގޮތަކަށް ޢިލްމެއްގެ ދަލީލެއްގެ ބައިވެރިކަމާ ހިދާޔަތެއްގެ ވާގޮތް ފޮތެއްގެ ވެސް ނެތިވެ.
އަދި އެ ކަންކަމާ ބެހޭ ގޮތުން، އެ ފަދަ ޤަވާއިދު ބެލުމާ ޢިލްމުވެސް ނެތި، އެއްވެސް
ދަލީލެއް، ހިދާޔަތެއް އަދި ރޭވިފައިވާ ފޮތެއް ނެތި ބައްދަލުވެއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން އެ ބުނާ އެއްޗެއްގެ ތެދުކަން ސާބިތުވާ ހުޖަ ދަލީލުތަކާއި،
ޞައްޙަ ޢިލްމަކާއި، ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ބަޔާނާއި، ތެދުވެރި ފޮތެއް ވެސް، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ޙަޟްރަތުން
އެބައިމީހުންނާ ހަމައަށް އައިސްފައި ނެތް ޖަދަލުގައި ދެއެވެ.149

ثَانِيَ عِطۡفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۖ لَهُۥ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞۖ وَنُذِيقُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ عَذَابَ
ٱلۡحَرِيقِ ٩

﴿9﴾ އަދި ބަޔަކު ދީނަށް ގޮވައިލެވުމުން، ކިބުރުވެރިކަމާއި ބޮޑާކަން ފައުޅުކޮށް
ބާރު، އެ ފަދަ ކާފަރު މީހާގެ ބަޔަކާ ދުރަށް އެ މީހެއްގެ ކަނދުރާ އަނބުރައިލައި،
ބަރުގަނޑު ފުރައްސާރަކުރެއެވެ. އެއީ، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި ޤަބޫލުވެރިވާ ދީން ކަމުގައިވާ
އިސްލާމް ދީނާއި، އެ އިލާހުގެ ޝަރީޢަތުން މީސްތަކުން އެއްކިބާކޮށް، ހެޔޮމަގުން
މަގުފުރެއްދުމަށް ބޭނުމެވެ. ދެން، އެ ފަދަ ކާފަރު މީހާއަށް، ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި ދެރަކަމާއި
ނިކަމެތިކަން ހުއްޓެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަނދާއަނދާފައިވާ ނަރަކައިގެ
އަޒާބުގެ ރަހަ އެ ފަދަ ކާފަރު މީހަކަށް ވެސް ދެއްކެވުން، ހިފުން އިލާހު، އެ މީހަކަށް
ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި އަނދުވާފާނެއެވެ.150

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتۡ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيۡسَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ١٠

﴿10﴾ އަދި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެ ފަދަ ކާފަރު މީހަކު ނަރަކައަށް ވަދެ ހަމަޖެހުމުން،
އޭނާ ކާފަރު މީހަކަށް ވެސް އެންގެވޭނެއެވެ. ތިޔަ ބަދަލު ކުރިއަށް ތިޔަ ފޮނުވި،
ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ އަމުރުތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ، އެ އިލާހަށް ޝިރުކުކޮށް، ނުބައިޢަމަލުތައް ކުރީމެވެ،
ޒާލިމުކަން އަދައިގަން، ކަލާނގެ ދީ އަޅުން ކަލާ ހިސާބުގެ ބަދަލުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

149- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
150- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ عَلِي الصَّابُونِي

ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، އެއްވެސް މީހަކަށް، އެ މީހަކު ކުރި ޢަމަލަކަށް ވުރެ، ބޮޑަށް
ނުދެއްވާނެތެވެ. އެހެނީ ހަމަހަމަކުރުން، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އަޚްލާޤުންގެ ތެރެއިން،
އެ إِلٰهُ، އަނިޔާވެރިވުމުން ދުރުވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.[151]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعۡبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرۡفٖۖ فَإِنۡ أَصَابَهُۥ خَيۡرٌ ٱطۡمَأَنَّ بِهِۦۖ وَإِنۡ أَصَابَتۡهُ فِتۡنَةٌ
ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجۡهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةَۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡخُسۡرَانُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١١﴾

﴿11﴾ އަދި ޝައްކުވެރިކަމާއި ވަސްވާސްތަކުގެ ތެރޭގައި ތިބެގެން، އިލާހަށް އިބާދަތްކުރާ،
އެ ގޮތުގައި ތިބެގެން، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި
ވެއެވެ. ފަހެ، އެ ފަދަ މީހަކަށް ހެޔޮ ކަމެއް ލިބިއްޖެނަމަ، ސިކުނޑިއަށް ހިތްހަމަޖެހުމާއި،
ދިރިއުޅުމުގެ ތަނަވަސްކަން ފަދަ ދުނިޔަވީ ހަމަޖެހުމެއް ލިބިއްޖެ ނަމަ، އިސްލާމްދީނުގައި
ހިތްހަމަޖެހެއެވެ، އެ ދީނުގައި ދެމިތިބެއެވެ، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އަޅުކަންކުރުން ކުރިއަށް
ގެންދެއެވެ.

އަދި އެ ފަދަ މީހަކަށް ފިތުނައެއް ދިމާވެ، ބަލާއެއް ނުވަތަ މުޞީބާތެއް ނުވަތަ ތަދުވެރިކަމެއް
ފަދަ، ދަތި ހާލަތެއް ދިމާވެއްޖެ ނަމަ، އެ ކަމަކީ އިސްލާމް ދީނުގެ ސަބަބުން ދިމާވެ އުޅޭ
ކަމެއް ކަމުގައި ބެލެ، ދީން ދޫކޮށް ކުފުރު ދީނަށް ދާނެއެވެ، އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށް ކުރިން ހުރި ކުފުރަށް އެނބުރިދެއެވެ،
އެ މީހެއްގެ ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތް ގެއްލިގެން ދިޔައީއެވެ. ދުނިޔެއެވެ، ދުނިޔެ ގެއްލުނު އަދި
އާޚިރަތް ގެއްލުނު އެ މީހަކީ ގެއްލުނު މީހެކެވެ. އެހެނީ، އާޚިރަތަށް ޢަމަލު ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު
އެއްގޮތަކަށް ދުނިޔޭގެ ފައިދާއެއް، އެ ކަން އެ މީހަކަށް ހާސިލުވެފައެއް ނުވެއެވެ.
އަދި އާޚިރަ ހަލާކު ބަދަލުގައި ޙަޔާތް ގެއްލި، އާޚިރަތުގެ ނަޢީމުގެ ބަދަލުގައި ނަރަކަ،
އާޚިރަތް ގެއްލި ބަރުބާދުވެއެވެ.

151- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

ޝަރުޢުކުރެއްވީއެވެ. ގަދަވެ ބާރުވެރިވާ ގެއްލެނިވުމަކީ ހަމަ އެއީއެވެ.[152]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

އެ ދެބަޔަކިކަމުންނަން، ﷲ ﷻ ރުއްސެވުންފުޅުވި ابْنُ عَبَّاس ވިދާޅުވިކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ބާދިޔަތުގައި އުޅޭ އަޢުރާބީންގެ ތެރެއިން މީހަކު މަދީނާއަށް އައިސް އިސްލާމްވުމަށް ފަހު، އޭނާގެ އަނބިމާ ފިރިހެންދަރިއަކު ވިހައި، އޭނާގެ އަސް ވެސް ދަރިއަކު ވިހައިފި ނަމަ، އޭނާ ބުނާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އިސްލާމް ދީނަކީ ރަނގަޅު ދީނެކެވެ. އަދި އޭނާގެ އަނބިމާ ވެސް އަދި އޭނާގެ އަސް ވެސް ނުވިހައިފި ނަމަ، ބުނާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އިސްލާމް ދީނަކީ، ނުރަސް ނުބައިކަން ބޮޑު ދީނެކެވެ.[153]

އަދި ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ އަޢުރާބީންގެ އިސްލާމް ކަމާ ބެހޭ ގޮތުންނެވެ. އެހެނީ، އޭގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ގޮސް އިސްލާމްވުމަށް ފަހު، އެބައިމީހުންނަށް ތަނަވަސްކަން ލިބިއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުން އިސްލާމް ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބޭ ކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި ތަދުމަޔުކަމެއް ދިމާވެއްޖެ ނަމަ، އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށް، އެބައިމީހުން މުރުތައްދުވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ. އަދި މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ގުޅޭ ގޮތުން، މި ނޫން އެހެން ބަސްފުޅުތަކެއް ވެސް ބައެއް މުފައްސިރުން ނަޤުލުކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.[154]

152- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
153- رَوَاهُ الْإِمَامُ الْبُخَارِي
154- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

يَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ﴿١٢﴾

﴿12﴾ ރިޔާކާރު ޝަރުކުކުރުމުގައި ހުރުމުގެ ސަބަބުން، އެ މީހަކު ދުނިޔެއާއި
އާޚިރަތް ގެއްލުން ކޮށްވާ މީހަކުގެ، الله ﷻ ފިޔަވައި، އެހެންހެން ތަކެއްޗަކަށް ގޮވައި
ދުއާކޮށް، ބުދުތަކާއި އެ ނޫން ފަދަ ބައެއް ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކޮށް އުޅޭތެވެ. އަދި
އެ ކަން އެ ގޮތަށް އޭނާ ކުރާއިރު، އެ ތަކެއްޗަކީ، އެ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންނުކޮށް
ދޫކޮށްލުމުން އޭނާއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭ އަދި އެ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމުން
އޭނާއަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް އަދި މަންފާއެއް ވިޔަސް ކޮށްނުދޭ ތަކެއްޗެވެ.
ޝަރުކުކުރުމެވެ. ސީދާވެގެންވާ ރަނގަޅު މަގާ ދުރަށް ދުރުގައިވާ މަގުފުރެދުމަކީ ވެސް
އަދި ކޮޅުނުބޮކަން މަގުފުރެދުމަކީ ވެސް ހަމަ އެއީއެވެ.[155]

يَدۡعُواْ لَمَن ضَرُّهُۥٓ أَقۡرَبُ مِن نَّفۡعِهِۦۚ لَبِئۡسَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَلَبِئۡسَ ٱلۡعَشِيرُ ﴿١٣﴾

﴿13﴾ އަދި އެ ތަކެއްޗަށް ގޮވައި ދުއާކޮށް، އެ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކޮށް އޭނާ
އެ އުޅެނީ، އެ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމުން އާޚިރަތުގައި ލިބޭނީ ކަމަށް އޭނާ
އެ ހިސާބު ހަލާކާއި މުސީބާތާއި ޖަހައްނުގުމުން، އެ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ
ސަބަބުން، ދުނިޔޭގައި އޭނާއަށް ލިބޭނީ ގެއްލުމާއި ހަލާކާއި ނުބައިކަން މާ ގާތުގައިވާ
ތަކެއްޗަށް ކަން ކަނޑައެޅެވެ. އަދި އެ އެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރާ، އެ އެއްޗަކުން،
އެހީތެރިކަމާއި، ވަލީވެރިކަމާއި، ނަސޭހަތްތެރިކަން އޭނާ އެ ލިބިގަންނަ އެއްޗެއްގެ
ނުބައިކަމާއެވެ! އަދި ގޮތް އެކުވެރިއެއްގެ ގޮތުން ވެސް އޭގެ ނުބައިކަމާއެވެ!
އަދި އެއަށް އަޅުކަންކުރި މީހާގެ ވެސް ނުބައިކަމާއެވެ![156]

155– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
156– الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَصَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

﴿14﴾ اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކުރި، ޒާތުފުޅަށް، އީމާންވެ، އަދި ހިތުން
ރަސޫލާއާ ތަބާވެ، ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރައްވައި ކުރިއަރައިގެ މީހުންނަށް ވަންނަވާނެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން، އެ ސުވަރުގެތަކުގެ ގަސްގަހުގެ ދަށުން ކޯރުތަކެއް
ހިނގަހިނގައި ހުންނަ ސުވަރުގެތަކަށް، اللهُ ﷻ އެބައިމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި
ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އިރާދަކުރައްވާ ކޮންމެ ކަމެއް، އެ إِلٰهُ، ކުރައްވައެވެ.

ފަހެއެކު، އެ إِلٰهُ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވި، ނަހީކުރެއްވި އެންމެހައި
ކަންތައްތަކުން ދުރުވި މީހުން، އެ إِلٰهއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުވެރިންނަށް ދިނުމަށް
ދެއްވައި ޘަވާބު ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهُގެ ފަޟްލުވަންތަކަމާއި ރަޙްމަތްވަންތަކަމުގެ
ތެރެއިންނެވެ. އަދި، އެ إِلٰهއަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުވެރިންނަށް ބޮޑު
ޢަޛާބު ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهُގެ ޢަދުލުވެރިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ.[157]

مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ
فَلۡيَنظُرۡ هَلۡ يُذۡهِبَنَّ كَيۡدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

﴿15﴾ اللهُ ﷻ، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺއަށް ދުނިޔޭގައި ނަޞްރުދެއްވައި ތާއީދުކުރައްވާނޭ
ކަމަށާއި، އެ إِلٰهُގެ ދީން މަތިވެރިކުރައްވާނޭ ކަމަށް އަދި އާޚިރަތުގައި، އެ إِلٰهُގެ
ރަސޫލާއާ މުއުމިނުންގެ ދަރަޖަ މަތިވެރިކުރައްވާނޭ ކަމަށާއި، އެ ރަސޫލާގެ
ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރާ މީހުންނަށް، ޒިޔާދަވީ ދުވަހުން، އަޅުގެ ނަޞްރުދެއްވާނޭ ކަމަށް
ހިތާ މީހާ ވަންނާނެވެ!

157- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ފަހު، އޭނާގެ ގޭގެ ފުރާޅުގައި ނުވަތަ ފަންގިފިލާ ފުރަ ބިންގަނޑުގައި ވަޓުއް

އެޅުވައި، އޭގައި މަތިއްޔާ ޖަހައި، އެ މަތީގައި ތަންޏާރުމަން ފުރު، އެ ވަރު

އޭނާ ނިކަން ކަނޑައިލިފައިވާނެ! އަދި އެ ފަރާތުން ކަންތައްތަކުން، ﷲ ﷻ ގެ

ރަސޫލާގެ މަޢުލޫމާތު އެނގޭ ހިތްގައިމު ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި ބަރަކާތްތެރިކަން

ފިލުވައިދެއްވާނެތީ، އެނގޭ ނިކަން ބަލާލައިބަލާށެވެ! ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އެ ފަރާތުން އެނގޭ

ކަންބޮޑުވުމާއި ރަދުވައި ވިސްނާ، އެނގޭ ހިތުން އެ ކަމަކަށް ފިލުވައިދޭނެ

ނުދާނެއެވެ.

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު ﷺ އަށް، ދުނިޔޭގައި ނަސޭހަތާއި

ފަތުރައްވައި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ދީން، އެ إِلٰهُ މެނުވީ އިލާހަކު ނުވާނެއެވެ.

އަދި އާދަމުގެއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާއި ދުނިޔޭގެ ފަރާތަށް

މެނުވީ އިލާހަކު ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ އަދި ހިތްމަތިކަމުން ނިކަމެތި އިލާހުކުރައްވައި،

އެބައިމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަޑިފަދަ ބަދަލު ދެއްވާނެކަމަށް ފަހު ހަމަ ކަލޭމެން

ކަމުގައެވެ.158

ދަންނަވާށެވެ! މި އާދަމުގައި، ﷲ ﷻ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ މި ވާހި، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ

ބަޔާންކުރުމުގައި، އެ ރަސޫލާއަށް ނަސޭހަތާއި ފޮނުއްވައި، ﷲ ﷻ ފޮނުއްވި،

އިސްލާމް ދީން، އެ إِلٰهُ މެނުވީ އިލާހަކު ނުވާނެ ކަމެވެ. މިހާ، އެ ކަލާމުގެ ހުކުމަށް ނަސޭހަ

ދީފައި އޮތީ، އަދި ފަހަރަށް ދަންނަވާށެ މަޢުލޫމާތު އެނގޭ ހުކުމުގެ ވާހަކަ ނަމަ،

އަދި ފަހަރަށް ދަންނަވާށެ މަޢުލޫމާތު.

ދެން ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުވެގެން ހިތްހަމަނުޖެހި ކުޑަކުޑަކަމާއި ވިހަސް، ﷲ ސُبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާއަށް، އެ އިލާހު ނަސްރުދެއްވާނޭ ކަމާ ކަރަހިވެ ކަރުހެލިވެ.[159]

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يُرِيدُ ١٦

﴿16﴾ އަދި ތޮންގު ކަމަކަށް، މިހެން އިލާހު ކުރެއްވިނުތަތުގެ ...ކަލާމު ދެކެވުނު ތަކެތި، ގޮތްތަކުން ވަށާ، ފަރާތް، ނިޔަތުގައި ދެން އެހެނިހެން އަދަން ނުކުރެއްވޭ ކަލާމި ބާވައިލެއްވި، [...] ކަމަށް އިނގިރޭސި [...] ކަލާނގެ އިލާހުގެ [...] ހަދައިދީ، ބަޔަކާއި، ފެންނަށް، އެއިރު ފަހަރު، މިހެން އިލާހު ބާރުގަދަ ކަލާމެވެ.

އަދި ހަމަ އެ ގޮތުގައި، މިހެން އިލާހު، ހިދާޔަތް ދެއްވާނެ ކަމަށް. އެއީ، އެ [...] ގޮތުގައި އެކަމަކާ ދާއިމަށް ނިޔަތް ނުދެއްވާ އެއް ގޮތް ބާރުގަދަ އިލާހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ސُبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާ محمّد ﷺ އަށް، އެ އިލާހު ބާރުގަދަކަމާ، ހިދާޔަތް ދެއްވާނެ ކަމަށް ދެއްވީ [...] ކަމަށް އިލާހު ދެއްވި ހެކިތަކެއް ކަމަށް، އެ އިލާހު ހިދާޔަތުގެ މަގަށް ދެއްވާނެ. އެ މީހުން، ހިދާޔަތުގެ [...] ބާރުގަދަ އިލާހެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ސُبحانه وتعالى ގެ [...] ހިދާޔަތް ދެއްވީ އެވެ.[160]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلۡمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشۡرَكُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡصِلُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ شَهِيدٌ ١٧

159- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخ مُحَمَّد عَلِي الصَّابُونِي

160- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿17﴾ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް، ޤަބޫލުކޮށް، އީމާންވާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވީ މީހުންނާއި، ޔަހޫދީން ކަމުގައިވީ މީހުންނާއި، ބަވައިލުއްވުން ވަކި ދީނެއް ނެތި ފިތުރަތުގެ މަތީގައި ދެމިތިބި ޞާބިއީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، އަލިފާނަށް އަޅުކަންކުރި މަޖޫސީންނާއި، ބުދުތަކާއި އެ ނޫން އެހެނިހެން ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރި މުޝްރިކުންނާއި، މި އެންމެންނާމެދު ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ، އެ އެންމެންގެ މެދުގައި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ފައިޞަލާކުރައްވައި ޢަދުލުވެރި ނިޔާކުރައްވާނެތެވެ.

އަދި، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް، ޤަބޫލުކޮށް، އީމާންވާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވީ މީހުން ސުވަރުގޭ ވައްދަވާނެތެވެ. އަދި އެ ނޫން މީހުން ނަރަކައަށް ވައްދަވާނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް، ތޮގަން ހެކިވެވޮޑިގެންވާ إِلٰهއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްމެ ދިމާވާ ޙައްޤުވީ ކޮން ޖަޒާއެއް ކަން، އެ إِلٰهُ، މާތްވެގެން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ވީމާ، އެބައިމީހުން ކުރަ ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ގޮތުގެ މަތިން، އެބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ޖަޒާދެއްވާނެތެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުންކުރާ ހުރިހައި ޢަމަލެއް، އެ إِلٰهُ، ރައްކާކުރައްވައި ބަލަހައްޓަވާތީއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެ ހުރިހައި ކަމަކަށް އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ހެކިވެވޮޑިގެންނަވާނޭ ދެއެވެ.161

ދަންނާށެވެ! ޞާބިއީންނަކީ، ސަމާވީ އެއްވެސް ދީނެއް ޤަބޫލުނުކުރާ ބައެއް ކަމުގައި ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.

161- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އުބައިދިމުންނަކީ، ތަރިއަށް ނުވަތަ މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން ކަމުގައި ވެސް، ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.[162] وَالله أَعْلَمُ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ﴿١٨﴾

﴿18﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުތަކުގައިވާ މަލާއިކަތުން، اللهُ ﷻ އަށް ބޯލަނބައެވެ، ނުހަނު ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު، އެ إِلٰهއަށް ސަޖިދަކުރައްވާކަން، އިބަ ރަސޫލާ ފެނިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ހުރިހާ ޖިންނީންނާއި، އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތަކާއި، ފަރުބަދަތަކާއި، ގަސްގަހާގެހިއާއި، ބިންމަތީގައި ހިނގައިހިނގާ ވާހަކަ ޖަނަވާރުތަކާއި ގިނަގުނަ، އެ ތަކެތީގެ ދަރަނޑާއި ހިޔަނިތަކުން ތަޢުޒީމުކުރާ ބާރު، اللهُ ﷻ އަށް ބޯލަނބައެވެ، އެ إِلٰهއަށް ސަޖިދަކުރަނިކަމާއި، ބޮޑުގައި ދިރިއުޅޭ އިންސާނުންގެ ތެރެއިން، ރަސޫލުންގެ ދީނަށް ތަބާވެ ތިބި ބައެއް ފަރާތްތަކުން، އެ ރަސޫލުންނާ ދެކޮޅު ހަދައިގެން ވެސް، اللهُ ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ސަޖިދަކުރާކަން، އިބަ ރަސޫލާ ފެނިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟

އަދި މީސްމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކުގެ މައްޗަށް، اللهُ ﷻ ގެ ޢަޛާބު ޙައްޤުވެގެން ވެއެވެ. އެއީ، އުބައިދިމުންގެ ކިބައިގައިވާ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ކުފުރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެ މީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ކުފުރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، اللهُ ﷻ އެ މީހަކު ދެރަކުރައްވައި، ނިކަމެތިކުރައްވައި، އަބަދުވެރިކުރައްވައިފި ކޮންމެ މީހަކު ދަންނާށެވެ!

162- تَفْسِيرُ جامعِ الْبَيانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ޖަހެ، އެ މީހަކަށް އެ ޢިއްޒަތާ ނިކަމެތިކަމާއި އަބާއްޖަވެރިކަން އެ މީހެއްގެ ކިބައިން ދުރުކޮށް،
އެ ކަމުން އެ މީހާ ސަލާމަތްކޮށް މިންޖުކޮށްދެވޭނީ ހަމަ އެކަކު ވެސް ނުވާނެއެވެ.
ވުމާއެކު، އެ ފަދަ ކާފިރު މީހާ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހެކެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ ބޮޑުވަންތަކަމާއި މަތިވެރި ބާރުގަދަ ނިޔާކުރާ ގޮތުގެ މަތިން،
އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުކުރައްވާނީ، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ގޮތަކަށް ކަންތައް ކުރައްވައެވެ.
އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهُ ކުރައްވާ އެއްވެސް ކަމަކަށް ހުރަސް އަޅައި، އެ ކަމެއް
ފިޔަވަޅު މަނާކުރެވޭނެ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.[163]

ދަންނާށެވެ! އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ދުރުތަކާއި ނިޒާމުގައިން
ފަރުބުދުތަކާ ބާރުވި، الله ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ، އެ إِلٰهُ އަށް ސަޖިދަކުރާ ވާހަކަ،
ޚާއްޞަގޮތެއްގައި މި އާޚިރަތުގައި ބައެއް ބަރުހަނުބާއިވެ މި ވޭނީ، الله ﷻ ޚިލާފުވުމަށް
އެ ތަކެއްޗަކީ ބަލައި މިހުން އަޅުކަންކުރާ ކަމަށް ޖަހައެވެ. އެހެންކަމުން،
މި އާޔަތުގައި އަންގަވައިދިނީ މި ވާނީ، އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތަކާއި، އިންސާނުން
ބޭނުން ކަމާއި، އެ ތަކެއްޗާއި، އެހެނިހެން މަޚްލޫޤުންނަށް ވެސް އެއްޗެހިން،
އެ ތަކެތީގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވި، އެ إِلٰهަށް ސަޖިދަކުރާ
ތަކެތި ކަމެވެ.[164]

އަދި ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތަކީ ސަޖިދައިގެ އާޔަތެކެވެ. އަދި ސަޖިދައިގެ ކޮންމެ
އާޔަތެއް ކިޔުނު ކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ އަޑުއިވުނު ކަމުގައި ވިޔަސް، މިފަދަތަނުގެ
ސަޖިދަކުރުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. މިފަދަތަނުގެ ސަޖިދަކުރާއިރު ކުރާނީ އެންމެ ސަޖިދައެކެވެ.

163- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
164- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِيرِ الدِّمِشْقِي

اللهُ ﷻ ގެ އިރާދަފުޅާއި މިންވަރުފުޅު:

عَلِيُّ بْن أَبِي طَالِبٍ ﵁ ގެ އަރިހުގައި އެއް ދުވަހަކު ދެންނެވުނެވެ. اللهُ ﷻ ގެ މިންވަރުފުޅާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަދައްކައި އުޅޭ މީހަކު، މި ހިސާބުގަނޑުގައި އެބައުޅެއެވެ. ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން އެ މީހާ ބަހުސްކުރައްވައި، އޭނާއާ ސުވާލުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. ތީ اللهُ ގެ އަޅާއެވެ! އެ إِلٰهُ ކަލޭ ހެއްދެވީ، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭ އެދޭ ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ އެ މީހާ ދެންނެވިއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ! އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަށެވެ. އެ ފަދައިން ދެންނެވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭއަށް ބަލިޖެހުނީ، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭ އެދިގެންތޯއެވެ؟ އެ މީހާ ދެންނެވިއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ! އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުންނެވެ.

އެ މީހާ އެ ފަދައިން ދެންނެވުމުން عَلِيُّ ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭއަށް ޝިފާލިބި ބަލިފަސޭހަވަނީ، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭ އެދިގެންތޯއެވެ؟ އެ މީހާ ދެންނެވިއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ! އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުންނެވެ. އެ ފަދައިން ދެންނެވުމުން، عَلِيُّ ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ މަރުވެގެންދަނީ، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭ އެދިގެންތޯއެވެ؟ އެ މީހާ ދެންނެވިއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ! އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވުމުންނެވެ.

އެ ފަދައިން އޭނާ ދެންނެވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ތިޔަ ދިން ޖަވާބު ނޫން އެހެން ޖަވާބެއް ކަލޭ ދިންކަމުގައި ވީނަމަ، އަޅުގަނޑު ކަނޑިން ޖަހައި، ކަލޭގެ ދެލޯ ތިބި ބޯ، އަޅުގަނޑު ކަތިލީމުހެވެ. ދެން، އެ ފަދައިން ވިދާޅުވުމަށް ފަހު، سُورَةُ الْمُدَّثِّرِ ގެ ފަންސާސް ހަވަނަ އާޔަތް ކިޔަވައިވިދާޅުވިއެވެ.

އެ އާޔަތުގެ މާނައީ: "އަދި، الله ﷻ ރިޢާޔަތްކުރެއްވިއްޔާ ދެނުވީ، އެބައިމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ހަނދާންނެތް ނުކުރެވޭނެތީވެ. الله ﷻ އަށް، ވިސްނަމަކުން، އެ إِلٰهައަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވުން، ކައްޓުވެގެންވާ إِلٰهެވެ. އަދި، އެ إِلٰهީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުކަންކުރުމަކަށް ޙައްޤުވެރިވާ އަޅުކަމުގެ ޙައްޤުތަކެއް ހިފަހައްޓާ ހަމައެކަނި ވެރި إِلٰهެވެ."[165]

هَٰذَانِ خَصۡمَانِ ٱخۡتَصَمُواْ فِي رَبِّهِمۡۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ قُطِّعَتۡ لَهُمۡ ثِيَابٞ مِّن نَّارٖ يُصَبُّ
مِن فَوۡقِ رُءُوسِهِمُ ٱلۡحَمِيمُ ﴿١٩﴾

﴿19﴾ މިއީ، އެބައިމީހުންގެ ވެރި ربُّ، الله ﷻ ގެ ދީނުގައި އިޚްތިލާފުވެ، ދެބަސްވި ދެފަރާތް
ތި ދެފަރާތުގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ، އީމާންކަމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.
އަނެއް ބަޔަކީ، ކާފިރުކަމުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި ކޮންމެ ފަރާތެއް ދަޢުވާކުރަނީ ޙައްޤުގައި ވެސް
ބުނަމުންނީ، ބައެއްގޮތް ގޮތުގައި މިއީ އެބައިމީހުން ކަމުގައެވެ. ފަހެ، ކާފިރުކަމުގެ
އަހުލުވެރިންނާމެދު ދަންނާށެވެ! ޢަޛާބު ތަވާރުން، އެބައިމީހުންނަށް ބަޔަކި،
ނަރަކައިގެ އަލިފާނުން ހެދުންތަކެއް ތައްޔާރު ކުރެއްވުމާއި ވާނެއެވެ. އަދި
އެ ހެދުންތައް އެބައިމީހުން ލާނެއެވެ. އަދި އެ ހެދުމުން، ނަރަކައިގެ ބަދަން،
ހިފައި ހަށިގަނޑު އެބައިމީހުންގެ ހަށިތައް ފިހިގެން، އެބައިމީހުން ނިވައިކޮށްލާނެއެވެ.
އެގޮތުން، އެބައިމީހުންގެ ހަށިތައް ގިރާ ފިހިފިހިން ކޮށްފަޅައިލުމަށް ދިއުމަށް. އަދި
ހޫނުކަން އިންތިހާއަށް ގޮސްފައިވާ ކައްކާފައިވާ ފެން، އެބައިމީހުންގެ ބޮލުގެ
މައްޗަށް، އޮއްސައިލެވޭ ގޮތެވެ.[166]

165- شَرْحُ أُصُولِ اعْتِقَادِ أَهْلِ السُّنَّةِ وَالجَمَاعَةِ لِلْإِمَامِ اللَّالَكَائِي

166- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި، الله ﷻ ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވި މިވާ ދެބައިމީހުންނަކީ، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، މުބާރަޒާކުރުމަށް ޓަކައި، މުސްލިމުންގެ ތަރަފުން ނުކުތީ މުއުމިނުންނާއި، ކާފިރުންގެ ތަރަފުން ނުކުތީ މުޝްރިކުން ކަމުގައި ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އަދި އެ ދެބައިމީހުންނަކީ، މުސްލިމުންނާއި ޔަހޫދީ އަހްލުކިތާބީން ކަމުގައި ވެސް ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އަދި އެ ދެބައިމީހުންނަކީ މި ދީން ޚަޞްމުވެރިން ވެސް އައިސްފައި ވެއެވެ.[167]

يُصۡهَرُ بِهِۦ مَا فِي بُطُونِهِمۡ وَٱلۡجُلُودُ ﴿٢٠﴾

﴿20﴾ އަދި ނަރަކައިގެ އަލިފާންގައި ހޫނުކުރެވުމުން، އޭގެ ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ، ކެކިކެކިހުރި ހޫނު ފެން، އެބައިމީހުންގެ ބޮލުގެ މައްޗަށް އޮއްސައިލެވުމުން، އެ ފެން، އެބައިމީހުންގެ ބޮލުގެ ނާރިގަނޑު ތޫރަދުވައިލައިގައި ގޮސް، އެބައިމީހުންގެ ބަނޑުގެ ތެރޭގައިވާ މަހާއި، ސަރުބީއާއި، ގޮހޮރާއި، ހުރިހައި އެއްޗެއް ވިރުވައިލާނެއެވެ. އެއަށްފަހު، ހުރިހައި ހަންގަނޑު ތޫރަދުވައިލައިގައި ގޮސް، ގައިގެ ހަމާ ހަމައަށް ވާސިލުވެ، އެބައިމީހުންގެ ގައިގެ ހަންގަނޑު ފިހިގެން ގޮސް ނުވަތަ އަނދައިގެން ހިނގައި ދާނެއެވެ.[168]

وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنۡ حَدِيدٖ ﴿٢١﴾

﴿21﴾ އަދި ނުހަނު ގަދަފަދަވެފައި، އެހެރިލި ހަރުކަށި ޒަބާނިއްޔާ މަލާއިކަތުންގެ އަތްޕުޅުގައި ދަގަނޑު ޗާބުކުތަކެއް ވާނެއެވެ. އެއީ، އެ ޗާބުކުތަކުން، ނަރަކަވެރިންގެ ބޮލުގައި ތަޅައިލުމަށް ޓަކައެވެ.[169]

167– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي
168– الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَتَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
169 الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ أَن يَخۡرُجُواْ مِنۡهَا مِنۡ غَمٍّ أُعِيدُواْ فِيهَا وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡحَرِيقِ ﴿٢٢﴾

﴿22﴾ އަދި ނަރަކައިގައި އުޅޭމީހުންނަށް ޖެހޭވުންތަ ހިތާމަތަކާއި، ވޭދަނާއި،
ވޭނާގެ ގަދަފަދަކަމުން، އެ މީހުން ނުކުމެވަން އުޅުމުން މަސައްކަތްކުރާނެތެވެ.
އަދި އެ ކޮޅަށް، އުޅުމުން މަސައްކަތްކުރާ ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް، އެ ނަރަކައިގެ
ގަދަފަދަ އަޒާބުގެ ތެރެއަށް އެއުރެން އަނބުރާ ރައްދުކުރެއްވޭނެތެވެ.
އަދި އުޅޭމީހުންނަށް އުންގެވޭނެތެވެ. ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ގަދަފަދަ އަޒާބުގެ ރަހަ
ތިޔަބައިމީހުން ޗެހިގަންނާށެވެ![170]

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ
يُحَلَّوۡنَ فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ﴿٢٣﴾

﴿23﴾ اللهُ ﷻ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް، ޔަޤީންކޮށް، އީމާންވެ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ
ރަސޫލުކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވި މުއުމިނުންނަށް ދަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން،
اللهُ ﷻ އެބައިމީހުން ވައްދަވާނޭ، ދާއިމީ ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެގެ
ބަގީޗާތަކަށެވެ. އޭގެ، އެ ތަންތަނުގައި އަޑިއަކުންނާއި ދޮރުމަތިން ހިނގާނެއެވެ.
އަދި އެ ބަގީޗާތަކުގެ، އެ ތަންތާނގައިވާ ގަސްތަކާއި ގަސްތަކުގެ ދޮރުން
ފެން ކޯރުތައް ހިނގައިހިނގައި ހުންނާނެ ބަގީޗާތަކެވެ. އަދި އެ ބަގީޗާތަކުގައި
އެބައިމީހުން ތިބޭއިރު، ރަންރަނުގެ އުގާތައް އުނގުޅި، ރަންމުގެ ގަނޑުތަކުން
އެބައިމީހުން ޒީނަތްތެރިކުރެއްވޭނެތެވެ. އަދި ސުވަރުގެގެ އަހުލުވެރިންގެ ހެދުމަކީ
ދުނިޔޭ ފިރިހެނުންނަށް ހަރާމް ކަމުގައިވި ހަރީރު ފޮތިން ހެދި ހެދުމެވެ.[171]

170 التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
171– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡحَمِيدِ ٢٤

﴿24﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ބަސްތަކުން، ތަޢުޙީދުގެ މަތިވެރި ކަލިމަ ކަމުގައިވާ (لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ) މި ކަލިމަ ދުރުން ކިޔައި ދިނުމަށާއި، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ އެއްކަލާނުވަންތަކަން ހިތުގެ އަޑިން ޤަބޫލުކޮށް ޝަހާދަތްދިނުން، އެ إِلٰهُގެ މަތިވެރިވަންތަކަން ބަޔާންކުރުން، ތަސްބީޙު ކިޔައި، އެ إِلٰهއަށް ޙަމްދުކުރުމާއި، ޘަނާކުރުމާއި، ތަކުބީރުކިޔުންފަދަ އެކުލެވޭ ރަނގަޅު، اللهُ سبحانه وتعالى ވަނީ ހިދާޔަތްދެއްވާ އަހުލުވެރިންނަށް ދީނުއިސްލާމްގައި ދެމިހުރުމަށް، އެ ކަންކަމަށް ހިދާޔަތްދެއްވުމުން މަގަށް ހިދާޔަތްކުރެއްވިއެވެ.

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ޙަމްދު ކިޔާނެކަމާ މަގަށް، އެބައިމީހުންނަށް، اللهُ سبحانه وتعالى މަގުދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. އެއީ، މަޙްމޫދުވެގެންވާ އިސްލާމް ދީނުގެ މަގެވެ. ވީމާ، ހިދާޔަތުގެ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައި، އެ މަގުގައި ސާބިތުވެ ތިބުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ބަރަކާތުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބުނީއެވެ. އަދި އިޙްސާނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ޖަޒާޢަށް ދުވަހުން ލިބޭ ތަރުބިޔަތާއި ޝަރަފާއި، އެ إِلٰهއަށް ޙަމްދުކުރުމާއި، ޘަނާކުރުމާއި، ތަސްބީޙު ކިޔުމުގެ ތައުފީޤު އެބައިމީހުންނަށް ލިބިގެން ދޭއެވެ.172

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ ٱلَّذِي جَعَلۡنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلۡعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلۡبَادِۚ وَمَن يُرِدۡ فِيهِ بِإِلۡحَادِۭ بِظُلۡمٖ نُّذِقۡهُ مِنۡ عَذَابٍ أَلِيمٖ ٢٥

172- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عائِضِ الْقَرْنِي

﴿25﴾ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކަލަކުވަންތަކަން ދޮގުކޮށް ކާފިރުވެ، އެ إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދައި، اللهُ ﷻ ގެ ދީނަށް ވަނުމުގެ މަގު،
މީސްތަކުންނަށް ބަންދުކޮށް މަނާކޮށް، އެ ދީނުން މީސްތަކުން އެއްކިބާކޮށް، اللهُ ﷻ ގެ
ރަސޫލާއާއި، އެ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންނާދުރު ޙުދައިބިއްޔާގެ އަހަރު މައްކާގެ
މުޝްރިކުން ކަންތައްކުރި ފަދައިން ކަންތައްކޮށް، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُއަށް ދިއުން
މުސްލިމުންނަށް މަނާކުރާ މީހުން، އެ ގޮތުގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް މަރުވެއްޖެ ނަމަ،
ވޭންދެނިވި އަޛާބުގެ ރަހަ، އެބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދައްކަވާހުށީމެވެ.

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُގައިވާ ބޮޑުމަތިވެރި ގެފުޅު، ތިމަން إِلٰهُ
ފައްޓަވައިދެއްވި ވަކި، އެ ފާޅުތަކަން ކުރިމަތިލައިގެން މިބީ މުސްލިމުން ނަމާދުކުރާނޭކަމަށް
އެބައިމީހުންގެ ޤިބްލަކަމުގައެވެ. އަދި މުސްލިމުން އެ ތަނަކަށް ޙައްޖު ކުރުމަށް އުޅުމުގެ
އަމުރުކުރެއްވި، އެބައިމީހުންގެ މުޤައްދަސް މަރުކަޒު ކަމުގައެވެ. ވީމާއެކު،
الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ، ތިމަން إِلٰهُ ފައްޓަވައިދެއްވި ވަކި، މުސްލިމުންގެ ތަޢުލީމަށް ކަމުގައި
ހާޒިރުވާ މިބީ މީހުންނަށާއި، ބާދިޔަ އަނބަ މީހުންނަށާއި، މި އެންމެންނަށް ވެސް
ހަމަހަމަވާގޮތަށް ކަމުގައެވެ.

ވީމާ، މައްކާގައި ހުރެގެން، އެ ކަމެއްގައި އަނިޔާވެރިވުން ހިތާ އެއްވެސް
އިރާދަކުރަން އަދި އެކަން އުޅުމުދަކަން ވިއަސް އަނިޔާގެ ބޮޑު މީހަކަށް، އެ ފަދަ
ކަމެއް ކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ދިމާއްޔާ، އެ ފަދަ ކަމެއް ކުރުމަށް ގަސްތުކުރާ
މީހަކަށް ވެސް، ވޭންދެނިވި އަޛާބުގެ ރަހަ، ތިމަން إِلٰهُ ދައްކަވާހުށީމެވެ. ވީއިރު،
މައްކާގެ ބިމުގައި ހުރެގެން އަނިޔާވެރިކަމެއް ހިންގައިފި މީހަކަށް ދެއްވާނީ އަޛާބުކަމުގައި
ވިސްނުން ހުއްޓެވެ.

ދަންނަވާށެވެ! އެ ކަން އެ ގޮތަށް، الله ﷻ ޙަރާމްކުރައްވައިދެއްވީ، މައްކާގެ ޙަރަމުގެ ބިމުގައެވެ. ބޮޑުކަމަށް ބަލައެވެ.173

އަދި ދަންނަވާށެވެ! މި އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި، ابْنُ مَسْعُودٌ ﷺ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. މައްކާއަށް ގޮސް، އެ ތަނުގައި ފާފައެއް ކުރަން އަޒުމްކޮށްގެން، ތަމަށް ކަމަކާއި ބަރަހުގައި ހުއްޓެން ދިޔަކަ ގަސްތުކުރާ ކަމުގައި ވިޔަސް، ވަރަށް ބޮޑު ތަހުގެ ބަލަ، الله ﷻ އެ ދިޔަކަން ދަހައިކަވާއެވެ. އަދި، الْإِمَامُ مُجَاهِدُ ﷺ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. މައްކާގައި ކުރާ ގޯހުގެ ކަންތައްތަކުގެ ޢަވާބު ދިގުވާނެ ގޮތަށް، މައްކާގައި ކުރާ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމަވެސް ދިގުވާނެ ވާހަކައެވެ.174

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ
وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾

﴿26﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަން إِلٰهُ ގެ ގެދޮރު ހުރިތަން ވިސްނުމަށް ނޭނގޭގޮތަށް
ނޭނގިވަނިކަން، އެ ގެދޮރު ހުރިތަން، إِبْرَاهِيمُ ﷺ އަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަންގަވައިދެއްވައި،
އެ ގެދޮރު ބިނާކުރެއްވުމަށް ބޭނުންވާގޮތް ހުރިގައި ވަޙީފޮނުއްވައި ކަނޑައެޅުއްވައި،
އެ މަސައްކަތް ކުރައްވާނެ ގޮތް ތަފްސީލްކޮށްދެއްވީ ވަޙީގެ މަގުން، އިތުރު ރަސޫލާ
ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! ތޯއެ، الله ﷻ ހިތަވައި އެކަން އެއްވެސް ކަމަކާއިގައި
އަޅުކަންކުރުމާއި ބަރުވާތްވެސް ހުރިކަމާއި، ޝިރުކުގެ އެންމެހައި އަޑުޖެހުމުން
އެއްކިބާވެތެރިކަންކަމަށް، ތަޤްވާވެރިކަމުގެ އަސާސްގެ މަތީގައި ހުއްޓަވައިގެން
ގެދޮރު ބިނާކުރެއްވުމަށް، إِبْرَاهِيمُ ﷺ އަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވީމެވެ.

173- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي
174- اَلتَّفْسِيرُ الْكَبِيرُ مَفَاتِيحُ الْغَيبِ لِلْإِمَامِ فَخْرِ الدِّينِ الرَّازِي

އަދި ކާފިރުކަމާއި، ޝިރުކުގެ އަމަލުތަކާއި، ބިދުޢަތުގެ މަޢްނަވީ ނަޖިސްތަކާއި، އެންމެހައި ހިއްސީ ނަޖިސްތަކުން އެ ގޮތުގެ ޠާހިރުކުރުއްވުމަށް ވެސް، އެ ބޭފުޅާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވީމެވެ. އެއީ، އެ ގޮތުގެ ކައިރީގައި ޠަވާފުކުރާ ނަމާދުކުރާކުރާ މީހުންނަށް ޚާއްޞަކޮށެވެ. ތަނު، ނަމާދުކުރާ މީހުންނަށް، ނަމާދުކުރުމުގައި ޤިޔާމުކޮށް، ރުކޫޢާއި ސަޖިދަކޮށް ފުރިހަމަދައިން ނަމާދު ޤާއިމުކުރާ މީހުންނަށެވެ.[175]

ދަންނާށެވެ! إِبْرَاهِيمُ ﷵ ގެ ދަރިފަސްކޮޅު މައްކާގައި ދިރިއުޅުއްވައިގަތުން މި ތާރީޚުން ދެނެގަތެން އެނގެއެވެ. އަދި، نُوحُ ﷵ ގެ ޒަމާނުގައި އަދި ޖާހިލުކަމުގައި، ގޮތުގެ ހާލުތުވެހި ވަނިކޮށް، الله ﷵ ގެ އަމުރުފުޅަކުން ގޮތުގެ އަސާސް ބިނާކުރެއްވީ، إِبْرَاهِيمُ ﷵ ގެ އަތްޕުޅުން، އެ ކަޢުބާ ކަން ވެސް މި ތާރީޚުން އެނގެއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހުން ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާ ޙަދީޘް ބަސްފުޅުގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. ބިމުގައި ބިނާކުރެވުނު އެންމެ ފުރަތަމަ މިސްކިތަކީ، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ އެވެ. އަދި، الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى ބިނާކުރެވުނީ އޭގެ ސާޅީސް އަހަރު ފަހުންނެވެ.[176]

وَأَذِّن فِي ٱلنَّاسِ بِٱلۡحَجِّ يَأۡتُوكَ رِجَالٗا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٖ يَأۡتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٖ ﴿٢٧﴾

﴿27﴾ إِبْرَاهِيمُ ﷵ އަށް، الله ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިބާ إِبْرَاهِيمُ ﷵ އެވެ! މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ޙައްޖު ފަރުޟުކުރެއްވިކަން އަންގަވާށި، އެ ކަން އިޢުލާންކުރައްވާށި، ޙައްޖަށް އައުމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ!

175– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
176– صَحِيحُ مُسْلِم

ކޮޅުން، ހައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމަށް ޓަކައި، ފައިމަގުގައްޔާއި، ހިކި އަނރޫބަ ޖަމަލުތަކަށް ސަވާރުވެގެންނާއި، އެ ނޫން ވެސް ގޮތްގޮތަށް، ދުރުތަންތަނުން ވެސް، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް މީސްތަކުން އަންނާނެތެވެ.[177]

ތަންނާނެވެ! ހައްޖުވުމަކީ، ވަކި ދުވަސްތަކެއްގައި ކުރަން ޢިބާދަތްތަކެއް، ވަކި ގޮތްތަކެއްގެ މަތިން އަދާކުރުމުގެ ހާއްސަ އަޅުކަމެއް އަދާކުރުމެވެ. އެ ދަޢުވަތުދެއްވުމަށް الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ހުއްދަދެއްވި، ابْنُ عَبَّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ހައްޖަށް އައުމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އަށް އަމުރުކުރެއްވުން ހިނދު، أَبُو قُبَيْس ފަރުބަދަ މައްޗަށް އަރައިވަޑައިގެން، އެ ރަސޫލާގެ ދެ ޝަހާދަތް އިނގިލިފުޅު ދެ ކަންފަތްތެރޭގައި އަޅުއްވައިގެން ހުންނަވައި ގޮވައިލެއްވިއެވެ.

އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް އިޖާބަދީ، އެ إِلٰهُ ގެ ދުވެގެން އައިސް ތިޔަބައިމީހުން ހައްޖުވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ކަމަށް ޓަކައި ދެއްވާ ތޯދާބައެއްގެ ގޮތުން، ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތައް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެތެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން ތިޔަބައިމީހުން މިންޖުކުރައްވާނޭ ގޮތެވެ. ތަރަ އެ ހިނދު، އެ ރަސޫލާ އެ ގޮވައިލެއްވި ނިދާގެ އަޑު ދުނިޔޭގެ އެންމެހައި ކަންކޮޅުތަކަށް ފޯރިކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އެ ވަގުތު ދުނިޔޭގައި މިހިރައި ބައެއްގެ ތެރެއިންނާއި، ފިރިހެނުންގެ ބުރަކަށިތަކުގައްޔާއި އަންހެނުންގެ ރަޙިމުތަކުގައި އެ ބަޔަކުވެ، ޤިޔާމަތް ހަމައަށް ދުނިޔެއަށް އަންނާނެ އެންމެހައި މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ދުވެގެން ޒިޔާރަތްކުރާނޭ ބަޔަކަށް އެ ނިދާގެ އަޑު އިވި، «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ» މި ފަދައިން ކިޔައި އެބައިމީހުން އިޖާބަދިންނެވެ.

177– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް އެންމެ ފުރަތަމަ އިޖާބަދިނީ ޔަމަން ކަރައިގެ އަހްލުވެރީންނެވެ. ފަހެ، އެ ދުވަހު، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް އިޖާބަދިން މީހަކު ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ހާސްހާސް ވެސް، ދެފަހަރު ގޮސް ހައްޖު ނުވެވޭނެއްޔެވެ. ވުމާއެކު، ދެފަހަރު ގޮސް ހައްޖާ ކޮށްފި މީހަކު ވެސް، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ އަޑަށް ދިޔަ މީހާ ފަހަރެވެ. އެހެން ހަވަނަވަރެކެވެ، އެ މީހާ އެ އިޖާބަދިން، އެ ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަށެވެ.[178]

لِّيَشۡهَدُواْ مَنَٰفِعَ لَهُمۡ وَيَذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ فِيٓ أَيَّامٖ مَّعۡلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلۡأَنۡعَٰمِۖ فَكُلُواْ مِنۡهَا وَأَطۡعِمُواْ ٱلۡبَآئِسَ ٱلۡفَقِيرَ ٢٨

﴿28﴾ ދުނިޔޭގެ ކަންކޮޅުތަކުން އެ ގޮތަށް މިސްކީނުން ބައްޓަން އެ އަންނަނީ، ބައްދުވުމުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނޭ ދީނީ މަންފާތަކާއި ދުނިޔަވީ މަންފާތައް ފިޔަވަޅުގަތުމަށް ޙާޟިރުވުމަށެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭ ދީނީ މަންފާތަކާ، އެބައިމީހުންގެ ރިޒުޤަށް ޤުރުބާނީގެ الله ﷻ ގެ އަސްމާގުބަރު ޒިކުރުކުރުމަށް ކިޔަވަންޖެހޭ، ބައްޔެއް އަޑުގަދަން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމަތާއި ޝުކުރެވެ.

އަދި ބައްދުވުމުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭ ދީނީ މަންފާތަކާއި، މައްކާގައި ތިބޭއިރު ވިޔަފާރިކޮށް އެ ވިޔަފާރިން ލިބޭ ފައިދާތަކާއި، އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ބާރަކަތްވެ އެކުވެރިކަމާއި، އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ސިފަތަކާއި ހުރި، އެ ފަދަ ކަންކަމުން އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭ ފައިދާތަކެވެ.

178– التَّفْسِيرُ الْوَسِيطُ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

އަދި އެބައިމީހުން، ޙައްޖަށް އެ އަންނަނީ، الله ﷻ ގެ ދަރުމަވަންތަކަމުން އެބައިމީހުންނަށް ދިނައްވާ ނިޢުމަތްތައް ބުއްދިއަކަށް ބަކަރި، އެ إِلٰهަށް ޝުކުރުވެރިވެ، އެ إِلٰهުގެ ބަސްފުޅަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ގޮތުން، ކަނޑައެޅި އުޟްޙިއްޔާގެ ދުވަސްތަކުގައި ހަދްޔާއި ކަތިލައި، އެ ތަކެތި ކަތިލާއިރު، الله ﷻ ގެ ނަންފުޅު ޔާދު، ދިނަކުރުމަށް ތަކްބީރުކިޔައި، އެބައިމީހުން، الله ﷻ ގެ އިސްމުފުޅު ހަނދުމަކުރުމަށް އުޅުމަށެވެ.

ދަންނާށެވެ! އުޟްޙިއްޔާއި ހަދްޔުގެ ޖަނަވާރު ކަތިލުމަކީ، ގެރިއާއި ބަކަރާ ޖަމަލެވެ. އަދި އެ ތަކެތި ކަތިލެވޭނީ ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކުގައެވެ. އެއީ، ޙައްޖު މަހުގެ ދިހަވަނަ ދުވަހާއި، އެގާރަވަނަ ދުވަހާއި، ބާރަވަނަ ދުވަހާއި، ތޭރަވަނަ ދުވަހާއި، މި ހަތަރު ދުވަހުއެވެ. ހަތަރު ދުވަސް ކަމަށްވަނީ ޢީދު ދުވަހާއި ޢީދުގެ ފަހުގައެވެ.

ނަމަވެސް، ދުނިޔޭގެ ކޮންމެ ތަނެއްގައި ވެސް އެ ދުވަސްތަކުގައި އުޟްޙިއްޔާ ކަތިލެވޭނެއެވެ. އަދި ޙައްޖު މަހުގެ އެގާރަވަނަ ދުވަހާއި، ބާރަވަނަ ދުވަހާއި، ތޭރަވަނަ ދުވަހާއި، މި ތިން ދުވަހަށް ކިޔައި އުޅެނީ، أَيَّامُ التَّشْرِيقِ ގެ ދުވަސްތަކެވެ. އަދި އުޟްޙިއްޔާއި ހަދްޔު ކަތިލާ މީހުންނަށް، އެ ތަކެތީގެ މަހުން ކެއުމަކީ، މުސްތަޙައްބު ގޮތުގައި އިތުރުކަން ބޮޑު ކަމެކެވެ.179

ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

179- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿29﴾ ހަދުޔު ކަތިލައި ނިމުމުން، ހަޖްޖުވެރިންގެ މައްޗަށް ދެން ވާޖިބުވެގެން
ވަނީ، އިޙްރާމު ކަނޑައި އިޙްރާމުން ނުކުތުމެވެ. އެއީ، އިޙްރާމު ބަނދުން
ހަޖްޖުވެރިޔާގެ މައްޗަށް ޙަރާމްވެފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ، ނިޔަފަތި
ކަނޑުމާއި، ބޯބޭލުމާއި، މަތިމަސް ކޮށުމާއި، ކިކިލިފަތީގެ އިސްތަށިފަތް އުދުރާލުމާއި،
ފޫޅުން ތިރީގެ އިސްތަށިފަތް ބޭލުން ފަދަ އެންމެހައި ކަންތައްތައްކޮށް، އެބައިމީހުންގެ
ހަށިގަނޑުގައިވާ ކުނި މިލަތައް ފިލުވައި، ފެންވަރައި، ސާފުވެ، ފަރާފައިރުތި
ހެދުންލައި، އަތަރުލައި ޒީނަތްތެރިވުމެވެ.

އަދި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން، ހަޖްޖުގެ އަޢުމާލުގެ ތެރޭގައި އަދާކުރުމަށް އެބައިމީހުން
ގެންގުޅާ ނަދުރުތަކަށް ފުއްދައި، ހަޖްޖުގެ ވާޖިބުތަކަށް އަދާކޮށް، ހަދުޔު ނޫން އެހެން
ވާޖިބު ކަމެއް ވާނަމަ އެ ކަމެއްވެސް ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އަދި ޢަރަފާތުގައި ހުރުމަށްފަހު
ހަޖްޖުވެރިން ބައިތުލް ޢަތީޤުގައި ޠަވާފުކުރާށެވެ![180]

ދަންނާށެވެ! މި ޠަވާފަކީ ހަޖްޖުގެ ރުކުންތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ، طَوَافُ الْإِفَاضَةއެވެ.
އަދި، އެ ގެޔަކީ، އަބްރަހަތު ފަދަ އަނިޔާވެރި ނުބައި ގަދަބަދަ ޖަބާބިރުންގެ ކިބައިން
ސަލާމަތްކުރައްވައި، الله ﷻ ޙިމާޔަތްކުރައްވާފައިވާ، كَعْبَةُ اللهِ ގެއެވެ.[181]

ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦۗ وَأُحِلَّتۡ لَكُمُ
ٱلۡأَنۡعَٰمُ إِلَّا مَا يُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡۖ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ
ٱلزُّورِ ٣٠

180- أَنْوَارُ التَّنزِيلِ وَأَسْرَارُ التَّأْوِيلِ لِلْإِمَامِ نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي
181- إِرْشَادُ السَّارِي لِشَرْحِ صَحِيحِ الْبُخَارِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿30﴾ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަށިގަނޑުގައިވާ ކުނި މިލަތައް ފިލުވައި ފެންވަރައި
ސާފުވުމާއި، ޙައްޖުގެ އަރުކާނުގެ ތެރޭގައި އަދާކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ
ނަދުރުތައް ފުއްދުމާއި، طَوَافُ الْإِفَاضَة ކުރުމާއި، ޙައްޖުގެ ވާޖިބުތައް އަދާކުރުމާއި،
މި ކަންތައްތަކަކީ، ޙައްޖުގެ އަރުކާނުގެ ތެރޭގައި އަދާކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވާޖިބުކުރެއްވި ކަންތައްތަކެވެ. ވީމާ،
ތިޔަބައިމީހުން ޙައްޖުވާއިރު، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތުގައި ނުހަނު އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު
ޙައްޖުގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަކޮށް، ޙައްޖުގެ ރުކުންތަކާއި، ވާޖިބުތަކާއި، ސުންނަތްތައް
އަދާކޮށް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި،
ނަހީތަކަށް ހުރުމަތްތެރިކަންހިފައި، މާތްކަން ހިއްޕާށެވެ!

އަދި ހުރުމަތްތެރިކުރެއްވިގެންވާ ގެފުޅާއި، މައްކާއާއި، الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ އާއި،
ހުރުމަތްތެރިކުރެއްވިގެންވާ މައްސަރުތަކަށް ވެސް މާތްކަންހިފައި، އެ ތަންތަނާއި
އެ މައްސަރުތަކުގެ މަތިވެރިކަމާއި މާތްކަން ހިތަށް ގެންނާށެވެ! އަދި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى
ހުރުމަތްތެރިކުރައްވައިގެންވާ ކަންތައްތަކާއި، ތަންތަނާއި، މައްސަރުތަކަށް
ހުރުމަތްތެރިކުރުމާއި މާތްކަން ހިއްޕުމަކީ މިއީ ދަންނާށެވެ! ފަހު، އެ ކަންތައްތައް
އެ ގޮތަށް ކުރުން، އެ މީހާގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި، އެ މީހަކަށް ބަލައި
ނުހަނު ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ.

އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހަލާލުކޮށްދެވިގެންވާ ތަކެތި
ކަމުގައި އަންގަވައި، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ނަންގަނޑުވި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔައިދެއްވޭ
ކަމެއް ފިޔަވައި، ނަޖިސް ސޫރަތުގެ ހުރިހައި ބަވަތްތަކެއްގެ މަސް ކެއުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަނީ،
ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެ ނޫން މީހުންނަށް ވެސް ހަރާމްކުރައްވައިފައެވެ.

ވާނެ، الله ﷻ ފިޔަވައި، އެ ފަރާތްތަކާއި ތަކެއްޗަށް މީސްތަކުން ޢަބުދަކަށްކޮށް އުޅޭ، އަންގަވައި ފަރާތްތަކާއި ތަކެތީގެ ނުލާއިޤުކަމާއި، ނަޖިސްކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އަދި، الله ﷻ ނޫން އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާއި ތަކެއްޗަކަށް ޢަބުދަކުރުމުގެ ނުލާއިޤުކަމާއި، ނަޖިސްކަމުންނާއި، އެ ކަމުގެ ފާފަޔިން ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އަދި ދޮގު ހެކިދިނުމާއި، ދޮގު ހުވައިކުރުމާއި، ދޮގު ބަސްތައް ބުނުމުން އެއްކިބާވެ، އެ ކަންކަމުން ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ![182]

ދަންނާށެވެ! ނަޖިސް ސޫރަތުގެ ތެރެއިން، އެ ތަކެތި ކެއުން މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ޙަރާމްކުރެއްވިގޮތް ވަނީ، ޞަރީޙު ޤުރްއާނުގެ سُورَةُ الْمَائِدَة ގެ ތިންވަނަ އާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތަށެވެ. އެއީ، މުރުދާރުއެއްޗާއި، ކަލިގަނޑު ތަކެތީގައި ހުންނަ އޫރު މަހާއި، الله ﷻ ނޫން އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ނަންގަނެ ކަތިލާ ތަކެތާއި، ކަރުގައި ހިފައިގެން މަރައިލާ ތަކެތާއި، އެއްޗަކުން ޖަހައި މަރައިލާ ތަކެތާއި، އުސްތަނަކުން ވެއްޓި މަރުވާ ތަކެތާއި، އެހެން ޖަނަވާރެއްގެ ދަޅުންޖަހައިގެން މަރުވާ ތަކެތާއި، އެ އެއްޗެއްގެ އެއްބައި މިނިކާ ޖަނަވާރެއް ކައިފައިވާ ތަކެތާއެވެ.

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ކަތިލުމުގެ ކުރިން، އިސްލާމީ ޝަރުޢީގޮތުން މަރާ ތަކެތި ވެސް ހަލާލު ތަކެތީގެ ތެރެއިންނެވެ. ނަމަވެސް، ބުދުތަކަށް ކުރާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން ވެސް، އެ އެއްޗެއްގެ ފުރާނަހުސްވުމުގެ ކުރިން، ޝަރުޢީ ހަމަތަކުގެ މަތީން ކަތިލެވިއްޖެ ނަމަ، އެ އެއްޗެއް ކެއުން ހުއްދަވާނެއެވެ.

182- مَعَالِمُ التَّنْزِيلِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ لِلإِمَامِ الْبَغَوِي

އަދި ނަޖަސް ސޫރީގެ ތެރެއިން، الله سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާތަކެއް ވިޔަސް އަދި އެއްޗެކަށް ބަހައި ވިޔަސް ކަލިފުޅު ތަކެތި މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ހަރާމްކުރެއްވިގެން ވެއެވެ.

އަދި، މި އާޔަތުން އެނގެނީ، ވަސްކަރުން ހަރާމު ތަކެތީގެ ތެރެއިން ބައެއް ތަކެތި، ޖާހިލިއްޔަތު ޒަމާނުގައި އުޅުނު އަރަބީންގެ މީހުން، އެބައިމީހުން އަމިއްލައަށް ބުދުތަކަށް ބަހައި ގޮއްސަވާތީ، އެ ތަކެތި ކެއުން ހަރާމްކުރުން އުޅުން، بَحِيرَةُ އާއި، سَائِبَةُ އާއި، وَصِيلَةُ އާއި، حَامِي އާއި، މި އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ ވެސް ހަރާމު ތަކެތި ކަމެވެ. ނަޖަސްސޫރީތަކަކީ، ގަބުރާއި، ބަކަރިޔާއި، ޖަމަލާއި، މި މިން ޝާމަދުގެ ސޫރީތަކެވެ.[183]

حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيۡرَ مُشۡرِكِينَ بِهِۦۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخۡطَفُهُ ٱلطَّيۡرُ أَوۡ تَهۡوِي بِهِ ٱلرِّيحُ فِي مَكَانٖ سَحِيقٖ ٣١

(31) الله سبحانه وتعالى ނޫން އެހެނިހެން ފަރާތްތަކާއި ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ޝަރީކުކުރުމާއި، ނަޖިސްކަމުންނާއި، އެ ކަމުގެ ފުރައިންނާއި، ދުރުގެ ހުކުރުންނާއި، ދުރުގެ ހުވައިކުރުމާއި، ދުރުގެ ބަސްތައް ބޭނުމުން އެއްކިބާވެ، އެ ހުރިހައި ކަންކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ! އަދި، އިސްލާމް ދީނުގައި ސާބިތުވެތިބެ، ހުރިހައި ބަޠަލުން ވެސް، الله سبحانه وتعالى ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތަށް، ނުހަނު އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު އަޅުކަމާ ބަރާބަރުވެއެވެ.

183- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، الله ﷻ އަށް ހިތަވަންތެރިވެ، ބަރުދުގެ ވަގާ ތަޅާލާ، ބާޠިލުގެ އުނގުޅަހި މަގުތަކުން އެއްކިބާވެ، އެ إِلٰهَ އެއްވެސް ޝަރީކެއް އަދި އެއްޗެއް ވިޔަސް ބައިވެރިނުކޮށް، އެ إِلٰهُ ޚިދުމަތައި އަޅުކަންތަކާ ހުރިހާ ޢަމަލުތަކާއި އެއްކަލަކުން ބޭރުވާށެ ބުރުގެއްވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ ތިރީހުން އެއްވެސް ޝަރީކެއް އަދި އެއްޗެއް ވިޔަސް، އެ إِلٰهَ ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކުރާ މީހާ ތަސްވަރުކޮށްލާ! ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން، ހިތާމަވާ ގޮތުގައެވެ. ތިމަން އެއްޗަކަށް ދަރަނިވަރުވެގެން ގޮސްއުޑުގެ ހުދުހަދާ ދޫކޮށްލާފައި، ހިފާފާނެ ގަނޑެއްގެ ސިފައިގައި ވަށްޓަލި ދޫކޮށް ބުރަދެމުން ފައްޕާލާ ނެތިދާ ތާކަށެވެ. ވިޔަސް، ރާޅުވެރިކަމުން ބަރުހަބަޢަކާ ދަރަނިއެއްގެ ތަކެއްގެ ޓަރުވެރިކަމަށް ހުރި ފަހަރު ދަށަށް ބޮއްކޮށް ނުކުމެ ނިކުމެ ގޮސްފައިވާ ހުސްގަނޑުގައި ޢަމަލު މީސްކޮޅުފައިވާ ހިސާބަކަށެވެ، ދާދި ވަރަށް ދިގު ފަސްޖެހޭ ހުސްކަނޑާ ދަރަނިއަށް ހިތަކަށް ބޮޑު ބާރަކަށެވެ. ނަމަވެސް، ވިހަ ގަނޑެއް ހުސްގަނޑަށް ފައިބަ ވަށްފާނެ ކަމަކަށް ދާއިރާއެއްގައެވެ. ދެ ތިމާ ވަށްގަދަ ދޫކޮށް ފަހަރުތަކަކަށް ދާއިރާ ހުރި ވިސްނުވެ. ނަމަ ވިހައި އެކި ދަށަށް ވަގުތުގެ ހަށިގަނޑާ މީހުންނަކީ ހަމަ ބުއްދިވެރިއެއް ބެއްލެވެ.[184]

ދަރަނިވެރިވެ! ޝިރުކުކުރާ މީހުންގެ ޙާލަތަކީ ފަރުބަދައެއްގެ އުސްތަށް އަރައިގަތުމަށް ހިތްވަރު ނުދެވޭ ހާލުގައި ރަނގަޅު ކަމަކަށް ނުހުރެވިފައެވެ. އަދިހުށަހަޅާ! ދުވަސް ހަވާލުގައި، އެ ތިބޭ ފަތާލުމުގެ ބައިތައްފޮށިތަކެއް ވަށްވަރުތައްވެ.[185]

އަޅު، ކަރުދާހާ ނުހަނު ދަރަނިއަކީ އެބައިވެރިކަން ވިއްޔެވެ.

184- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
185- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَد

ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقۡوَى ٱلۡقُلُوبِ ﴿٣٢﴾

﴿32﴾ اللهُ ﷻ ގެ ހެއްކަތްތަކަށް ތަޢުޒީމްކުރުން، އެ އިލާހަށް އިޚްލާޞްތެރިވުމާއި،
ޝިރުކާއި ދުރުވެގެން، ހަވާދެކަސް، އެ އިލާހަށް ޚާލިޞްކުރުމާއި، ބުދުތައް ކަރުހިވުމާއި،
ބަހުގެ ދޮގުހެދުމާއި، އުސޫލިހާ ކަރުހިވާ އަދި އެ ދީނުން ވެސް އެއްޗެއްސެން ދިނީ
މާތްކަމެއް ކަންތައްތައް އަދާކުރުމާއި، މި ކަންކަމަކީ، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އަމުރުކުރައްވައިފައިވާ ކަންކަމެވެ.

އަދި، اللهُ ﷻ ދީނުގައި އެއްޗެއްސެން ޚާއްޞަކޮށްދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމަށް
ޝިޢާރުތައް ކުރުމާއި، ބޮޑު ހެދިއުނުމާއި، ބޮޑު ހަރަދުކުރުމާއި، ބަލާތަކަށް ބޮޑުވާ އަދި
އެ ދީނުން ވެސް އެއްޗެއްސެން އުޟުޙިއްޔާތަކަށް އަދަބުވެރިވުމަކީ، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ނަހީކުރައްވައިފައިވާ ކަންކަމެވެ.

ފުރާޅަކު، މި އާދައިގެ ބަލާތެރިކަމުގައި ވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ ބަންދަކުރުން
ތަޤްވާވެރިވާ ބަލަށް އަދުރުކުރުމުގެ ނަޒާހަތެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهُ ގެ ބަންދަކުރުން
ތަޤްވާވެރިވާ ޤަލްބުތަކެވެ ދީނުގެ ޝިޢާރުތަކުގެ ތަޢުޒީމަށް ހިތްތައް ކަންކަމެވެ.
އަދި މި އާދައިގެ ބަލާތެރިކަމުގައި މިވާ އިޚްލާޞް އަދުރުކުރުމާއި، ނަޒާހަތާ އަދި
އެ ދީނުން ވެސް އިޚްލާޞް އަދުރުކުރުމަކަށް މަޤްބޫލުކަމައި ޤަލްބުތަކުގެ ދީނުގެ ބަރަކާތްތަކަށް
ދުރުކޮށްދިނުމަށްވާނެ މިފަދަ ދަރުމަވެރިވާ! އެއީ، އެ ކަންކަމުގައި މަޤްބޫލުކަމައި
ދުރުކޮށްދިނުމަށްވާނެކަމެވެ، ޤަލްބުތަކުގެ ތަޤްވާ ރައްބުގެ ބަންދަކުރުން ތިޔަފަދަ ޝަރުޢީ ތަޤްވާވެރިކަމުގެ
ބަލާތަކަށް ހިތްތައް ކަމެކެވެ.[186]

186– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! ބައްޖުގެ ޝިޢާރުތަކުގެ ތެރޭގައި، ހައްދުގެ ގޮތުގައި ގެނުވަން ހަދިޔާކުރާތަކާ، ގެރިއާއި، ބަކަރިއާއި، ޖަމަލު ފަދައެވެ. އަދި އެ ތަކެތި ބޮޑުކަމަށްބަލައި، މަސްގަދަން ކާނދީ ގެންގުޅުން ފެސް ވަނީ، ދީނުގެ ޝިޢާރުތަކަށް އިޙްތިރާމްކޮށް ތަޢުޡީމްކުރުމާއި ޤަދަރުކުރުމުގެ ތެރެއިންނެވެ.[187]

رَسُولُ اللهِ ﷺ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ. «لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَاهُنَا» وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ «بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ»[188]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ހަސަދަވެރިނުވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް މަކަރުހަދައި ނަޖުޝު ނުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު ދެކެ ބުޣުޟުވެރިނުވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ފުރަގަސްދީ ނުކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު އެހެން މީހެއްގެ އަގު މަތީ، އެ އަގަށް ގަންނަން ވީގަށް އުޅުނިކަން، އެހެން ވީގަށް އަދިސް، ކޮބިން އަދި ވީހާ ޔީ އަގަންވެނުން ބޮޑު އަގެއް ޔާއްޖުން، ކަމުން އަދިޔާ ވިހާއަން، އެ އެއްކޮއް ނުވިއްކާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، اللهُ ﷻ ގެ އަޅުން ކަމުގައިވާ ބާލާ، އަޚުންތަކެއް ކަމުގައި ވާށެވެ!

187- زَادُ الْمَسِيرِ فِي عِلْمِ التَّفْسِيرِ لِلْإِمَامِ ابْنِ الْجَوْزِي
188- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

އެއް މުސްލިމަކީ އަނެއް މުސްލިމެއްގެ އަޚާއެވެ. އޭނާ، އޭނާގެ އަޚާއަށް އަނިޔާވެރިއެއް
ނުވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ، އޭނާގެ އަޚާއަށް ނިކަމެތިކަމެއް ނުހޯދާނެއެވެ. އަދި އޭނާ،
އޭނާގެ އަޚާއަށް ދޮގުވައިދައި ކެއްސެއް ނުދޭނެއެވެ. އަދި، ތަޤްވާވެރިކަން ވަނީ
މި ތަނުގައެވެ. މި ކަރުހިން ބަދިޝާކުރައްވައި، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްޕުޅަށް ތިންފަހަރު
އިޝާރާތްކުރައްވައެވެ. އެއަށްފަހު، ބަދިޝާކުރައްވައެވެ. މުސްލިމަކު، އޭނާގެ އަޚާއަށް
ނުބައިކޮށް ހިތުމަކީ، އޭނާއަށް ކުށުގެ ނުރަކު ބޮޑު ނުބައި ކަމެކެވެ. ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ
މައްޗަށް، އަނެއް މުސްލިމާގެ ކަންތައްތައް ޙަރާމްވެގެން ވެއެވެ. އެއީ، އޭނާގެ
ލޭއާއި، އޭނާގެ މުދަލާއި، އޭނާގެ އަބުރާއި ޢިއްޒަތެވެ.“

لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

﴿33﴾ ހަދްޔު ކަތިލުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތު ޖެހެންދެން، ހަދްޔުގެ ގޮތުގައި
ކަތިލުމަށް ބަލިކޮށްފައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަންފާތަކެއް ވެއެވެ. އެއީ، އެ ބަކަރި ކަތިލުމުގެ
ކުރީގައި، އޭގެ ކިރު ބޮއިމާއި ހަމު ބޭނުންކުރުމާއި، ޖަމަލު ފަދަ ބާރުބޮޑު ޖަނަވާރުތަކުގައި
ސަވާރުވުމާއި، އެއިން އެއްޗެއް ވިއްކާ ބޭނުންކުރުން ފަދަ މަންފާތަކެވެ.
ދެން އެއަށްފަހު، ހަދްޔު ކަތިލުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަނަކީ، އަދި އެ ތަނަކަށް
އެ ތަކެތި ގެނެސް ބާލަފާދޭ ތަނަކީ، މައްކާގެ ޙަރަމްޙުދޫދެވެ. އެއީ، މައްކާގެ
އިރުގެ ތޮށިގައި ހިމެނޭ ހުރިހައި ތަނެކެވެ. މިނާ ވެސް ހިމެނެނީ، ހަދްޔު ކަތިލާ
އިރުގެ ތޮށިގައެވެ. އަދި ބައެއްގެ އަޑުއަހުމުން ބުނީން ބާރަލުވާފަސް، ޙަރަމްގައި
ހުރުމަށް ފަހު، جَمْرَةُ الْعَقَبَةُއަށް ހިލަ އެޅުމަށް، ސަވާރާއި މައުލާ ބޯބޮރު ހިނގައި،
ގެޓުގެ އަރިމަތިން طَوَافُ الْإِفَاضَةُ ކުރުމުންނެވެ.[189]

189- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَ أَنْوَارُ التَّنْزِيلِ وَأَسْرَارُ التَّأْوِيلِ لِلْإِمَامِ نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي

وَلِكُلِّ أُمَّةٖ جَعَلۡنَا مَنسَكٗا لِّيَذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلۡأَنۡعَٰمِۗ
فَإِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ فَلَهُۥٓ أَسۡلِمُواْۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُخۡبِتِينَ ٣٤

﴿34﴾ އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އުންމަތަކަށް ވެސް، ނަޙަރުކުރުމުގެ ތެރެއިން، الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ބައެއް ތަކެތި ކަތިލައި، އެ ތަކެތީގެ ލޭ އޮހޮރުވުން ވަގުތަކާއި ތަނެއް ކަނޑައެޅުއްވައި، ޤުރުބާންކުރުމާ ބެހޭ ޙުކުމްތައް، އެއިން ކޮންމެ ބައަކަށް ޓަކައި، ތިމަން އިލާހު ޒިކުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ، އެ ތަކެތި ކަތިލާ ހިނދު، الله ﷻ ގެ އިސްމުފުޅު ނަންގަނެ، އެ ތަކެތި ދެއްވި ކަމަށް ޓަކައި، އެ އިލާހަށް އެބައިމީހުން ޝުކުރުވެރިވެ އުޅުމަށެވެ.

އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހަކީ، އެއްކައުވަންތަ އިލާހެކެވެ. އެއީ، الله ﷻ އެވެ. ވީމާ، އެ އިލާހުގެ އަމުރުފުޅުތަކަށާއި، އެ އިލާހުގެ ޝަރީޢަތުގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ އަމުރުފުޅުތަކުގައިވާ ގޮތަށް ބޯލަނބާށެވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ކަމެއް، އެ އިލާހާ ބޯލަނބާށެވެ!

އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތަނަވަސްކަމާއި ނިކަމެތިކަން ފައްސުކުރާ ބާރު، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މުޚުލިޞުން ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގައި ހުރިހާ ބޮޑު އުފާވެރިކަން އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ![190]

ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتۡ قُلُوبُهُمۡ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمۡ وَٱلۡمُقِيمِي ٱلصَّلَوٰةِ
وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ٣٥

190- التَّفسِيرُ المُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿35﴾ ދުރަކަށާއި ނިކަމެތިކަން ދެއްކުނުމާ ބާރު، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ
މީހުންނަށް، އެ إِلٰه އަށް ޚިޝްޢުވުމާ ހިނދުގައްޔާއި، އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި
އެ إِلٰهُ ގެ ޛިކުރުކުރެވޭ ނަންގަނޑާ ހިނދު، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުވެރިވެ
ވަޢުދުތަކާ، އެ إِلٰهُ ގެ ޢަޛާބުތަކުގެ ޚަބަރުދެއްވި ނަމަ، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެ
ޢަޛާބަށް ވެސް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންނަށްޖެހޭ ތަކުލީފުތަކާއި، އުނދަގޫތަކާއި، ދަތިތަކާއި، މުސީބާތްތަކާއި،
ބަލާތަކަށް ކެތްތެރިވެ، الله ﷻ ގެ ރިޒުޤުތަކުން އެ ކަލޭގެ ދަރުމަތާއި ޘަވާބަށް އެދި
މީހުންނެވެ. އަދި ޤުރުބާނު ކަސް ނަހާރު، އެ ނަހާރުކުރުމަކީ ދީނުގައި ޝިޢާރުތަކުން
ޢަލާމާތް، ނަހާރު ޤުރުބާނުކުރުން މަތީގައި ދުރިޔާބާ މީހުންނެވެ.

އަދި، الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކާތިން ނުޔުން، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަން،
އެ إِلٰهُ ވަޙީބުރުވުމާ ޖަނަވާރު ނުރާ، ކަޑާ ބައްދަލުވަރިންހުރި، އެ ތަކާތި ޖަދާލަކަން،
ފަޅުސް ޖަނާގު އަޑުލާރު މީހުންނެވެ. އަދި ހަމަ އެއާއެކުގެ، އަސްބިރަތްސޫރާއި
އެބައިމީހުން ސޫރަސް ތިމާގެ މައްކަން ހަރަދުގުރަން ވަޒީފާ އެނގުމައި ފަރާތްތަކަން
ދޮންގެދު ވަލި ބައްތުގައި ފަރާތް ކަރާ ނިރުމާ އޮކު، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ގޮތުގައި،
ތިޔާގެ ފުދަރުން މިސްކީނުން ނެރެބޯއެގެ މީހުންނެވެ.[191]

وَٱلۡبُدۡنَ جَعَلۡنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمۡ فِيهَا خَيۡرٞۖ فَٱذۡكُرُواْ ٱسۡمَ ٱللَّهِ عَلَيۡهَا صَوَآفَّۖ فَإِذَا
وَجَبَتۡ جُنُوبُهَا فَكُلُواْ مِنۡهَا وَأَطۡعِمُواْ ٱلۡقَانِعَ وَٱلۡمُعۡتَرَّۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرۡنَٰهَا لَكُمۡ لَعَلَّكُمۡ
تَشۡكُرُونَ ٣٦

191- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿36﴾ އަދި، ގުރުބާން ހަދިޔާކުރުވޭ ޖަމަލު ކައިރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަކަރި،
ތިމަން ﷲ ހައްދަވައިދެއްވި ވަނީ، އިސްލާމް ދީނުގެ ޝިޢާރުތަކުގެ ތެރެއިންނާއި
ބަރަކާތްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި، އެ ތަކެތި، ތިޔަބައިމީހުން ގުރުބާން ހަދިޔާކުރާން،
އެ ތަކެތި ކަތިލާއިރު، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްމަލާ ކިޔަމުން ކަތިލާށެވެ.

އޭ ހަދްޔު ކަތިލާ މުއުމިނުންނޭވެ! ގުރުބާން ހަދިޔާކުރުމަށް ތަކެއްޗާއި އެ ތަކެތި ކަތިލުމުގައި
ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިލާ އެބަސް މަންޒަރުތަކާއި އެކަން ކުރުކަމުން ވެއެވެ. އަދި،
އެ ތަކެތިން ތިޔަބައިމީހުން ކައި، މިސްކީނުންނަށް ހަދިޔާކޮށް ބަހައިލުމުން ޖާޒާ،
ދުނިޔޭގެ މަންފާތަކާއި، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްމަލާ ކިޔަމުން ގެންގުޅުން އެ ތަކެތި ކަތިލާއިރު،
އެ ތަކެތިން ހަދިޔާކުރާ ބަދަލުގައި ދީނުގެ ތަޤުވާ ހާސިލުކުރާށެވެ. އެއީ ތަޤުވާގެ ބަދަލެވެ.

ވީމާ، ޖަމަލު ކަތިލާއިރު، އޭގެ ތިންފައިގެ މަތީގައި ކޮޅަށް ބަހައްޓައި، ކުރިމަތީގެ
ވާތް ކަނާތުގެ އަތްފައި ބަނދެ، އޭގައި ހުރަސް ވާގޮތަށް ހިފައި ބަހައްޓާފައި
ކަތިލަން ގެނެސް، އޭގެ ކަރުގައި ވަޑިގަނޑު ވަދެ، «بِسْمِ اللّٰهِ» މި ކަލިމަ
ކިޔައި، ﷲ ﷻ އިސްމުފުޅު ހަނދާން، އެ ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުން ކަތިލާށެވެ!
ދުން އެއްވުމުން، އެ ތަކެތި މަރުވެގެން ވެއްޓި، އެ ތަކެތީގެ އަރުވަތައް ބިމުގައި
ޖެހުމުން ނަމަ، އެ ތަކެތީގެ މަސްކުރުން ތިޔަބައިމީހުން ކެއުމަކީ ހަލާލު ވެއްޖެއެވެ.
ވީމާ، އެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްމީހުންނަށް ދީ
އެއިން ކާންދޭށެވެ! އަދި ފަޤީރުންގެ ތެރެއިން، އެއްޗެއް ނުއަހާ އުޅޭ ސަލާމަތުގައި
ފަޤީރުންނަށާއި، ސުވާލުކުރާ މީހުންގެ ސަލާމަތުން އެއްޗެއް ނުއަހާ ސަލާމަތުގައި
ފަޤީރުންނަށް ދީ އެއިން ކާންދޭށެވެ!

އަދި ބަޔާންވެދިޔަ ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި، އެ ތަކެތި ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތުގައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ތަކެތި ދެއްވީ، އެ ކަންކަން އެ ގޮތަށް ދެއްވިކަމަށް ބަލައި، ތިމަން إِلٰهއަށް ތިޔަބައިމީހުން ޝުކުރުއަދާކުރުމަށް ބަލައިގެން.[192]

ދަންނާށެވެ! ހަދްޔުގެ ގޮތުގައި ކަތިލެވޭ ތަކެތީގެ ތެރެއިން، މި އާޔަތުގައި ނަންގަނުވައި ވަނީ، ހަމައެކަނި ޖަމަލުގެ ވާހަކައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ހަދްޔުގެ ގޮތުގައި ގެރިއާއި ބަކަރި ކަތިލުން ވެސް ހުއްދައެވެ. ބަކަރިއެއް ނަމަ ފުދޭނީ، އެންމެ މީހަކަށެވެ. އަދި ޖަމަލެއް ނުވަތަ ގެރިއެއް ނަމަ ހަތް މީހުންނަށް ފުދޭނެއެވެ.[193]

لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ
لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

﴿37﴾ ހަދްޔު ކަތިލުމުން، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ވާޞިލުވަނީއަކީ، އެ ތަކެތީގެ މަސްތަކެއް އަދި އެ ތަކެތީގެ ލޭތަކެއް ވެސް ނޫނެވެ. އެހެނީ، އެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތަކަށް ވާޞިލެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމަކު، އެ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތަށް ވާޞިލުވަނީ، އެ ތަކެތި ކަތިލާއިރު ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތަޤްވާވެރިކަމެވެ. ވީމާ، އެ ތަކެތި ކަތިލާންވީ، اللهُ ﷻ ގެ ވަޙުދާނިއްޔަތުގައި، އެ إِلٰهُގެ ޢަޒީމުކަމުން ބާރުވެރިކަމުގެ ނިޢުމަތުގައި އަދާކުރާށެވެ.

192– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
193– الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އޭ ﷲ ﷻ ގެ ބަސްތަކަށް ކުއްވަންވާ ވިސްނާށެވެ! އަދި ހަމަ އެ ކުރައްވާނެތް، އެ إِلٰهُ ގެ ބަސްތަކުން ސަބަބުވެރިކަމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަވަންކޮށްދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަވާބު އެ މަކާނެ ނުލަސްވުމެތްތެރި ދަތުރުކުރެވެ. އެއީ، ﷲ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިފައިތުރުކުރެވި ބަސްކޮޅުގެ މަގަން މަކުދަތުކުލި ކަރަން ޖެހައި، އެ إِلٰهަކަށް މަތިކަން ހިފައި، އެ إِلٰهަކަށް ދަރަބުކަތްން، ހަދަން ކަމުޔާއިރު ފަސް އަދި އެގެނެން ފަގުތަކަށިގައި ފަސް، އެ إِلٰهُ ގެ މަތިފަރިކަން ޖައްސަހަތްން ތަކަތިބުރިކައި، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهަކަށް ސަކަރުއަރަކަރުމަކަން ޖެހެއެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، ﷲ ﷻ ދެކެދެކުރު އަޅުކަންކުރާ މީހަކު އަޅުކަންކުރާ ހަމައިން އަޅުކަންތަން، އިބާދަތްތެރިވެ، ހަލާކުވެކަންނާ މާއަވާމަކަނުކުރުގައި ފަސް ހާދަމަގައި ކަންމަލްމައްކަން، މީސްމަކަންނަން އިބާދަތްތެރިވާ މީހުންނަށްރި ކުރާބައި ހަވިއާބޭގެ ވާހަކައިން، އެބައިމީހުންނަން އުފެއްފިކަމުގެ ހަބަރު، އިބަ ރަސޫލާ ދެއްވާށެވެ![194]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން ދަލީލުވާ ގޮތުގައި، އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ އެކަ ފުރިހަމަކަމާއެކު ޢަނާޔަތްތެރިކަން ކުރިއަށް ބާރުގައި ޖާހިލުން ބަހުގައި ކަރިގައި، އެ ފުރިހަމައިން އަންނަނީ، ﷲ ﷻ ބަސްތަކުގައި ޤަބޫލުކުރައްވާށެވެ. އަދި އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ އެކު ކުރުވާ ކަންތަ ސަރަޔަށްވެގެން ފަސް، އެ ސަރަޔަށްވެގެން ދިނާ މީރާ އަމަގައި ހިމެނޭ ކުރިގައި އަންނަނީ، ﷲ ﷻ ބަސްތަކުގައި އެ ސަރަޔަށްވެގެން ޤަބޫލުކުރައްވާށެވެ.[195]

194- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

195- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ حُسَين دِيدِي مَلْمَجِي

إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٖ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

﴿38﴾ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް އީމާންވެ،
އެ إِلٰهُގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވާ މުއުމިނުން، ކާފިރުންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތް ކުރައްވައި،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެބައިމީހުން ދިފާޢުކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އަމާނާތަށް
ޚިޔާނާތްތެރިވެ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދައި، ކާފިރުވާ ކޮންމެ
މީހަކަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ލޯބިވެވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ. އަދިޔެއެއްމަ! އެ إِلٰهُ، އެ ހަދަ
މީހުންނަށް ކޯފާވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.[196]

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمۡ ظُلِمُواْۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصۡرِهِمۡ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

﴿39﴾ މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ
ހުއްދަ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ބަސްފުޅުން މުސްލިމުންނަށް ދެއްވައިފިއެވެ. އެހެނީ
ހަމަކަށަވަރުން، މުސްލިމުންނަކީ، ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ގިނަގުނަ އަނިޔާތައް
ލިބުނު ބައެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ހަނގުރާމައަކާ ނުލައި މުސްލިމުންނަށް
ނަސްރުދެއްވައި، އިސްލާމް ދީނާއި މުސްލިމުންގެ ބަދުއްވުން ބޮޑުކުރެއްވުމަށް،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ.

އެހެނެއްކަމަކު، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ މަގުމަތީގައި ޖިހާދުކުރުމުގެ ނިޔާކަތީ، މުސްލިމުންނަށް އަނިޔާތައް
އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ހުއްދަ މުސްލިމުންނަށް
ދެއްވައި، އެ ގޮތުން މުސްލިމުން އިތުރުބާރުދެއްވުމަށެވެ.[197]

196- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
197- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

މި އާޔަތާ ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމް ދީނުގެ ކުރީކޮޅުގައި، ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން އޮތީ މުސްލިމުންނަށް މަނާކުރެވިފައެވެ. އަދި ކިއެއްމަ! މުސްލިމުންނަށް އަމުރުކުރެވުނީ ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ލިބޭ އުނދަގޫތަކާއި ތަކުލީފުތަކަށް ކެތްތެރިވުމަށެވެ. އަދި އެ ގޮތުގެ މަތީގައި މުސްލިމުން އުޅެނިކޮށް، މުޝްރިކުންގެ ފަރާތުން މުސްލިމުންނަށް ލިބެމުންދިޔަ އުނދަގޫތަކާއި ތަކުލީފުތައް އޭގެ އިންތިހާއަށް ދިއުމުން، މައްކާ ދޫކުރައްވައި މަދީނާއަށް، ހިޖުރަކުރެއްވުމުގެ އިޛްނަ، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން، އެ إِلٰهُ ދެއްވިއެވެ. އަދި އެ އިޛްނަފުޅު ލިބިވަޑައިގަތުމުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ، މައްކާ ދޫކުރައްވައި މަދީނާއަށް، ހިޖުރަކުރެއްވިއެވެ.

އަދި އިސްލާމް ދީނަށާއި މުސްލިމުންނަށް ލިބުނު ނުޞްރަތު ބޮޑު ބާރެއް ކަމުގައި، ކަރު އިތުރު ހަނގުރާމާގެ ހިޖުރަކުރުމުން ވާޖިބުވެއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ހުއްދަ، ﷲ ﷻ، މުސްލިމުންނަށް ދެއްވިއެވެ. ޚުލާޞާއަކީ، މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، ކާފިރުންގެ އުނދަގޫތަކުން ދިފާޢުކުރުމަށް ބަޔާއި، އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް، މުސްލިމުންނަށް ދެއްވުނު ހުއްދައިގެ ވާހަކައެވެ.[198]

ٱلَّذِينَ أُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيۡرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُۗ وَلَوۡلَا دَفۡعُ ٱللَّهِ
ٱلنَّاسَ بَعۡضَهُم بِبَعۡضٖ لَّهُدِّمَتۡ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٞ وَصَلَوَٰتٞ وَمَسَٰجِدُ يُذۡكَرُ فِيهَا
ٱسۡمُ ٱللَّهِ كَثِيرٗاۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ٤٠

198- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿40﴾ ގާތިލުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ހުއްދަދެއްވުނު މީހުންނަކީ،
ތިމަންމެންގެ ވެރި رَبّ އަކީ، اللهُ ﷻ އެވެ. މި ފަދައިން ބުނީ، އެ إِلٰهُ ގެ އެއްކަލާނގެކަން
ޤަބޫލުކުރުން ގަބޫލުކުރުން، އެ ކަމަށް އިޤްރާރުވެ، އިސްލާމް ދީން ގަބޫލުކުރިކަން ފިޔަވައި،
އެހެން އެއްވެސް ސަބަބަކާ ނުލައި އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރެލެވި ޓަކަން
ބާރުކަނޑާލެވުނު މީހުންނެވެ.

އަދި ގާތިލުންކުރާ އަނިޔާތަކާއި އެ ނުބައި ވެސް އެންމެހައި ބާޠިލު ކަންތައްތައް
ހުއްޓުވައި، އެ ފަދަ އެންމެހައި ކަންތައްތައް މަނާކުރުމުގެ ހުއްދަ، ނަބިއްޔުންނަށާއި
އެ ނަބިއްޔުންނާ ތަބާވާ މުއުމިނުންނަށް ދެއްވައި، ގާތިލުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން،
اللهُ ﷻ ޝަރުޢުކުރުއްވި ނަމަ، ބިމުގައި ފަސާދަތައް ފެތުރި، ބާޠިލު ކުރިއަރައި،
ޙައްޤު ނެތިގޮސް، އަޅުކަންކުރުމަށް ބިނާކުރެވޭ ހުރިހާ ތަންތަން ސުންނާފަތިވެގެން
ހިނގައްޖެއީސްކަން ކަށަވަރެވެ.

ވީމާއެކު، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ވެއްޖެނަމަ، ނަސާރާއިންގެ ރާހިބުން އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި
ހަދައިފާ ތަންތަނާއި، ނަސާރާއިންގެ ފައްޅިތަކާއި، ޔަހޫދީން އަޅުކަންކުރުމަށްޓަކައި
ހަދައިފާ އެބައިމީހުންގެ ފައްޅިތަކާ އަދި އެ ތަންތާނގައި، اللهُ ގެ އިސްމުފުޅު
ގިނަގިނައިން ނަންގަންނަވާ، އެ إِلٰهُ އަށް ޚާއްޞަކުރެވޭ، މުސްލިމުންގެ މިސްކިތްތަކާއި،
މި އެންމެހައި ތަންތަން ހަލާކުވެ ނެތިގެން ހިނގައިދާނޭ ވެސް ދެއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ގެ
ދީނަށް ނަސްރުދީ، އެ إِلٰهُ ގެ ދީން ކުރިއަރުވުމަށް ގަދަކަމުގައި މަސައްކަތްކުރާ
ކޮންމެ މިހާރު ދަންނާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ، އެ މީހަކަށް ނަސްރުދެއްވައި،
އިސްލާމް ދީނުގެ ޢަދުއްވުން ބަލިކުރައްވައި ދެރަކުރައްވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ކުރައްވާ އެއްޗެސް ކަމަކަށް ޤުދުރަތްތެރިވަންތައި
އެ ކަލޭގެ ވިޔަނބިރި މަނާކުރެވޭނެ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއްނުވާ، ގަދަފަދަވަންތަ
ޤައްހާރުވަންތަ إِلٰهއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ އީ، ކާފިރުންތަކުންގެ ނިޢުމަތްތަކީ ސަބަބުގައި ހިތްޖަހައި
އުފެދިގެން ދުރުކުރައްވައި ނިކަމެތިކުރައްވާން ބަލިޖެހުމަށް ގަދަފަދަވަންތަ،
إِلٰهُ ކަން ކަށަވަރެވެ.199

ތަންނާނެވެ! މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި މިވާ އަނިޔާލިބުން މީހުންނަކީ،
مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމުގެން ވަޢުދުގެން، އިސްލާމް ދީނަށް ޒުވާނުންވެދުން،
މައްކާގެ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން، اللهُ ﷻ އަށް އިމާންވެ، އެ إِلٰهގެ ރަސޫލާ ތަބާވި
މުސްލިމުންނެވެ. އަދި މި އާޔަތުގައި ބަޔާންވެފައި ވަނީ، ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ
ހުއްދަ މުސްލިމުންނަށް ދެއްވުނު ފުރަތަމަ ހުއްދަ ދެއްވުން ސަބަބުތަކެވެ.

ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ أَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُواْ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَنَهَوۡاْ
عَنِ ٱلۡمُنكَرِۗ وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلۡأُمُورِ ٤١

﴿41﴾ އެ ބައިމީހުން ނަސްރުދެއްވާ މީހުންނަކީ ކުރެއް ވެއްޖެ ބަޝަރުގެ، މިވަން إِلٰهގެ
ރަސޫލުންނާ އިސްލާމްދީނަށް މީހުންނަކީ، މިވަން إِلٰهُ، އެ ބައިމީހުން ބާރުދެއްވައި،
ބިމުގެ ހުކުމްއިން ކަމުގައި އުފައްދަވައިފި، އުފައްދަވާއިގެން ޖަމާވެސް
މައްކާ، އުފައްދަވާއިގެން ގަދަކަންދެއްވައި ނަމާދު ޤާއިމުކުރެ، ޒަކާތްދީ،
އެ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް، އިސްލާމް ދީނުގައި އަމުރުކުރައްވާ އަންގަވައި ކަންތައްތައް
ކުރުމަށް އަމުރުކުރެ، އެ ދީނުގައި މަނާކުރައްވާ އަންގަވައި ކަންތައްތައް ނަހީކުރާ
މީހުންނެވެ.

199- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ދަންނާށެވެ! ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް ގޮސް ނިމޭނީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އޭރުން، ރަނގަޅު ނަތީޖާ ލިބުން ވަނީ ތަޤްވާވެރިންނަށެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަޅުތަކުންގެ ޢަމަލުތަކަށް ޖަޒާދެއްވުން އޮންނާނީ، ހަމައެކަނި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށެވެ.[200]

ދަންނާށެވެ! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ހަޟްރަތުން އެ ބަޔަކަށް ނަސްރާއި މަދަދުދެއްވާނީ ކަމުގެ ވަޢުދު ބަސްފުޅު ދެއްވާފައިވާ މީހުންނަކީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ދީނަށް ނަސްރުދެއްވުމަށް ޓަކައި، އިސްލާމް ދީނުގެ ޚާޠިރުގައި، މައްކާ ދޫކުރައްވައި މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވި މުހާޖިރުންނާއި، އެ މުހާޖިރުންނަށް ނަސްރުދެއްވައި އެހީތެރިވެދެއްވި މަދީނާގެ އަންޞާރުންނާއި، ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ހުރި ގޮތުގައި މުހާޖިރުންނާއި އަންޞާރުންނާ ތަބާވާ މުސްލިމުންނެވެ.[201]

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾

﴿42﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މީހުން، އިބަ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތު ދޮގުކުރިޔަސް، އެ ކަމަކީ، އެއްގޮތަކަށް ވެސް އައު ކަމެއް ނޫނެވެ. ދަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ކުރީގައި ދުނިޔޭގައި އުޅެފައިވާ، نُوحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، هُودُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ޤައުމުކަމުގައިވާ ޢާދު ބާޔައިގެ މީހުންނާއި، صَالِحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ގެ ޤައުމު ކަމުގައިވާ ޘަމޫދު ބާޔައިގެ މީހުން ވެސް ވަނީ، އެއިން ކޮންމެ ބައެއްގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުން، ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ވެސް ދޮގުކޮށް ކާފިރުވެފައެވެ.

200- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

201- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

ވީމާ، އެބައިމީހުން އެ ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު ހިތާމަނުކުރައްވާށެވެ، އެ ކަންތައްތަކަށް
ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ![202]

وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾

﴿43﴾ އަދި إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، لُوطُ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ
މީހުން ވެސް ވަނީ، އެ ދެ ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ދޮގުކޮށްފައެވެ.[203]

وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ ۖ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

﴿44﴾ އަދި މަދްޔަނުގެ އަހުލުވެރިން ވެސް ވަނީ، شُعَيْبُ عليه السلام ގެ ރަސޫލުކަން
ދޮގުކޮށްފައެވެ. އަދި فِرْعَوْنއާއި އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުން ވެސް ވަނީ، مُوسَى عليه السلام ގެ
ރަސޫލުކަން ދޮގުކޮށްފައެވެ. ނަމަވެސް، އެ ޤައުމުތަކުގެ ކާފިރުންނަށް ޢުޤޫބާތާއި
ޢަޛާބުދެއްވުމުގައި، ތިމަން اللهُ އަވަސްވެވޮޑިނުގަންނަވަމެވެ. އަދިޔާއްމަ! އެ ހުރިހައި
ޤައުމުތަކެއްގެ ކާފިރުންނަށް ވެސް، ތިމަން اللهُ ދުނިޔެތެރޭގައިވީމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު،
އެއީ ކޮބާ ޤައުމުގެ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ބުރަބަލާތަކެއްފޮނުއްވައި، ތިމަން اللهُ
އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

ވީމާ، އެބައިމީހުން އެ ކުރަ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް
ލިބުނުއިރު ދުނިޔަވީ ނިޢުމަތްތައް ބަދަލުކުރައްވައި، އެބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް، ތިމަން اللهُ ފޮނުއްވި ބަލާއާ އައިސް އެބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިވީ ހާލަތުކަން
ކޮންފަދަހަލާކެއްތޯ؟ އަދި އެބައިމީހުންނަށް ލިބިލިބިގެން އިރު ނިޢުމަތްތައް
ކާފަރާއި ބަލާއަށް ބަދަލުވީ ކޮންފަދަހަލާކެއްތޯ؟

202- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
203- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވިއިރު، އިބަ ރަސޫލާގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރާ މީހުންނާމެދު ވެސް ކަންތައްކުރައްވާނީ
ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ.204

فَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَا وَهِيَ ظَالِمَةٞ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئۡرٖ مُّعَطَّلَةٖ
وَقَصۡرٖ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾

﴿45﴾ ދެންފަހެ، އެ ރަށްތަކުގެ އަހްލުވެރިންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުންގެ
ރިސާލަތު އެބައިމީހުން ދޮގުކޮށް، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވި
ހިނދު، ތިމަން إِلٰهُ ހަލާކުކުރައްވައި ނެތިކުރެއްވީ ކިތައްކިތައް ރަށްރަށެއްތޯ؟
ޝައްކެއްނެތެވެ. ނުހަނު ގިނަ ރަށްތައް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ، އެ ރަށްތަކުގެ
އަހްލުވެރިންގެ ކިބައިގައިހުރި ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން، އެ ރަށްތަކަށް ފޮނުއްވުނު
އިލާހީ ޢަޛާބާއި ބިރުވެރިކަމުން، އެ ރަށްތަކުގައިހުރި ގެތަކާއި އިމާރާތްތަކަށް ވެސް،
ފުރާޅުތަކާ އެކު ވެއްޓި، ހަލާކުވެ، ފުނޑުފުނޑުވެ، ވީރާނާވެ، ނެތިގޮސްފައެވެ. އަދި
އެ ރަށްރަށުގައި ވެސް ފެނުގޮވަފައިވާ ކިތައްކިތައް ވަޅާ، އުސްކޮށް ބިނާކޮށްފައިވާ
ކިތައްކިތައް ގަނޑުވަރުތައްތޯ؟ ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ ރަށްރަށުގައިހުރި ވަޅުތަކުން
ފެން ނަގާމީހުން ނެތި، އެ ވަޅުތައް ވެސް ދޫކޮށްލެވިފައެވެ.

އަދި ނުހަނު ރިވެތިކޮށް އެ ރަށްތަކުގެ އަހްލުވެރިން ހަދައިފައިހުރި އުސް
ގަނޑުވަރުތަކުން ވެސް، އެ ރަށްތަކަކަށް އެއް ފައިދާއެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ސަލާމަތެއް
ނުލިބުނެވެ.205 ވިއިރު، އެ ކަންކަމުން އެންމެހައި ގާބިލުކަމުން އިބްރަތް
ހާސިލުކުރާނީ ކާކުތޯ!

204- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

205- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَتَكُونَ لَهُمۡ قُلُوبٞ يَعۡقِلُونَ بِهَآ أَوۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۖ
فَإِنَّهَا لَا تَعۡمَى ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَلَٰكِن تَعۡمَى ٱلۡقُلُوبُ ٱلَّتِي فِي ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

﴿46﴾ ފަހެ، ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރި ޤައުމުތަކުގެ މީހުން އުޅުނު ބަނދަރު ހަލާކުވެފައި ވަނިކޮށް ދުރުމަތިން ބަލައި، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރަސޫލުކަމަށް ދޮގުކުރާ މީހުން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ނުބެލީހެއްތޯ؟ އެހެންނަމަ، އެބައިމީހުން ވެސް އެ ކަންކަމާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކުރާނެ ހިތްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ވީހެވެ. ނުވަތަ ހަލާކުވެދިޔަ ޤައުމުތަކުގެ މީހުންގެ ޚަބަރުތައް، އައިސް އަޑުއަހާނެ ކަންފަތްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ވީހެވެ. އެހެންނަމަ، ކާފިރުވި ޤައުމުތަކުގެ މީހުން އުޅުނު ބަނދަރުތަކަށް ވެފައި އޮތް ގޮތް ފެނުމުން، އެބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތް ލިބިގަންނަ އިބްރަތްތަކެއް ހާސިލުވީހެވެ.

އަދި އެ ބަނދަރުތަކުގެ މީހުންގެ ޚަބަރުތަކަށް ބަލައިލާން އަޑުއަހައި، އެ ޚަބަރުތަކާމެދު ފިކުރުކޮށް ވިސްނައި، އެ ވާހަކަތަކުން އެބައިމީހުން ނަސޭހަތް ލިބިގަނެފާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، ލޯތައް ކަނުވެ، އެ ލޯތައް އަނދިރިވެނީއެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ކަނުވެ އަނދިރިވަނީ، ހިތްތަކުގެ ބުއްދިއާއި ހިތްތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ފެނުމެއް، ހަޤީޤަތްދަނެނި ކަނުކަމަކީ، ހިތްތަކަށް ބަޞީރަ ނުފެނުމެވެ.

ސަބަބަކީ ގެއެވެ. މިސާލަކުން، ދޮގުކުރާމީހުން ހިނގައިދިޔަ އުޅުނުގޮތް، އިސްލާމްދީނަށް އުންމަތްތަކުގެ ކާފިރުވި ހަލާކުވެދިޔަ ގޮތް ފެނި ވިސްނައި ފިކުރުކުރާނަމަ ހިތްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ލިބެން ބާނެއެވެ. އަދި ހަޤީ ބަސް އަޑުއަހާ ކަންފަތްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ލިބެން ބާނެއެވެ.[206]

206- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَيَسۡتَعۡجِلُونَكَ بِٱلۡعَذَابِ وَلَن يُخۡلِفَ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥۚ وَإِنَّ يَوۡمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلۡفِ سَنَةٖ مِّمَّا
تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾

﴿47﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ކިބައިގައިހުރި
ކާފިރުކަމުގެ ބޮޑުކަމުގެ، ތަކިބުރުކަމާއި، ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން، ޢަޒާބު އައުން
އަވަސްކޮށްދެއްވުމަށް އެދި، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުން އެބައިމީހުން އެދޭނެތެވެ. ފަހެ،
އެ ޢަޒާބަކީ، ކާފިރުކަން މަތީގައި ދެމިހުރި ބައެއްގެ ކަމުގޮތް މައްޗަށް ފޮނުއްވާނޭ
ވަޢުދު، އިބަ ރަސޫލާ އިންޒާރުކުރައްވައި، އެ ޢަޒާބުއެއްގެ ވާހަކައިން އެބައިމީހުންނަށް
ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ޢަޒާބެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ކުރައްވައިފައިވާ
ވަޢުދުފުޅަކާ، ފަހަރެއްގައި ވެސް، އެ إِلٰهُ ޚިލާފުވެވޮޑިގެނެއް ނުގަންނަވާނެތެވެ. ވީމާ،
އެ ޢަޒާބު އައުމަކީ، އެ ވަޢުދު އެއްވެސް ޝައްކެއްކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި
ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ވަނީ، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު، ދުނިޔެމަތީގައި ވެސް
އެބައިމީހުންނަށް އެ ކަން ދައްކަވައިފައިވެއެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައިވާ އެންމެ ދުވަހަކީ، ދުނިޔޭގައި
ތިޔަބައިމީހުން ގުނަމުންދާ މިހާރުގެ އަހަރުތަކުން ހިސާބުކުރާ ނަމަ، އެއްހާސް
އަހަރާ އެއްވަރުވާނޭ ދުވަހެކެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ ކަން އެ ގޮތަށް ވުމަކީ،
އެއްގޮތަކަށް ވެސް ދުރުކަމެއް ނޫނެވެ. އެ ގޮތަށް އެ ކަންތައްތައް ހިނގާނީ،
އެ ދުވަހުން ކާފިރުތަކުންނަށް ދީބާ ބިރުވެރިކަމާއި ޢަޒާބު އިތުރުވުމަށެވެ.[207]

وَاللهُ أَعْلَمُ.

207- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

وَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ أَمۡلَيۡتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٞ ثُمَّ أَخَذۡتُهَا وَإِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

{48} އަދި، ތިމަން اللهُގެ އެއްކައުވަންތަކަން ދޮގުކޮށް ކާފިރުވެ، ތިމަން إِلٰهُގެ ބަސްފުޅުން ފޮނުއްވުން، ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތަށް އިންކާރުކޮށް ދޮގުކޮށްލައި، އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ހިނދު، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، ޢަޛާބު ފޮނުއްވުން ލަސްކުރައްވައި، އެބައިމީހުންނަށް މުހުލަތުދެއްވީ ހިތަހުރިހާ ބަހުގެ މީހުންނަށްއެއްތޯ؟ އާދޭ، ޢަޛާބު ފަސްވުމުން، ޢަޛާބެއް ނުއަންނާނެކަމަށް ހިތާން، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ކިބުރުވެރިކަމާއި ބާޣީކަން އިތުރުވެގެންދިޔައެވެ. ދެން، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ޢަޛާބު އިތުރުކުރެއްވީމެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ދުނިޔޭގައި އެ ރަށްތަކުގެ އަހުލުވެރިންގެ މައްޗަށް ބޮޑު ޢަޛާބު ފޮނުއްވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެބައިމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ހަލާކުވެ، މަރުވެ، ނެތިދިއުމުން ފަހު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެބައިމީހުންގެ އެނބުރި އައުން ވަނީ، ހަމައެކަނި، ތިމަން إِلٰهُގެ ހަޟްރަތަށެވެ. ވީމާ، އެބައިމީހުންނަށް ހައްޤުވާ ސަޒާ، އެ ދުވަހުން، އެބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވާހުށީމެވެ.[208]

މި އާޔަތާ އަދި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައިވާ އެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުން، އަންގަވައި މުޝްރިކުންގެ ގޮތުން، مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމާއިގެން ދޮގުކުރުމުން، އެ ރަސޫލާގެ ހިތުގެ ދިނަ ބަހައްޓާ، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްވަރު ދެއްވުމަށެވެ.

208– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي

ދެން، އެ ކަލޭގެފާނު، އެ ރަސޫލާ ހިތާމަފުޅުކުރައްވާން ފެށްޓެވުމުން، އެ ރަސޫލާއަށް ތަސައްލީދެއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްފުޅުހަމަޖެއްސަވައިދެއްވުމުގެ ގޮތުން، މި ސޫރަތުގެ ސާޅީސް ދެވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ސާޅީސް އަށްވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް މިވާ ހަތް އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުވެ. އެހެނީ، އެ އާޔަތްތަކުގައި ވަނީ، ކުރީގައި ރަސޫލުންނަށާދު ވެސް، އެ ރަސޫލުންގެ ޤައުމުތަކުގެ ކާފިރުން ކަންތައްކުރި ކިރިޔާ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މީހުން، އެ ރަސޫލާއާމެދު ވެސް ކަންތައް ކުރަމުން އެ ގެންދާ ގޮތަށް ކަމަށެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ ނަސްރާއި މަދަދު އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން، ކާފިރުންގެ އުނދަގޫތަކާއި، ދުށްމަނާތަކަށް، އެ ހުރިހާ ރަސޫލުން ވެސް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ވާހަކައެވެ. އަދި، الله ﷻ ރަސޫލުންނާމެދު، އެ ރަސޫލުންގެ ޤައުމުތަކުގެ ކާފިރުން އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެ ޤައުމުތަކުގެ ކާފިރުން ހަލާކުކުރައްވައި ނިކަމެތިކުރެއްވި ގޮތުގެ ވާހަކަ ވެސް، އެ އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އަދި، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރާ ކާފިރު ބަޔަކަށް ޓަކައި، ނުހަނު ގަދަފަދަ ވަޢީދު ހުރިކަން އެންގެވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.[209]

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾

﴿49﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ މީސްތަކުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި، ތިމަން ރަސޫލާ ވާކަން ކަށަވަރީ، الله ﷻ ގެ ބަސްބަރުމުން، ތިމަން ރަސޫލާ ބަލަހައްޓަވަން ރިސާލަތު ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމައަށް ގެންގޮސްދެއްވާ ރަސޫލަކު ކަމުގައެވެ.

209– صَفْوَةُ التَّفَاسِير لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އަދި ކުފުރުވެރިކަމާއި ޝިރުކުގެ ޢަޛާބުތަކުން ދުރުކޮށް، ނުހިތަރަސްކަން މަތިގައި
ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވިޔަދެއްޗެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަރުވާލާނޭ އަޛާބެއްގެ
ވާހަކައިން ބިރުވެރި ކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވައި، ކަނޑައެޅި ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ގޮތުގައި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިންޒާރުދޭބައެއްގެ ރަސޫލަކު ކަމުގައެވެ.[210]

فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ﴿٥٠﴾

﴿50﴾ ފަހެ، الله ﷻ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަން ތެދުކުރި ބޭފުޅުން އީމާންވެ، އަދި إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލާ ގެންނެވި ހިސާބުގެ އީމާން ތެދުކުރި، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެ،
އެ ބޭފުޅުން ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ އަމަލުތައް ކުރި ބައްޔަކާތް! ފަހެ، މިއިން ދުރުވުން
އެބައިމީހުންނަށް ވަނީ، އެބައިމީހުންގެ ކުށްވެރިކަމާ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމެވެ.
އަދި އެބައިމީހުން ސުވަރުގެ ވެއްޓެވި، ދުވަހަކު ވެސް ނިމިގެން ދެވުނުނުލާނެ ނިޢުމަތް،
އަބަދުގެއަކުރަނީ ދުނިޔޭގައި ހޯދިން، އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭ ރިޒްޤުވެރިކަމާ
ރިޒްޤު ވެސް، އެ ސުވަރުގޭގައި އެބައިމީހުންނަށް ވެއެވެ.[211]

وَٱلَّذِينَ سَعَوۡاْ فِيٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿٥١﴾

﴿51﴾ އަދި، މިޔަން الله ތަޢާލާގެ، ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކަށް ދުރުވެކަން،
އެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރާ ދުރުވެކަމައި، އެ އާޔަތްތަށް ބާތިލުކުރަން ބަޔަކު ގަދަކަމުގައި
މަސައްކަތްކުރި، އެބައިމީހުންނާދުރު، الله ﷻ ކުރައްވާ ނިޔާއުގަން ކުރަސްއަޅައި،
އެ إِلٰهُ ބަދަލުން ކުރިމަތިވާނެ ކަމުގައި ދުރާ މިހުންނަށް، ތާއަބަދު އަނދައަނދައި
ހުންނަ ޖަހަންނަމުގެ އަލިފާނުންނެވެ. މިއާ، އެކުފުރުން އަކުފުރުން ވަށްޓާ
ފަދައިން، ދުވަހަކު ވެސް، އެ ނަރަކާގެ އެބައިމީހުން ވަށްޓާނެއެވެ.

210– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
211– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެންކަމުން، އަބަދުގެއަބަދަށް އެބައިމީހުން ތިބޭނީ އެ ނަރަކައިގައެވެ.[212]

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٖ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلۡقَى ٱلشَّيۡطَٰنُ فِيٓ أُمۡنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ
ٱللَّهُ مَا يُلۡقِي ٱلشَّيۡطَٰنُ ثُمَّ يُحۡكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ﴿٥٢﴾

﴿52﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާގެ ކުރީގައި، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި އެއްވެސް
ރަސޫލަކު އަދި ނަބިއްޔަކު ވިޔަސް، الله ﷻ ގެ ވަޙީ ކިޔަވައިދިނުމުގައިވިޔަސް،
އެ ކިޔަވައިދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއަށް، ޝައިޠާނާ ގެނެސް ޝުބުހަތަކާއި، ވަހުމުތަކާއި،
ދޮގުތަކާއި، ބާޠިލުތަކާއި، ވަސްވާސްތައް ވައްދައިގެން ޝައިޠާނާ ނުކިޔާ ގޮތަކަށް،
އެއްވެސް ރަސޫލަކު އަދި ނަބިއްޔަކު ވިޔަސް، ތިމަން إِلٰهُ ނުފޮނުއްވަމެވެ. އަދި
އެ ކަން އެ ގޮތަށް ޝައިޠާނާ އެ ކުރަނީ، އެ ރަސޫލަކު ނުވަތަ ނަބިއްޔަކު
އެ ކިޔަވައިދިނުމުގާ ތަކެތި މީސްތަކުންނަށް އަންގަވައިދެއްވައި، އެ ރަސޫލާ ނުވަތަ
ނަބިއްޔާ ތަބާވުމުގެ މަގު މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

އެހެންނަކަމަކު، ޝައިޠާނާގެ ޖެހުމާއި މަކަރާއި ބާޠިލު ފޮހެލައްވައި، الله ﷻ
ނައްތާލައްވަމެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ ވައްދާ ވަސްވާސްތަކުން، الله ﷻ ދުރުކުރައްވަމެވެ.
އަދި އެ ތަކެތި ނައްތާލެއްވުމަށްފަހު، ދެން، الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅުތައް ބާވައިލައްވާ
ހަމަތެދު ބަޔާންތަކެއް، އެ إِلٰهُ ސާބިތުކޮށްދެއްވަމެވެ. الله ﷻ އީ، ވީ ކަމާއި
ވާނޭ ކަމެއް، ރޭވުން ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ފޮރުވިގެން، އެ إِلٰهަށް ސިއްރެއް
ވަންހަނާވެގެންވާ އެއްވެސް ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، ހުރިހާ ކަމެއް
ތަޤްދީރުކުރެއްވުމުގައްޔާއި، ހުކުމްކުރެއްވުމުގައްޔާއި، މިންވަރުކުރެއްވުމުގައްޔާއި،
ޝަރުޢުކުރެއްވުމުގައި ހިކުމަތްތެރިވަންތަ إِلٰهެވެ.[213]

212- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

213- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

لِّيَجۡعَلَ مَا يُلۡقِي ٱلشَّيۡطَٰنُ فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ وَٱلۡقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمۡۗ وَإِنَّ
ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِي شِقَاقِۭ بَعِيدٖ ٥٣

53 އެއީ، އެ ބައެއްގެ ހިތްތަކުގައި، ޝައްކުކަމާއި ނިފާޤުކަމުގެ ބަލިމަޑުކަން
އަރައިގަނެފައިވާ މީހުންނާއި، ކުފުރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެ ބައެއްގެ ހިތްތައް
ހަރުކަށިވެފައިވާ މީހުންނަށް ޓަކައި، ﷲ سبحانه وتعالى ލައްވާ ފިތުނަވެރިކަމެއް ކަމުގައިވާތީ
އިމްތިޙާނެއް ކަމުގައި، ޝައިޠާނާ އެ ގެންނަ ޝުބުހަތަކާއި، ވަސްވާސްތަކާއި، ދޮގުތަކާއި،
ބާޠިލުތަކާއި، ވަސްވާސްތައް ފުރަސްވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކުފުރުވެރިކަމާއި ނިފާޤުކަން އިޚްތިޔާރުކުރި، އެ ބައެއްގެ
އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުންނަކީ، ﷲ سبحانه وتعالى އާއި، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާގެ
ދުރަށް ބޮޑުވި އިދިކޮޅުވެރިންނެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، އެބައިމީހުން ވަނީ،
ﷲ سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުތަކާ ޚިލާފުވެ، ޙައްޤު ދުރު ދެކޮޅުވެރިވެ، ތެދުމަގާ ދުރުން
ދުރުގައެވެ.[214]

وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤۡمِنُواْ بِهِۦ فَتُخۡبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمۡۗ
وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٥٤

54 އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، ﷲ سبحانه وتعالى، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ހެއްދެވީ، ހަމަކަށަވަރުން،
އެ ޤުރުއާނަކީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި ރަبُّގެ ހަޟްރަތުން، އިބަ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް
ބާވައިލެއްވި ޙައްޤު ބަސްފުޅުކަން، ޙައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރުން ދަންނަ ޢިލްމުގެ
ބައިވެރިންނަށް އެނގި ޔަޤީންވެ، އެ ޤުރުއާނަށް އީމާންވެ، އެ ގޮތުން އެބައިމީހުންގެ
އީމާންކަން އިތުރުވުމަށް ޓަކައެވެ.

214– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެ ޤުރުއާނާމެދު އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ހަމަޖެހި، އެ ޙަޤީޤަތާ ވާހަކަގެ ޚުޝޫޢުވެރިކަން ލިބި، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް މަޑުމައިތިރިވެ، ކިޔަމަންތެރިވެ، ބިރުވެތިވުމަށް ޓަކައެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إلٰهގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކުރާ ޤަބޫލުކުރާ އިމާންވެ، އެ إلٰهގެ ބަސްފުޅުން ޤުރުއާނުން އަންގަވާ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުން ތެދުކުރަން، އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވާ މީހުންނަށް ބައްދުގެ މަގަށް މަގުދައްކަވައި، އެބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާ إلٰه ކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ، އެ إلٰهއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުން، އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ހެޔޮ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ސަވާބުދެއްވުމުންނެވެ. ބައެއް ދީނަކީ އިސްލާމް ދީނެވެ. އަދި އެއްވެސް ގޮތަކަށް ނުވާ މަގަކީ އިސްލާމް ދީނުގެ މަގެވެ.215

وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي مِرۡيَةٖ مِّنۡهُ حَتَّىٰ تَأۡتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغۡتَةً أَوۡ يَأۡتِيَهُمۡ عَذَابُ يَوۡمٍ عَقِيمٖ ﴿٥٥﴾

﴿55﴾ އަދި، الله ﷻ އަށް ކާފިރުވި، އެ إلٰهގެ ބަސްފުޅުން ޤުރުއާނުން ރަސޫލުން ގޮނޑުވި ރިސާލަތުގެ ތަރުތީބު ކާފިރުވެގެން މިތަނުން، ޤިޔާމަތުގެ ވަގުތު ކުއްލިއަކަށް އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާނދެން، ޔާނީ ޤިޔާމަތްގާއިމުވަނީ، އިބަ ރަސޫލާއަށް ބަލައިގެންވެސް ތަކުލީފުވެސް ސަލާމަތްނުވެވޭނެވެ. ނުވަތަ އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގެ ބަރަކާތެއް އަދި ކުރިމަގެއް ވިއަސް ކާފިރުންނަށް ނުވާނޭ ދުވަހެއްގެ އަޒާބު އެބައިމީހުންނާ ހަމައަށް އަތުވެއްޖައުމަށް ދާނދެން. ވީމާ އެބައިމީހުން އެ ދުވަހަކީ ސަލާމަތެއްނުލިބޭނެ ދުވަހެވެ. އެއީ، ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ.216

215– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
216– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ކާފިރުވެގެންވާ މީހުން، އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި ރަސޫލާއާމެދު އަދި
ޤުރުއާނާމެދު ޝައްކު ނުވާ ދުވަހަކު ޤިޔާމަތް ދުވަހުވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހަކީ،
ޢަޒާބުގެ ނުބައި ދުވަހެއް ވެސް އައުމެވެ. އަދި ކާފިރުވެގެންވާ މީހުން، އެއްވެސް
އާޚިރަތްގައި ރަސޫލާއާމެދު އަދި ޤުރުއާނާމެދު ޝައްކު ނުވާ ދުވަހެއް، ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ
ދުވަސްކަމުގައި ވެސް ބުނެވިފައި ވެއެވެ.[217] وَاللهُ أَعْلَمُ.

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾

﴿56﴾ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ވެރިކަމާއި ރަސްކަން އޮންނާނީ، الله ﷻ އަށެވެ. ހުކުމަ
ކަމާއި އެއްކޮށް މިޚިދުމަތްތަކާ، الله ﷻ އަށެވެ. އަދި އެ ދުވަހުން، މުއުމިނުންނާއި
ކާފިރުންގެ މެދުގައި އަދުލުވެރި ނިޔާކުރައްވައި، އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި، އެ إِلَٰهُ،
ހުކުމްކުރައްވައި ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ. ފަހެ، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް
ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلَٰهُ ގެ ރަސޫލާ ތަބާވެ، އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ސާލިހު ޢަމަލު، ހެޔޮ
ޢަމަލުތަކެއް މުއުމިނުން ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން ވާނީ، ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ
ސުވަރުގޭގެ ބޮޑު ނިޢުމަތްތަކުގައި ދާއިމީ ނިޢުމަތުގައެވެ.[218]

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾

(57) އަދި، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ދޮގުކޮށް ކާފިރުވެ، އެ إِلَٰهُ ގެ ރަސޫލާގެ
ރަސޫލުކަން ވެސް ދޮގުކޮށް، އެ ރަސޫލާގެ ދަރުސްތަކާއި އަޚްލާޤުތަކަށް، އެ ރަސޫލާގެ
މީހުން، ތިމަން إِلَٰهُ ބާވައިލެއްވި، ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކޮށް،
އެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރި މީހުން ދަންނާށެވެ!

217– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي وَتَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان
218– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެން، އެބައިމީހުންނަކީ، ނިކަމެތިކަމާއި އިހާނެތްތެރިކަން ދޭނިވި ޢަޛާބެވެ،
އެބައިމީހުންނަށްހުރި ބައެކެވެ. އެ ޢަޛާބަކީ، އަބަދުގެއަބަދަށް ޖަހަންނަމުގައި
އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނޭ ގަދަފަދަ ޢަޛާބެވެ.[219]

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓاْ أَوۡ مَاتُواْ لَيَرۡزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزۡقًا حَسَنٗاۚ
وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾

﴿58﴾ اللهُ ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށްޓަކައި، އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށް ބަލައި،
ވިލާތުގެ ގޭދޮރު ދޫކޮށް، اللهُ ﷻ ގެ މަގުމަތީ ހިޖުރަކުރުމަށް ދުއްވިއްޖެ ތަކުރާރުން،
އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް ޝަހީދުވެ މަރުވެއްޖެއި، ޝަހީދުނުވެވުނު ނަމަވެސް ނުވަތަ
މަރުވީ މަރުން ދަރަން ނަމަވެސް! ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ ރަސްމީކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް
ވަރުގަދަ ރިޒުޤުބަޚްޝާ ދަރުމަދައްކަވައި، ސުވަރުގޭގެ ހޮވު ރިޒުޤު އެބައިމީހުންނަށް
ރިޒުޤު ދެއްވާނެއެވެ. އެ ރިޒުޤަކީ ނިޢްމަތްތަކާއި، ދުވަހަކުވެސް ނިމިގެން ނުދާ ގޮތުގައި،
ހެޔޮތަކެތިން ދުނިޔޭގައި ނިޢުމަތްތަކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ،
ރިޒުޤު ދިނުމުގައި ގޮތުގައި ރިޒުޤު ދެއްވާ، އެންމެ ހެޔޮ إِلٰهُ އެވެ.[220]

لَيُدۡخِلَنَّهُم مُّدۡخَلٗا يَرۡضَوۡنَهُۥۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٞ ﴿٥٩﴾

﴿59﴾ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި ހިޖުރަކޮށްފައި ދެން، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި
ހަނގުރާމަކޮށް ޝަހީދުވެ މަރުވެއްޖެއި، ޝަހީދުނުވެވުނު ނަމަވެސް ނުވަތަ ބިސްތުރު މަތީގައި
މަރުވީ މަރުން ފަހެ، އެބައިމީހުން ރުހިގެންވާ ތަނަކަށް، اللهُ ﷻ އެބައިމީހުން
ވައްދަވާހުށްޓެވެ. އެއީ، ތާއަބަދު ނިޢުމަތުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކެވެ.

219- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
220- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ ވަޢުދުފުޅުތަކުގައި، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި
ހިޖްރަތްކުރަނީ ކޮން ބަޔަކު ކަމާ އަދި ދުނިޔެ އެދިގެން ހިޖްރަތްކުރަނީ ކޮން ބަޔަކު ކަން،
ގޮތަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ إِلٰهُ ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُއަށް އުރެދޭ
މީހުންނަށް އުޤޫބާތްދެއްވުމުގައި އަވަސްނުވެވޮޑިގެންވާ، ޙަލީމުވަންތަ إِلٰهُއެވެ.[221]

<u>މި އާޔަތާ އަދި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައިވާ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ސަބަބު:</u>

ކަމު އިރުބު ރަސޫލާގެ ބައެއް އަސްޙާބުން، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ދެންނެވި
ކަމުގައި ވެއެވެ. އޭ الله ﷻ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުގަނޑުމެން ކާފިރުޤައުމުންނާކުރާ
ހަނގުރާމަތަކުގައި، އަޅުގަނޑުމެން އެބައިމީހުން ޤަތުލުކުރަމުއެވެ. ނަމަވެސް،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުންނަކަށް ޝަހީދުވުމުގެ ނަސީބުވެއް ނުލިބެއެވެ.
ދެން އެ އަސްޙާބުންގެ އެ ބަސްފުޅާ ގުޅިގެން މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލައްވައި،
الله ﷻ އެންގެވިއެވެ. الله ﷻ ގެ މަގުގައި ކުރާ ހަނގުރާމަތަކުގައި ޝަހީދުވުމާ
މީހުންނަށް ވެސް، ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖަ، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެތެވެ. އަދި،
سُورَةُ النِّسَاءِ ގެ ސަތޭކަވަނަ އާޔަތުން ވެސް، އެ ކަމަށް ދަލީލުދިނެއެވެ.[222]

އެ އާޔަތުގެ މާނައީ: ”الله ﷻ ގެ މަގުގައި ހިޖްރަކުރާ މީހަކަށް، އޭނާ
ހިޖްރަކުރުމުން ގިނަ ތަންތަނާއި، ތަނަވަސްކަން ބިމުގައި ވަނިކޮށް
ފެންނާނެއެވެ. އަދި، الله ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް ޓަކައި ހިޖްރަކުރާ ޙާލު،
އެ މީހެއްގެ ގެއިން ނުކުމެ އުޅެނިކޮށް، ދެން އެ މީހާގެ މަރުއައިސް އެ މީހަކާ
ކުރިމަތިވި މީހާ ތަންނާނުވެ!

221– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

222– تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އެ މީހުންގެ ދަރުމަ، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ސާބިތުވެއްޖެއެވެ.
އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهُ ކަމުގައި، ﷲ ﷻ ވޮޑިގެން
ވެއެވެ.“

ذَٰلِكَ ۖ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ
ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾

﴿60﴾ ﷲ ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގެ ގޮތުންނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގެ ދުރުކަން ހިޖުރަކުރި މީހުންނަށް، ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކަށް ވައްދަވާނެ ބަދަލުކަން، އިސްލާމީ އުއްމަތުގައި، ޔަގީން إِلٰهُ ވަނީ ބަޔާންކޮށް ދެއްވައިފައެވެ. ވީމާ، އެ ވަޢުދު، ޔަގީން إِلٰهُ ފުރިހަމަކުރައްވާނެއެވެ.

އަދި އެއްވެސް މީހެއްގެ ފަރާތުން އަނިޔާއެއް ލިބިއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ އަނިޔާވެރިޔާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞް ހިފައި، މިވަރަށް ލިބުނު އަނިޔާއާ އެއްވަރުގެ އަނިޔާއި ބުޣުޔާނު، އެ އަނިޔާކުރި މީހާއަށް ދިނުމުގެ ހުއްދަ، އަނިޔާލިބުނު މީހާއަށް، ﷲ ﷻ ދެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އަނިޔާކުރި މީހާއަށް އިތުރަށް އަނިޔާވެވި، ބުޣުޔާނުދިވެއްޖެ ނަމަ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އިތުރަށް އަނިޔާލިބުނު މީހާއަށް، ﷲ ﷻ ނަސްރުދެއްވާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ. ސަބަބަކީ، އަނިޔާލިބުނު މީހާ ވަނީ، އޭނާގެ ހައްގު ހޯދައި، އޭނާއަށް އަނިޔާކުރި މީހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞް ހިފައި ނިމިފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އީ ކުށްތަކާއި ފާފަތައް ކުރާ މުއުމިނުންނަށް ގިނަގިނައިން ޢަފޫކުރައްވައި، އެބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ إِلٰهُ ކަން ކަށަވަރެވެ.[223]

223– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ޤިޞާޞް ހިފުމުގައި، ތިމާއަށް ލިބުނު އަނިޔާއަށް ވުރެ އިތުރު އަނިޔާއެއް، ތިމާއަށް އަނިޔާކުރި މީހާއަށް ދިނުމަކީ، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި އިސްލާމްދީން ހުއްދަކުރާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މުޙައްރަމް މަސް ހުސްނުވެ ދެރޭ އޮއްވައި، މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކާ މުސްލިމުންގެ ބަޔަކާ ދިމާވިއެވެ. ދެން، އެ މުޝްރިކުން އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ބުނިކަމުގައި ވެއެވެ. مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ ގެ އަސްޙާބުންނަކީ ޙުރުމަތްތެރި މައްސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނުކުރޭ ބައެކެވެ. ވީމާ، މި ފުރުޞަތުގައި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަލާދީމާ ހިނގާށެވެ! އަދި އެ ފަދައިން ވެސް، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް މުޝްރިކުން ހަމަލާދިނުމުން، މުޙައްރަމް މަހުގެ ޙުރުމަތްތެރިކަމަށް ބަލައި ހަނގުރާމަނުކުރުމަށް ގޮވައި، ހަނގުރާމަ ހުއްޓުވަން މުސްލިމުން އެދުނެވެ.

ނަމަވެސް، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ހަމަލާދިނީ، އަނިޔާވެރިވުން ނޫން ގޮތެއް އެ މުޝްރިކުން ދޫކޮށްފައެއް ނުދިނެވެ. ދެންފަހު، ހަނގުރާމަކުރުން ނޫން އެހެން ގޮތެއް ނެތުމުން ހިނދު، މުސްލިމުން ވެސް، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ސާބިތުވެ ތިބެގެން މުޝްރިކުންނާ މުޤާބަލާކޮށް ހަނގުރާމަކުރިއެވެ. އަދި އެ ހަނގުރާމައިގައި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މުސްލިމުންނަށް ނަޞްރުދެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް، ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މުޙައްރަމް މަހުގައި ހަނގުރާމަކުރެވުނީތީ، އެ ކަމާމެދު ދެރަވެ، މުސްލިމުން ހިތާމަކުރުމުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.[224]

224– تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان وَتَفْسِيرُ الْكَشْفِ وَالْبَيَانِ لِلْإِمَامِ الثَّعْلَبِي

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيۡلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ
سَمِيعُۢ بَصِيرٞ ﴿٦١﴾

﴿61﴾ ބަޔާންވެދިޔަ ނަސްރުދެއްވުމީ ޒުލުމްކުރެވުނު ކަނޑައަޅުއްވައި ޝަރުޢުކުރެއްވި،
ބައްޓަންކުރައްވާ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިޔާ މިހުންނަން، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ދެއްވާ
ނަސްރުދެއްވި، އެ إِلٰهُގެ ބައްދަލުކުރެއްވުމުގެ ބާރުއިން އެކަލޭގެފާނުމެން ދެއްވާ
ނަސްރުދެއްވާނެއެވެ. އެހެނީ، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއީ، އެ إِلٰهُ އިޚުތިޔާރުކުރައްވާ ކަންތައް ކުރެއްވުމަށް
ކުރެއްވުމަށް إِلٰهُއެވެ.

ތަނަށް ހަމަކަށަވަރުން، ދުވާލުގެ ބައެއްގަޑި ރޭގަނޑާ ވައްދަވައި، ރޭގަނޑުގެ ބައެއްގަޑި ދުވާލާ
ވައްދަވައި، ރާގާ ބަދަލުކުރައްވަނީ ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއެވެ. އަދި ރޭގަނޑުން އުނިވާ
ގަޑިތައް ދުވާލުގެ ބައެއްގަޑިއަށް ވައްދަވައި، ދުވާލުން އުނިވާ ގަޑިތައް ރޭގަނޑުގެ
ބައެއްގަޑިއަށް ވައްދަވައި، ދުވާލުގެ ވަގުތު ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކަށް ބަދަލުކުރައްވާ ގޮތް
މިންވަރުކުރައްވަނީ، އެ إِلٰهُއެވެ. އަދި މި ހުރިހާ ކަމެއް ފެނޭ، އެ إِلٰهُގެ
ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ބައްޓަމުގެ ބާރުގެ ސަބަބުން ނިޒާމު ކަށަވަރުވެ. ސަމްޢުއަށް ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއީ،
ކޮންމެ އަޑެއް، މުޅިން އަހުއްވާވަޑައިގަންނަވާ އަދި ކޮންމެ އެއްޗަކާއި ކޮންމެ ކަމަކާ،
މުޅިން ބައްލަވައި ވަޑައިގަންނަވާ إِلٰهُއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهُއާށް ސިއްރުވާ
ވަންހަނާވާގޮތުގެ އެއްވެސް ކަމެއް އަދި އެއްޗެއް ވިޔަސް ނުވެއެވެ.[225]

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ
ٱلۡكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

225– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

﴿62﴾ ކައުނުގައި ހިނގާ ހުރިހައި ކަމެއް، ނުހަނު ފުރިހަމަ ނިޒާމެއްގެ މަތީން
ހިނގަމުން މި ދަނީ، ޙައްޤުވަންތަ އިލާހަކީ، ﷲ سبحانه وتعالى ކަމުގައި ވާތީ ކަން ކަށަވަރުވެއެވެ.
ވީއިރު، އެ އިލާހުގެ ދީނަކީ ޙައްޤު ދީނެވެ. އެ އިލާހު ކުރެއްވި ވަޢުދުފުޅުތަކަކީ ޙައްޤު
ވަޢުދުފުޅުތަކެކެވެ. އަދި މުއުމިނުންނަށް، އެ އިލާހު ދެއްވާ ނަސްރުދެއްވުމަކީ، ޙައްޤު ނަސްރެކެވެ.
ވީމާ، މުއުމިނުންނަށް، އެ އިލާހު ނަސްރުދެއްވުން ކަމީ ހަމަކަށަވަރު ކަމެކެވެ. ކަން މިހެން
ހުރިއިރު، އެ ކާފަރުން އަޅުކަންކުރާތަކުން ޙައްޤުވެގެން އެއްވެސް އިލާހަކު، ﷲ سبحانه وتعالى
މެނުވީ ނުވެއެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ سبحانه وتعالى ތިބަވައި، އެ ޒާތްފުޅުގައި މަތިވެރިކަމުން ގޮވައި،
އެ ޒާތްފުޅުގައި މަތިވެރިކަން މުސްތަޙިއްޤު އެ ޒާތްފުޅުގައި މަތިވެރިގުޅި،
އެ މަތިވެރިކަމާ އެއްވެސް އަސާސެއް ނުވާ، ޤާހިރު ޒާތްފުޅުގައި މަތިވެރިކަމެވެ. އަދި
އެބައިމީހުން އެ ކުރާ އަޅުކަމުގެ، ޤާހިރު އަޅުކަމުގެވެ. އަދި އެ މަތިވެރިކަމަށް މުޝްރިކުން
އެ އަޅުކަންކުރާ ޤާހިރުކަމާ، އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް މަތިވެރިކަމެއް އަދި ގަދަފަދަކަމެއް
ވިޔަސް ދޫކޮށް މަތިވެރިކަމެއް ނެތެވެ.

ﷲ سبحانه وتعالى އީ، އެންމެހައި ހަރުފުތަކުންނާއި މަތިކަން، ހުރިހައި ސިފަތްތަކުގައި
މަތިވެރިވެފައިވާ ޒާތެވެ، ހަމަފުރިހަމަ ކަމުގެ ސިފަތަކުގައި، ގަދަވަންތަކަމާއި ޖަލާލުގެ ޒާތެވެ،
އިލާހެވެ. އެ އިލާހަށްވުރެ ބޮޑު، އެ އިލާހަށްވުރެ މަތިވެރި ހަމަ އެއްކަލާނގެ ވެސް،
ނުވެއެވެ.226

أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَتُصۡبِحُ ٱلۡأَرۡضُ مُخۡضَرَّةًۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ
خَبِيرٞ ﴿٦٣﴾

226- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿63﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ، އުޑުން ވާރޭ ފޮނުއްސަވުއްވާ
ސަވަބުން، ދަނޑުވެރިޔާ ބިމަށް ދިރުން ލިބި، އެ ބިމުން ގަސްތަކާއި ވިނަތައް ހެދި،
ބިންގަނޑަށް ފެހިކުލަ ލިބޭ ގޮތް، އިބަ ރަސޫލާ ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟
ޚަބަރުދާރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. الله ﷻ އީ، އެ އިލާހުގެ އަޅުތަކުންގެ މަސްލަހަތު ނުހަނު އޯގާވަންތަ
އިލާހެވެ.

އެގޮތަކުން، އެ އިލާހުގެ އަޅުތަކުންނަށް ބަލާއި، އުޑުން ވާރޭ ފޮނުއްސަވައި، ދަނޑުވެރިޔާ
ބިން ދިރުއްވައި، އެ ބިމުން ގަސްތަކާއި ވިނަތައް ފެޅުއްވައި ހެދުއްވަވައެވެ. އަދި،
الله ﷻ އީ، އެ އިލާހުގެ އަޅުތަކުންނަށް ފައިދާހުރި ކަންތައްތަކާއިމެދު ޚަބީރު، އެ އަޅުން
ހިތުގައި ކަމުގެ ތަފްސީލުތައް، ސިއްރު ކަންތައްތަކާއި، ހާމަކަންތައް އިލާހެވެ.227

لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

﴿64﴾ އުޑުތަކުގައި ވާހައި ބައިތަކާއި އެއްޗެއްތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ބައިތަކާއި އެއްޗެއްގެ
މިލްކުވެރިކަން ވަނީ، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށެވެ. އެ ހުރިހާ ތަކެތި ހެއްދެވީ ވެސް
ހުރިހާ ކަމެއް ތަދުބީރުކުރައްވައި ހިންގަވަނީ، އެ އިލާހެވެ. އަދި އެންމެހައި
ޚަލްޤުތަކުން ވަނީ، އެ އިލާހުގެ ރަޙްމަތާއި ނިޢްމަތަށް ބޭނުންވެފައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން،
الله ﷻ އީ، އެއްވެސް މަޚްލޫޤެއްގެ ކިބައިން އެއްކަލަކު އަދި ކަމަކަށް
ވިޔަސް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ، ގަނީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، ހުރިހައި
ކާމިލްކަމެއްގައި މުޅިމަޢާ ހަމްދާއި ތަޢުރީފާއި ތަނާ،
ޙައްޤުވެވޮޑިގެންވާ އިލާހު ކަލަކަށެވެ.228

227– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
228– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَٱلۡفُلۡكَ تَجۡرِي فِي ٱلۡبَحۡرِ بِأَمۡرِهِۦ
وَيُمۡسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٞ
رَّحِيمٞ ﴿٦٥﴾

﴿65﴾ ތޯ ދިސްމަކަނުނާތޯ! ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ ކަރަށްގަމުންވަންތަކަމާއި
ރަޙްމަތްވަންތަކަމުން، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޭކައި
ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވައި، އެ ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތުގައި ބަހައްޓަވައިދީ ވާކަން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުފެނެނީތޯ؟ ސަބަބަކީއްތޯ. ބިންމަތީގައި ހިނގައިބިނގައިވާ
ތަކެތީގެ ތެރެއިން އެ ތަކެއްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތް އެއް ތަކެއްޗާއި، އެންމެހައި
ޖަނަވާރު ސޫފީތަކާއި، ގޯތިއާއި ދަނޑުގޮވާމުގެ ބަގީޗާތަކާއި، މަސްދުނިޔޭގެ ތަކެއްޗާއި
އެގޮ އިތުރަށް ބިމުގައިވާ އެ ދޫނި ފަސް އެންމެހައި ދިޔުމުގައި ނަވާ ތަކެއްޗާ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚިދުމަތުގައި، الله ﷻ ޖެއްސެވި ތަކެއްޗެވެ.

އަދި ހަމަ އެ ފަޅައިނުލާ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި، ސާމާނާއި،
ތަކެތި، އެއް ދަނޑުން އަނެއް ދަނޑަށް އުފުލުމަށް ބޭކައި، ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑުގައި ދުއްވާ،
ނައުޖަހުގެ ފަހަރާއި އެ ދޫނި ފަސް އުޑުނދުތައް ކަނޑުގައި ދުވަނީ، އެ إِلٰهُ ގެ
ކަރަށްގަމުންވަންތަކަމުގެ ދަށުން، އެ إِلٰهُ އަމުރުފުޅުގެކަން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް
ނުނެގޭހެއްޔޯ؟ އަދި، އެ إِلٰهُ، އުޑު ހައްދަވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެ އުޑު
ވެއްޓިނުދިއްވައި ހިފަހައްޓަވައި، އެ إِلٰهُ މިންވަރުފުޅާއި ހުކުމަތުފުޅު ނިޔާކުރާ
ގޮތުގެ މަތިން، ނުހަނު ފުރިހަމަ ނިޒާމެއްގެ ދަށުން، އެ އުޑުގެ ކަންތައްތައް ހިންގަވައި
ބަލަހައްޓަވާ، إِلٰهެވެ.

އެހެނީ، އެ އުޅޭ ބިން މައްޗަށް ވެއްޓިއްޖެ ނަމަ، އެ ތަނގައި ވާހައި މަޚްލޫޤުންތައް ހަލާކުވެ ނެތިގެން ހިނގައިދާނެތީވެ. ނަމަވެސް، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވުމުގެ އަމުރުފުޅު، އެ إِلٰهُގެ ބަސްފުޅުން އައުމުން، އުޑުތަކުގެ ނިޒާމު އޮޅިގޮތްވެ، އެ އުޑުތައް ފަޅާފަޅައިގެން ހިނގައިދާނެތެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. މީސްތަކުންގެ ކިބައިގައިވާ ނުބައިކަމާއި ނުޝުކުރުވެރިކަމާ އެކު ވެސް، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި އިންސާނުންނަށް ބަކާރި ޚިދުމަތްތެރިކޮށްދެއްވައި، ކަނޑުގައި ނައުތަކުގެ ފަހަރުތަކާއި އެ ނޫން އުޅަނދުތައް ދުވާ މިންވަރުކުރައްވައި، ބިމުގެ މައްޗަށް އުޑު ނުވެއްޓި އޮންނަ ގޮތް ހިފަހައްޓަވައިދެއްވީ، މައްޗަށް، اللهُ ﷻ ބަރަކަތްތަވާ އިރާދަފުޅާއި ހުއްދަފުޅުންނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ، އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް، ނުހަނު އޯގާތެރި ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ إِلٰهُއެވެ.[229]

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

﴿66﴾ އަދި، اللهُ ﷻ، ނެތުމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ވުޖޫދަށް ގެންނެވީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިރުން ދެއްވި إِلٰهُއެވެ. އެއަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތް ފުރިހަމަކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޖަލުހަމަވުމުން، ތިޔަބައިމީހުން މަރުގެންނަވާ إِلٰهُއެވެ. ދެން އޭގެފަހުން، ތިޔަބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުބައްލަވައި ޖަޒާދެއްވުމަށް ޤިޔާމަތް މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަލުންދިރުއްވައި ޖަމާކުރައްވާ إِلٰهُއެވެ.

229- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޝަރުޢުކުރެއްވުމެވެ. الله ﷻ ގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި، އެ އިލާހުގެ އެއްކަލައުވެންތިކަމުގެ ދައްކަވަން ތަފްޞީލުކުރައްވާ ބުރުޖުތަކާއި ބުރުހާންތައް ހުއްޓުވާ ފެންނަން ހުރުމާ އެކު ވެސް، އެ ކަންކަމަށް އިންކާރުކޮށް ދޫކޮށްލަނީ، ކާފިރުވުން ބޮޑު މީހަކު ކަމުގައި އިންސާނާ ވާކަން ކަށަވަރެވެ.[230]

لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي ٱلْأَمْرِ ۚ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾

﴿67﴾ އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އުންމަތަކަށް ވެސް، ތިމަން އިލާހުގެ ޝަރުޢުކުރެއްވީން ވަނީ، އެބައިމީހުން ތަބާވާނޭ ޝަރީޢަތެއް ޙަވާލުކުރައްވައި، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ތަބާވެއްޖައީ. އެހީ، އެ ޝަރީޢަތްތަކުގައި ކަންތައްތަކެއް ވަކިގޮތަކަށް ވާތީއާއި މުޝްރިކުން، ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ޝަރީޢަތާއި ދެކޮޅަށް ޖަދަލުކުރުމަށް ފުރުޞަތު ނުދެއްވާށެވެ. އަދި، ކަލޭގެފާނު ހުރިހާ މީހުން ވެސް، އެ ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގައި އަޅުކަންކުރުމަށް ގޮވާލައްވާށެވެ. ތިޔަ ކަލޭގެފާނު ވަނީ ތެދުމަގުގައި ކަމުގައި ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ހަމަ، ތިޔަ ކަލޭގެފާނު ވަނީ ހަމަ ތެދު ސީދާ ހިދާޔަތުގެ މަގުގައެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާގެ ދީނާއި ޝަރީޢަތުގެ ގޮތެވެ، ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ޖަދަލުކުރައްވާ، ކަލޭގެފާނު، ރައްކާތެރިކުރައްވާ ގޮތަށް ނަބިއްޔާއަށް، الله ﷻ ގެ ތެދުމަގަށް ގޮވާލައްވާށެވެ. ދަޢުވަތު ދެއްވައި ޚަބަރުދެއްވާށެވެ. ތިޔަ ނަބިއްޔާ ކަލޭގެފާނު، ތެދުމަގުގައި ހުންނަވާ ކަމުގައި ޝައްކެއް ނެތެވެ. ނަބިއްޔާގެ އަޅުކަމަށް ގޮވާލައްވާށެވެ!

230- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، އިބަ ރަސޫލާއަށް ދަޢުވަތުކުރައްވާށެވެ ވެސް، ހުރިހައި އަޅުކަމެއް، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهَއަށް ޚާލިޞްކުރައްވުމަށެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ އެއްކަލައުވަންތަކަން ތެދުކަން ޤަބޫލުކުރާށް، ހުރިހައި އަޅުކަމެއް ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهَއަށް ޚާލިޞްކުރުމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ އަޅުކުރުގެތަކަން ބާރުވެރިކަމާއި ކިޔަމަންތެރިވުމަށް މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް ވެސް ދެއްވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާ ތިޔަ ހުންނެވީ، ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައި ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ދީނަކީ، ވަރަށް ވެސް ސީދާ، ހުރަހިގެ މަތިވެރި، ހުރަހިގެ ތުރުރަހަ ދީނެކެވެ. އެއީ، އިސްލާމް ދީނެވެ. ޝަރީޢަތްތަކުންމެވެ. އެ ދީނަކީ އެންމެ ނުސީދާ ކަމެއް ނެތްދީނެވެ.[231]

وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿٦٨﴾

﴿68﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އެބައިމީހުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ގޮވައިލައްވާ ކަންތައްތަކާމެދު، އެބައިމީހުންގެ ދައްކަން ޙުއްޖަތު ޤާއިމުކުރައްވަން ފަހު، ދެން ވެސް، އެބައިމީހުން، އިބަ ރަސޫލާއާ ޒުވާބުކޮށް ޖަދަލުކުރުން މަތީގައި ދެމިހުރިއްޔާ ނަމަ، ފަހެ، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނާ ޖަދަލުނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް، اللهُ ﷻ އާ ހަވާލުކުރައްވަމުން ވިދާޅުވާށެވެ! اللهُ ﷻ ގެ އެއްކަލައުވަންތަކަން ޤަބޫލުނުކުރާ ކާފިރުވުމާއި، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ހިދާޔަތާ ދެކޮޅުހެދުމާއި، ޝިރުކުވެރިންނަކީ އެ ނޫން ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް، اللهُ ﷻ، ރަގަން ދަންނަވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް، އެ إِلٰهَއަށް ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ނުބައި ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ސަޒާ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.

231- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ. ﷲ سبحانه وتعالى އަށް ކާފިރުވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ ދެކޮޅުވެ ރިސާލަތް،
އެބައިމީހުން އެ ދޮގުކުރަނީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައިވާ ބާޠިލުގައި ތަޢައްޞުބުވެރިކަމުގެ
ސަބަބުންނެވެ.[232]

ٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ٦٩

﴿69﴾ ދީނުގެ ކަންކަމުގައި، މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުންނާ އަދި މިޔަބައިމީހުން
އެންމެން ވެސް ޚިލާފުވެ އުޅުނު ކަންތައްތަކާމެދު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ﷲ سبحانه وتعالى
މިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމްކުރައްވައި ޙައްޤު ބަޔާންކުރައްވާނެއެވެ. އަދި
ދުނިޔަވީ ހަޔާތުގައި، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވި ބޭފުޅުން އީމާންވެ،
އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވެ، ހަމަ ތެދުމަގުގައި ދެމިތިބީ ކާމިޔާބުވާނެއެވެ.
އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ދެކޮޅުހެދި ކާފިރުވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާގެ
ރިސާލަތަށް އިންކާރުކުރި، އެ ރަސޫލާގެ ދީނުގެ ޝަރީޢަތް ބަދަލުކޮށްލި މީހުންނަށް
ބޮޑު ގެއްލުމެއް ވާނެއެވެ.[233]

ތަންނާނެވެ! އެ ބައެއްގެ ކިބައިގައިވާ ކިބުރުވެރިކަމާއި ބާޠިލުގެ ސަބަބުން،
ބަހެއް ކަލޭގެފާނާ ޖަދަލުކުރާ މީހުންނަށް ޖަވާބުދޭން ނުޖެހޭނެ، ﷲ އެނގިވޮޑިގެންވާ،
މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރެވިގެން ވެއެވެ.[234]

أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَٰبٍۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى
ٱللَّهِ يَسِيرٞ ٧٠

232- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
233- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
234- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿70﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުގައި ބިމުގައި ވާހައި ބަހަކާއި،
އެއްޗަކާއި، ކައުންގައި ހިނގާ ހުރިހައި ކަމެއް، اللهُ ﷻ ދޮގަން ދަނެވޮޑިގެންވާކަން،
އިބަ ރަސޫލާ ދެނެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ގެ އަޒަލިއްޔަ
އިލްމުފުޅުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން، އެ ހުރިހައި ބަހަކާއި އެ ހުރިހައި އެއްޗެއްގެ ހުރިހައި
ކަމެއްގެ ވަނީ، ފޮތެއްގައި ލިޔެވި ރައްކާތެރިކޮށްފައިވާގޮތެވެ. އެ ފޮތަކީ، ޤިޔާމަތާ
ދާންދެން ހިނގާނޭ ހުރިހައި ކަމެއް، اللهُ ﷻ ލިޔުއްވައިފައިވާ ފޮތެވެ. އެއީ،
اللَّوْحُ الْمَحْفُوظުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެ ހުރިހައި ކަމެއް ދަނެވޮޑިގެންވުމާއި،
އެ ހުރިހައި ކަމެއް ލިޔުއްވުމާއި، އެ ކަންތައްތައް ލިޔުއްވިފައިވާ ފޮތް ރައްކާތެރިކޮށްފައި
ބެހެއްޓެވުމާއި، ހަރުދަނާކޮށްދެއްވުމާއި ގުދުރަތުގައި ބަހައްޓަވައިފައިވާކަމާއި، މިއިން ކޮންމެ ކަމެއް،
اللهُ ﷻއަށް ނުހަނު ފަސޭހަ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻއީ، ކޮންމެ
ކަމަކަށް ޤުދުރަތްވަންތަ إِلٰهއެވެ.[235]

وَيَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ سُلۡطَٰنٗا وَمَا لَيۡسَ لَهُم بِهِۦ عِلۡمٞۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ
مِن نَّصِيرٖ ٧١

﴿71﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، اللهُ ﷻ ފިޔަވައި، މުޝްރިކުން އެ އަޅުކަންކޮށް އުޅޭ
ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާނޭކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި އެއްވެސް އާޔަތެއް،
ދަލީލެއް، ހުއްޖަތެއް އަދި ބުރުހާނެއް ވިޔަސް، اللهُ ﷻ ބާވައިލައްވާފައި އެއްވެސް
ފޮތެއްގައި ނުވާ ހާލު، އެ ބުދުތަކަށް އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުން
އެ ތަކެއްޗަށް އެ ކުރާ އަޅުކަމާމެދު، ޝަރުޢީ އަޅުކަމެއްކަން ސާބިތުކޮށްދެނިވި އެއްވެސް
އިލްމެއް އަދި އެނގުމެއް ވިޔަސް އެބައިމީހުންނަކަށް ލިބިގެންވެއް ނުވެއެވެ.

235– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންނާ ތަބާވެ،
އެބައިމީހުންނަށް ތަޤުލީދުކޮށް، ﷲ سبحانه وتعالى އާއެކު ބައިވެރިން ހަދައި، އެބައިމީހުންގެ
ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކަށް އުޅުން އެބައިމީހުން ވެސް އަޅުކަންކުރެތެވެ.
އަދި، ﷲ سبحانه وتعالى ފިޔަވައި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކޮށް، އެބައިމީހުންގެ
އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި އުޅުން ފުށުރުކަންކުރި ބަޔަކުތަކުގެ ބިރުސަޅު،
ހާރަކާ ދުވަހުން ބައްލަވާ ވަގުތު، އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުދެއްވި، އެ إِلٰهُ ގެ ޢަޒާބުން
އެބައިމީހުން މިންޖުކޮށް ދުރުކޮށް ދިފާޢުކުރާނެ އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު އެބައިމީހުންނަކަށް
ނުވެ ވާނޭ ގެއެވެ.[236]

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ
يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ
الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

﴿72﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، ތިމަން إِلٰهُ ގެ ބަޔާންތަކުން ބާވައިލެއްވުން،
ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސާފު ވާޟިޙު އާޔަތްތައް އެ ކާފިރުންގެ ގާތުގައި ކިޔުމު،
އެ އާޔަތްތަކުގެ އަޑު އެބައިމީހުންނަށް އިއްވައިލެވިއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ
މޫނުމަތީގައިވާ ނުރުހުންތެރިކަމާއި، ކުރިވެރިކަމުގެ އަސަރުތަކާއި، ބަރުމާލާތަކާއި،
ތިބާ ރަސޫލާއަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި، ތިމަން إِلٰهُ ގެ އާޔަތްތައް
އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި ކިޔައިދޭ، ތިމަން إِلٰهُ ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ގޮވައި އުޅޭ
ކަސްދު ދުއްމިނުމުގެ ވައްޓަން ބަދުހިތި، ހަމަ ތުންތުނުން އެ ދުއްމިނުމުގެ ގައިން
އެބައިމީހުން އަރައިގަންނާނެހެން ހީވާނެއެވެ.

236– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ކާފިރުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ބައްދީ ހަރުގެ އަޑުއެހުމަށާއި ބައްޓަން ރުޖޫޢަވުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގޮވާ މުއުމިނުން ދައްކާ ނުކުރެވޭނެތެވެ، މިޔަބައިމީހުން ނުހަނު ގަދައަށް ރުކި އަންނައިރު، މިޔަބައިމީހުން މިޔަ އަންނަ ރުކިއަނުވެރެން، މާ ބޮޑު ނުބައިކަމެއް މިޔަބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިވާނޭ ކަމުގެ ޚަބަރު، މިޔަބައިމީހުންނަށް، މިވަން ރަސޫލާ ދެއްވާނެއެއްތޯ؟ ނޫން، ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ ޢަޒާބެވެ. އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން، އެންމެހައި ކާފިރުވެރިޔަކުންނަށް ދެއްވުމަށް، الله ﷻ ވަޢުދުވެވަޑައިގެންނެވި ވަރަށް އެ ނަރަކައެވެ. މިއީ، އެ ދުވަހުން، އެ ނަރަކައަށް އެންމެހައި ކާފިރުވެރިޔަކުން ވައްދަވާނެތެވެ.

ސަބަބާއެއްނެތެވެ. އެ ނަރަކައަށް، އެ ތިމާގެ ނުބައިކަން އާދޭ ނިޔާތެރިން ގެސްފުޅުވާ ތަންތެވެ. އަދި އެ ތަނަށް، އުނބުރި ގެސް މިޔަބަޔަށް ބަކައިރުކުރި، ނުހަނު ނުބައިކަން ބޮޑު އަދި އުނައިގެ ނުރައްކަލުތެރި ތަންތެވެ. އަދި އެ ނިމިދިޔުމަކީ، ހަމަދަހައިވާ ނުބައިކަން ބޮޑު ނިމިދިޔުމެކެވެ.[237]

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

﴿73﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! الله ﷻ މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. ފަހެ، އެ މިސާލަށް މިޔަބައިމީހުން ނިކަން ކަންތޮޅައި އަޑުއަހައިބަލާށެވެ! އަދި އެއާލާދު ފިލުވައިގެން، އޭގެ މާނައަށް ނިކަން ވިސްނައިބަލާށެވެ!

237- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ޝަރުޢުކުރެއްވުމެވެ. الله ﷻ ހިއްޕަވައި، އެ ތަޢުޡީމްކަން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަނބަލުން
ހުރޭ ބުދުތަކާ އަދި އެ ނޫން އެހެނިހެން ތަޢުޡީމްކުރި ވާހަ، ކުރައްވާ އެންމެ ވަރުގަދަ
ވިޔަސް ހަދައި، އާދައި ހުރިހާއެއްޗެއް ކުރަނިވިހާ ފަހަރެއްގައި ވާހަ ދިނުމަށް
ތަޢުޡީމް ނުކުރެވެ. އަދި الله ﷻ ހިއްޕަވައި، އެ ތަޢުޡީމްކަން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ
އަޅުކަނބަލާ އެންމެހައި ތަކުރާ އެއްވެރިބަލުން، ކުރައްވާ އެންމެ ވަރުގަދަ ހަދާން
އުޅުން ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމަށް އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި އެ ތަޢުޡީމްކަން ކުރުވޭނެ
ކަމެއް ނެތް ނޫން މެއެވެ.

ވީއިރު، އެއަށްފަހުން ބޭނު އެއްޗެއް ހުދުމެ ކުރާނަނަކަން އެ ތަޢުޡީމްކަން ފިޔަވައި،
ޖަހާ ޔާހަނަކުން އަދި ކޮން ގެތުކަންހައްދޭ؟ އަދިޔާއްޔާ! ކުރައްވާ އެންމެ ވަރުގަދަ
އަހަރެ، الله ﷻ ހިއްޕަވައި، އެ ތަޢުޡީމްކަން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަނބަލާ ތަކުތީގެ
ޔަބައިން އެއްޗެއް ޖަހައިގަންނަން ގަނދުރަ ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ތަޢުޡީމްކަކަން
އެ މުހިގެ އަތުން އެ އެއްޗެއް އަތުލައިގަން، އާތީގެ ޔަބައިން އެ އެއްޗެއް
ސަލާމަތެއް ވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

ވީމާ، އެ މުހި ޖަހައިގަންނަން ގަނދުރަ އެތި އަނބުރައި ހިފިގަތުމަކީ އެކޯ ބުދުތަކެއް ވަނީ،
ދުރަވެ ނިކަމެތިވެގެންނެވެ. އަދި އެ ގަނދުފުނު އެތި ހިފިގަތުމަކީ، އެ މުހިގެ
ޔަބައިން އެދުވޭއިރު، އެ މުހި ވެސް ވަނީ ދުރަވެ ނިކަމެތިވެގެންނެވެ. އަދި ހަމަ
އެހެންމެ، ބުދުތަކާއި އެ ނޫން ވެސް އެ ހުރަ ތަކުތި އިލާހުން ކަމުގައި ބަލައި،
އެ ތަޢުޡީމްކަން ގޮވައި ދުޢާކުރޭ، އެ ތަކުތީގެ ޔަބައިން ކަންކަމަށް އެދޭ މުޝްރިކުން ވެސް
ވަނީ، ދުރަވެ ނިކަމެތިވެގެންނެވެ.

އަދި އެ ފަރާތަކުން ކަންކަމަށް އެދޭވޯ ފަރާތް ކަމުގައިވާ ބުދުތަކާއި އެ ބުދުން
އެ ފަދަ އެންމެހައި ތަކެތި ވެސް ވަނީ ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެންނެވެ. ވީމާ، އެ ފަދަ
ނިކަމެތި އަދި އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ ތަކެތި އިލާހުން
ކަމުގައި ބަލައި، އެ ފަދަ ތަކެއްޗަށް ޢިބާދަތްކުރުން މިއީ އަޤުލަކަށް ފެތޭ ކަމެއްތޯ
އަދި ކޮން ފަދައަކުން ހެއްދެވީ؟238

مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾

﴿74﴾ الله ﷻ އަށް ޤަދަރުކުރަން އިބާދަތްކުރަމުން، އެ އިލާހަށް މުޝްރިކުން ބަރަށްދެވޭންވާ
ވަރަށް، މުޝްރިކުންގެ މީހުން، އެ އިލާހަށް ޤަދަރުކުރަން އިބާދަތްކުރުމުގެ މުޝްރިކުން ހަދައި
ނުދެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ މުޝްރިކުންނަކީ، ބަލާއި މަސްދޫދުންނަށް
އަޅުކަންކުރުން، ބުދުތަކާއި އެ ބުދުން ފަދަ ބަލާއި ތަކެތި، الله ﷻ އާ އެއްފަދަކުރުން،
އެ ތަކެތި، އެ އިލާހާ ހަމަހަމަކުރުން ޝިރުކުކުރުމާ ބަލާކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ،
އެ އިލާހު ކުރައްވާ އެއްވެސް ކަމަކަށް ހުރަސްއެޅިގައި، އެ ކަމެއް މިޔަ ނުކުރި، މަނާކުރަންވީ
ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާ، ހުރިހައި ބާރެއް ލިބިވޮޑިގެންވާ، ގަދަފަދަވަންތަ،
ގަދަރެއްޓެރިވަންތަ، ޢަޒީޒުވަންތަ އިލާހެވެ. ކަށަވަރުން ވާހަކަ އެއްޗެއްގެ ވެރި،
އެ ތަކެތީގެ ހާލުވަންތަ ރަބެވެ.239

ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾

﴿75﴾ الله ﷻ، މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލުން ޚިޔާރުކުރައްވައެވެ. އަދި، އެ އިލާހުގެ
ވަޙީ ބަޝަރުންތަކައިގެން ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ އަރިހަށް ފޮނުއްވައެވެ.

238– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
239– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވެސް، الله ﷻ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން
ޚިޔާރުކުރައްވަތެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهُ ގެ ބަސްފުޅަކުން ބާވައިލެއްވޭ ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކާއި
ރިސާލަތު ހަވާލުކުރައްވަން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ،
އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނާ ބެހޭ ގޮތުން މުޝްރިކުން ދައްކާ ވާހަކަތަކާއި
އެންމެހައި ހަބަރުތަކުން ދަންނަވާ ވާހަކަތައް ވެސް، ތޮގަން އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ
إِلٰهެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ، އެންމެހައި ހަވާލުކުރައްވާ މަލާއިކަތުން، ތޮގަން
ބައްލަވައި ވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. އަދި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ ތެރެއިން
ޚިޔާރުކުރައްވާނެ ގޮތް ވަޙީކޮށްފައެވެ، الله ﷻ ތޮގަން ދެނެވޮޑިގެންވާ އެއް، އެ ކަލާނގެ އެނގޭ
އެކަލާނގެ، އެނގޭ ހަރުދަނާކަމުން ޗޭއަށް ޚިޔާރުކުރައްވަނީ ނަބީކަން ދެއްވުމެވެ.240

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުތަކައިގެން ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ އަރިހަށް
ފޮނުއްވެނީ، جِبْرِيلُ عليه السلام އެވެ. އަދި އެ ދުވަސް ބަޔަކު ކަނޑައާ ބަލާފުޅުކުރައްވައި،
مِيكَائِيلُ عليه السلام ދެކަމަ އެއިނގެން މަލާއިކަތުން ވެސް، الله ﷻ ފޮނުއްވައެވެ.

يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ﴿٧٦﴾

﴿76﴾ الله ﷻ ގެ މަލާއިކަތުންނާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުން ކުރެއްވުމުގެ
ކުރިގައި ހިނގިހައި ކަމެއްގައި، އެ ބައިބަޔަކުގެ ބާރުތަކުގައި ވާހައި ކަމެއް އަދި
އެ ބައިބަޔަކުން އަވަހަށްވުމަށް ފަހު ވާނެހައި ކަމެއް، އެ إِلٰهُ، ތޮގަން ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.
އަދި ކަމުގެ ކުރިއަށް ކަމެއްގެ އެންމެހާ ރުޖޫޢަކުރަންވާނީ، ހަމައެކަނި، الله ﷻ ގެ
ޙަޟްރަތަށެވެ.241

240- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عائِضِ الْقَرْنِي
241- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱرۡكَعُواْ وَٱسۡجُدُواْۤ وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ لَعَلَّكُمۡ
تُفۡلِحُونَ۩ ٧٧

(77) އޭ الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާ،
مُحَمَّدُ ﷺ އާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކުރާއިރު، ހަމައެކަނި،
އެ إِلٰهަށް ތިޔަބައިމީހުން رُكُوع ކޮށް ސަޖިދަކުރާށޭވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ވެރި رَبُّ ތިޔަވައި އެކަން އެއްވެސް ޝަރީކަކާނުލާ އަޅުކަންކުރުމުން، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهަށް
ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާށޭވެ! އެހެނީ ހަމަހަމަވަރުން، އެއްވެސް ކަމެއްގައި،
އެ إِلٰهަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި ދިރުންހުރުމުގެ ނަސީބުވެރިވު
ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށް ޓަކައި، ރަޙިމުގެ ގުޅުންތައް ދަމަހައްޓައި، ޔަތީމު
ކުދިންނަށް އޯގާތެރިވެ، ސަދަޤާތްދީ، ދަރުމު ނަމާދުކުރުމުގައި ދުޢާކުރުމާ އެކު،
އެ ނޫން ވެސް ހެޔޮ ކަންތައްތައް ގިނައިން، ބަދަލުދުމުން ތިޔަބައިމީހުން
އިޙްސާނުކުރާށޭވެ![242]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތަކީ ވެސް ސަޖިދައިގެ އާޔަތެކެވެ. އަދި ސަޖިދައިގެ ކޮންމެ
އާޔަތެއް ކިޔާއިރު ކަމުގައި ވިއަސް ނުވަތަ އަޑުއަހާއިރު ކަމުގައި ވިއަސް، ތިލާވަތުގެ
ސަޖިދަކުރުމަކީ ސުންނަތެކެވެ. ތިލާވަތުގެ ސަޖިދަކުރުމުގައި ކުރާނީ އެއް ސަޖިދައެކެވެ.

وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦۚ هُوَ ٱجۡتَبَىٰكُمۡ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ
مِنۡ حَرَجٖۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ
ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡۖ فَنِعۡمَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ ٧٨

242- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿78﴾ އަދި، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން ހައްޤުވެގެންވާ ގޮތުގައި،
އެ إِلٰهُ ގެ ވަޖުހުޢުއަދަރި ތެދުވެރިކަމާ އެކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާނާއި
މާލުން ތިޔަބައިމީހުން ޖިހާދުކުރާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ،
އެ إِلٰهُ ގެ ބަސްތަރުމުން އަންގަވާ ގޮތުން ޢަމަލުކުރުން ދީން މިސްކީނުންނާ ހަމައަށް
އުފުލުމަން ބަލައި، އެންމެހައި މިސްކީނުންގެ، ތިޔަބައިމީހުން ހުރެއްވަވި
ހިޔާރުކުރެއްވި إِلٰهُ އެވެ.

އަދި، އެ إِلٰهُ ވަނީ، ދުއިވެޝަރަހަކުގެ މަސައްކަތް ބިނާވެގެންވާ ޝަރީޢަތެއް
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މަސައްކަތް، އިބްރާހީމީފިޔަވަޅެއްގެ ވެށެވެ.
އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާފަގެ އުންމަތްތަކަން ދެއްވުން ޝަރީޢަތްތަކުގައިވެސް ބައެއް
ދިމާވާ، އުނދަގޫތަކާއި، ތަކުލީފުތައް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވުން ޝަރީޢަތުގައި
ނުލައްވަވައެވެ.

އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަފައިކަލުން ކަލޭގެފާނަށް، إِبْرَاهِيمُ ﷺ ގެ މިއްލަތާ
ތަބާވާ، އެ ރަސޫލާގެ ދީނުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފަހައްޓާށެވެ! އެހެނީ،
އެ ރަސޫލާގެ ދީނަކީ، ތުޅިވަސޫރަ ކަލޭގެ ދީނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ކުރީގެ ރަސޫލުންނަކީ ތިޔަބައިމީހުން ކާފަކަލޭގެފާނެވެ، މި ދުލުއާން ގައި ވެސް،
މުސްލިމުންގެ ނަމުން ތިޔަބައިމީހުން ނަންދެއްވި، އެ إِلٰهُ އެވެ. އެއީ،
ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމައަށް، އެ إِلٰهُ ދީން ވަޙީކޮށްފުޅުކުރެއްވި ކުރުގައި ވިދާޅުވެ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޭގޮތުގައިކަމާ، ރަސޫލާ ކުރުގައި، مُحَمَّدُ ﷺ
ފެނުން ބަލައެވެ.

އަދި ވަކިން ހުއްޓަ ދެބައިގައި، الله ﷻ ޢިބާދަކުރުން ހުއްޓުވައި ހިފެހެއްޓުމަށްފަހު ވެސް، އިސްލާމީ އުއްމަތުގެ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ފަރުވާކުރުމަށް ބަލާނުލެވުނު، އެ ބަލާނުލެވުނުގެ މުސްލިމުންގެ ދީނާ ހަމައަށް، އެ إِلٰهُގެ ދީން ފާސިދުކޮށްލައްވައިފައި ފާހަގަކުރި ފަރު، އުންމަތުގެ މުސްލިމުންގެ ދީނުގެ މައްޗަށް ހުކުމް ބަދަލު ކުރައްވައި ޢިބާދަތްކުރުން ފުރަތަމަ ބަދަލުވެއެވެ. ފަހު، ޢިބާދަތްކުރުންގެ މައްޗަށް ފާޅުވެގެން ވެސް، މި މަޢުލޫމު ސިއްރުތަކުގެ ދެކޮޅު ދެރަކަން، އެ ކަމަށް ބަލައި ސިފަތަކާއި ހަމަހަމަ ހުއްޓި، الله ﷻގެ ދީނުގެ މަޢުލޫމު ސިއްރުތަކަށް ތަބާކުރެއްވީއެވެ.

އެހެންކަމުން، ނަފްސުގެ ދެކޮޅުވެރިކަން ސަމާލުކަމެއް ހުއްޓިހަމަ ޓަކައި، އެ ނަފްސުގެ ނުހަނު ހުއްޓިހަމައެއް ޢިބާދަކުރުން އަދާކުރާށެވެ! އަދި ހުރިހާ ޖާހިލު ތަގް ބައްދަލުކުރަނީ ބަރަކާތެވެ! އަދި ތެދުވެރިކަމާ އެކު، الله ﷻގެ ބަދަލުގައި ބުރަކަށި ދެމުއްވާ، އެ إِلٰهُގެ ދީނުގައި ގެރިއަށް ހިފެހެއްޓި، އެ إِلٰهُގެ ބަދަލުގައި ކުރިމަތިވާ، އެ إِلٰهُގެ ބަދަލުގައި ޢިބާދަތްކުރުން ބަލައިގަނެއްވާށެވެ!

އަދި ހުރިހައި ކަމެއްގައި، އެ إِلٰهُއަށް ބަރާބަރުކޮށް، އެ إِلٰهُއަށް ވަކިވެލާށެވެ! އެއީ، ޢިބާދަތްކުރުންގެ ބަދަލުގައި މައްޗަށް ޢިބާދަތްކުރުންނަށް ނަފްސުދެއްވި އަދި ހުރިހައި ކަމެއްގައި ފަސް ޢިބާދަތްކުރުންނަށް އެހީތެރިވެދޭ ގޮތުގެ ދިނުމަކީ، އެ إِلٰهُއެވެ. ތިޔަ، الله ﷻއި، ހަމައެކަނި ބަރަކާތް މަތިކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި މާލިކު ނަފްސުދެއްވިއެވެ. ތިޔަ، އަދިވެސް މައްޗަށް ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން، އެކަލާނގެ ޢިބާދަތްކުރުން އެހީތެރިވެދޭގޮތުގައި، އެކަލާނގެ ނަފްސުދެއްވީ إِلٰهُގެ މަތިވެރިކަމެވެ!

ދަންނާށެވެ! ޖިހާދުކުރުން ޖެހޭ، ހަރުދަނާކަމާއި މުޅިދުނިޔެއާ ދުރުވެވޭށެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ފަރާތްތައް އެ ނުބައި ފަސް އަނިޔާވެރިޔާ ދުރުވެވޭށެވެ.

އަދި ހަރާމްކުރުމުގެ އަޙްކާމްތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ ވަސްވާސްތަކާ ދުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި
މި ހުރިހާ ޙާލަތެއް ވެސް ކުރަން ވާނީ، ނުހަނު އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު، ﷲ ﷻ ގެ
ވަޙީ ފުރުޤާނުގައި ކުރެއްވި ބަރަކާތްތަކުގެ ގަބޫލުކުރުމެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މުޙައްމަދު ﷺ ވަނީ، އެ ރަސޫލާ ބަލާގެންނަވައިފިން
ރިސާލަތު މިސްކީނުންނާ ހަމައެކު ވާބިލްޖަރުއްޔާ ފައިވާތޯއެވެ. އަދި އެ ކަލޭގެ މައްޗަށް،
ޤުރުއާން ދެވުނުން، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްތަކުގައި، އެ ރަސޫލާ ހިފެހެއްޓެވިގެންނެވީމެވެ.
އަދި އިސްލާމް ދީނުގެ އުންމަތުގެ މީހުންގެ ވާހަކަ ޤައުމުތަކުން ރަސޫލުންނަށް ދެއްކުން
ޝަރީޢަތުގެ، އެ ރަސޫލުންގެ އުންމަތުގެ މީހުންނާ ހަމައެކު، އެ ރަސޫލުން
ގެންގުޅުއްވައިދެއްވި ވަޙުދީގެ މައްޗަށް، މުޙައްމަދު ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މީހުން ޤުރުއާނު
ދެވުނުން ހިފެހެއްޓީމެވެ. މިއީ، ޤުރުއާނު ދެވުނުން، މި އުންމަތުގެ ރަސޫލާއަށް،
އެ ރަސޫލުގެ އުންމަތުގެ މީހުންނަށް ދެއްކެވި ނުހަނު މަތިވެރި ޝަރަފެކެވެ.

ވީމާ، ﷲ ﷻ ގެއްލުވާ ވާގިވެރިވުން، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ސަލާމަތަށް ޓަކައި ކުރު ތައުބާވެއްޖެ
ދީލަތި އަޅުގަނޑު ގަސްތުކުރަމީ މިންވަރަށް ދީން ނަމާދުކުރެވެ. އަޅުގަނޑުގެ
ދުޢާތަކީ، އަޅުގަނޑުގެ މި ކުރުކުރަ ބަޔާނެ، ﷲ ﷻ ޤަބޫލުކުރައްވާށެވެ. އަދި
މި ސަލާމަތުގައި އަޅުގަނޑަށް އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހާ ޙަޟްރަތްތަކުގެ ބަޔާނުގެ
ޤަބޫލުކުރައްވައި، އަޅުގަނޑުމެން އިސްލާމްދީނަށް ވެސް ސަލާމަތުގެ މަތިވެރި ދަރަޖަ
މިންވަރުކުރައްވާށެވެ. އަދި ޢަމަލު ވެރިންނާ އެ ނަބިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން އިސްލާމްދީނަށް
މިންވަރުކުރައްވާށެވެ ވެސް ދުޢާއެވެ.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "الله ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދީފި މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔެވޭހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބިހުންނަހުއްޖެވެ."